

844/14/ET
WP 217

**Arvamus 06/2014 andmete vastutava töötleja õigustatud huvide mõiste
kohta direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 tähenduses**

Vastu võetud 9. aprillil 2014

Töörühm on asutatud direktiivi 95/46/EÜ artikli 29 alusel. Tegemist on Euroopa sõltumatu nõuandva organiga andmekaitse ja eraelu puutumatuse küsimustes. Töörühma ülesandeid on kirjeldatud direktiivi 95/46/EÜ artiklis 30 ja direktiivi 2002/58/EÜ artiklis 15.

Sekretariaadi ülesandeid täidab Euroopa Komisjoni õigusküsimuste peadirektoraadi direktoraat C (põhiõigused ja liidu kodakondsus), B-1049 Brüssel, Belgia, kabinet nr MO-59 02/013.

Veebisait: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/index_et.htm

Sisukord

Kokkuvõte	3
I. Sissejuhatus	4
II. Üldised tähelepanekud ja poliitikaküsimused	6
II.1. Lühidalt ajaloost.....	6
II.2. Mõiste roll.....	9
II.3. Seotud mõisted.....	10
II.4. Kontekst ja strateegilised tagajärjed.....	12
III. Sätete analüüs	13
III.1. Ülevaade artiklist 7.....	13
III.1.1. Nõusolek või „on vajalik...”.....	13
III.1.2. Suhe artikliga 8.....	14
III.2. Artikli 7 punktid a kuni e.....	16
III.2.1. Nõusolek.....	16
III.2.2. Leping.....	16
III.2.3. Seadusjärgne kohustus.....	18
III.2.4. Eluline huvi.....	20
III.2.5. Üldiste huvidega seotud ülesanne.....	20
III.3. Artikli 7 punkt f: õigustatud huvid.....	23
III.3.1. Vastutava töötaja (või kolmandate isikute) õigustatud huvid.....	23
III.3.2. Andmesubjekti huvid või õigused.....	28
III.3.3. Sissejuhatus tasakaalustamisse.....	30
III.3.4. Põhitegurid, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta.....	33
III.3.5. Vastutus ja läbipaistvus.....	43
III.3.6. Õigus esitada vastuväiteid ja muud õigused.....	44
IV. Lõpumärkused	48
IV.1. Järeldused.....	48
IV.2. Soovitused.....	51
1. lisa. Lühijuhend artikli 7 punkti f kohase tasakaalustamise tegemise kohta	55
2. lisa. Praktilised näited artikli 7 punkti f kohase tasakaalustamise kohta	58

Kokkuvõte

Käesolevas arvamuses on analüüsitud direktiivi 95/46/EÜ artiklis 7 sätestatud kriteeriume, mille alusel peetakse andmete töötlemist seaduslikuks. Vastutava töötleva õigustatud huvide keskendudes antakse juhtnööre artikli 7 punkti f kohaldamise kohta kehtivas õigusraamistikus ning esitatakse soovitusi õigusnormide muutmiseks tulevikus.

Artikli 7 punkt f on kuuest isikuandmete töötlemise õiguslikust alusest viimane. Selle kasutamiseks on vaja võrrelda vastutava töötleva või andmeid saavate kolmandate isikute õigustatud huve andmesubjekti huvide või põhiõigustega. Tasakaalustamise tulemusena määratakse kindlaks, kas töötlemise õigusliku alusena saab kasutada artikli 7 punkti f.

Artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühm tunnistab artikli 7 punktis f sätestatud kriteeriumi olulisust ja kasulikkust, kuna see võib õigetes tingimustes ja piisavate kaitsemeetmete võtmise korral aidata takistada liigset tuginemist teistele õiguslikele alustele. Artikli 7 punkti f ei tohiks käsitada viimase abinõuna harvaesinevates ja ootamatutes olukordades, kus muid seadusliku töötlemise aluseid ei peeta kohaldatavaks. Seda ei tohiks valida ka automaatselt ega laiendada põhjendamatuks selle kasutamiseala eeldusel, et see on vähem piirav kui ülejäänud alused.

Artikli 7 punkti f kohane hindamine ei ole lihtne tasakaalustamine, milles kaalutakse üksteise suhtes üksnes mõõdetavaid ja võrreldavaid tegureid. Pigem tuleb sellisel tasakaalustamisel põhjalikult kaaluda paljusid tegureid, et tagada andmesubjektide huvide ja põhiõiguste nõuetekohane arvessevõtmine. Samas on hindamise põhjalikkus varieeruv, ulatudes lihtsast keeruliseni, ja see ei tohiks olla liigselt koormav. Tasakaalustamisel tuleb arvesse võtta järgmisi tegureid:

- õigustatud huvi liik ja päritolu ning see, kas andmete töötlemine on vajalik põhiõiguse kasutamiseks, kas see on muul viisil üldistes huvides või tunnustab seda asjaomane kogukond;
- mõju andmesubjektile ja andmesubjekti mõistlikud ootused oma andmete edasise saatuse suhtes, samuti andmete liik ja nende töötlemise viis;
- täiendavad kaitsemeetmed, millega saab piirata põhjendamatu mõju andmesubjektile, näiteks andmete minimeerimine, eraelu puutumatust soodustav tehnoloogia, suurem läbipaistvus, üldine ja tingimusteta õigus töötlemises osalemisest loobuda ja andmete ülekantavus.

Artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühm soovib lisada kavandatavasse määrusesse põhjenduse, milles käsitletakse põhitegureid, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta. Lisaks soovib artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühm lisada põhjenduse, milles nõutakse, et vastutav töötleva peab suurema vastutuse huvides oma hinnangu dokumenteerima, kui see on asjakohane. Peale selle toetab artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühm sisulist sätet, mille kohaselt peavad vastutavad töötlevad selgitama andmesubjektidele, miks nad usuvad, et nende huvid on kaalukamad kui andmesubjekti huvid, põhiõigused ja -vabadused.

TÖÖRÜHM ÜKSİKISIKUTE KAITSEKS SEOSSES ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISEGA,

mis on asutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiviga 95/46/EÜ,

võttes arvesse nimetatud direktiivi artiklit 29 ja artikli 30 lõike 1 punkti a ja lõiget 3,

võttes arvesse oma kodukorda,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA ARVAMUSE:

I. Sissejuhatus

Käesolevas arvamuses on analüüsitud direktiivi 95/46/EÜ¹ (edaspidi „direktiiv”) artiklis 7 sätestatud kriteeriume, mille alusel peetakse andmete töötlemist seaduslikuks. Eelkõige on selles keskendunud artikli 7 punktis f sätestatud vastutava töötleja õigustatud huvidele.

Artiklis 7 loetletud kriteeriumid on seotud seaduslikkuse laiema põhimõttega, mis on sätestatud artikli 6 lõike 1 punktis a, mille kohaselt tuleb isikuandmeid töödelda „õiglaselt ja seaduslikult”.

Artikli 7 kohaselt tohib isikuandmeid töödelda vaid juhul, kui kehtib üks asjaomases artiklis loetletud kuuest õiguslikust alusest. Eelkõige töödeldakse isikuandmeid üksnes a) andmesubjekti ühemõttelisel nõusolekul² või kokkuvõtlikult öeldes³ siis, kui töötlemine on vajalik:

- b) sellise lepingu täitmiseks, mille osapool andmesubjekt on;
- c) vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks;
- d) andmesubjekti eluliste huvide kaitsmiseks;
- e) üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks;
- f) vastutava töötleja õigustatud huvide elluviimiseks, tingimusel et tehakse täiendav tasakaalustamine andmesubjekti õiguste ja huvidega.

Viimati nimetatud alus lubab andmeid töödelda, kui see on „vajalik vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide elluviimiseks, kui selliseid huve ei kaalu üles artikli 1 lõike 1 kohaselt” kaitstavad andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused⁴. Teisisõnu lubab artikli 7 punkt f töödelda andmeid juhul, kui kasutatakse tasakaalustamist, mis tähendab vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24. oktoober 1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 281, 23.11.1995, lk 31).

² Vt artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühma arvamus 15/2011 nõusoleku määratluse kohta, vastu võetud 13. juulil 2011 (WP 187).

³ Neid sätteid arutatakse üksikasjalikumalt järgmistes peatükkides.

⁴ Nagu jaotises III.3.2 selgitatakse, sisaldab direktiivi ingliskeelne versioon viga: õige oleks pigem „interests or fundamental rights” („huvid või põhiõigused”), mitte „interests for fundamental rights” („põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid”).

isiku või kolmandate isikute õigustatud huvide kaalumist andmesubjektide huvide või põhiõiguste suhtes⁵.

Euroopas on vaja järjekindlamat ja ühtlustatumat lähenemisviisi

Uuringud, mille komisjon on direktiivi läbivaatamise⁶ raames teinud, samuti koostöö ning arvamuste vahetamine liikmesriikide andmekaitseasutuste vahel on näidanud, et direktiivi artikli 7 punkti f ei tõlgendata ühtlaselt ning et sellest tulenevalt kohaldatakse seda liikmesriikides erinevalt. Kuigi mitmes liikmesriigis nõutakse tõelist tasakaalustamist, peetakse artikli 7 punkti f vahel ekslikult eelkõige tagaukseks, millega muuta seaduslikuks mis tahes andmetöötlus, mis ei vasta ühelegi teisele õiguslikule alusele.

Ühtse lähenemise puudumine võib kaasa tuua õiguskindluse ja ennustatavuse puudumise, nõrgendada andmesubjektide seisundit ja tekitada ka ebavajalikku regulatiivset koormust piiriülelsetel tegutsevatele äriühingutele ja muudele organisatsioonidele. Sellised ebajärjepidevused on juba andnud alust kohtuasjadele Euroopa Liidu Kohtus⁷.

Arvestades käimasolevat tööd uue isikuandmete kaitse üldmäärusega, on eriti ajakohane selgitada täpsemalt lahti töötlemise kuues alus (milles osutatakse õigustatud huvidele) ja selle suhe teiste alustega. Eelkõige asjaolu, et kaalul on andmesubjektide põhiõigused, tähendab, et kõigi kuue aluse kohaldamisel tuleks nõuetekohaselt ja võrdselt arvesse võtta selliste õiguste austamist. Artikli 7 punktist f ei tohi saada lihtne viis andmekaitset käsitlevate õigusaktide järgimisest kõrvalehoidmiseks.

Seetõttu on artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühm (edaspidi „töörühm”) otsustanud 2012.–2013. aasta tööprogrammi raames seda teemat hoolikalt vaadelda ning koostanud tööprogrammi⁸ täitmiseks käesoleva arvamuse.

Kehtiva õigusraamistiku rakendamine ja valmistumine tulevikuks

Tööprogrammis on selgelt sätestatud kaks eesmärki: „olemasoleva õigusliku raamistiku õige rakendamise tagamine” ja „valmistumine tulevikuks”.

Sellest tulenevalt on käesoleva arvamuse esimene eesmärk tagada ühine arusaam kehtivast õigusraamistikust. Selle eesmärgiga jätkatakse varasemaid arvamusi direktiivi põhisätete

⁵ Viidet artikli 1 lõikele 1 ei tohiks tõlgendada andmesubjekti huvide ning põhiõiguste ja -vabaduste suhtes piiravana. Pigem on selle eesmärk rõhutada andmekaitset käsitlevate õigusaktide ja direktiivi üldeesmärki. Artikli 1 lõikes 1 osutatakse lisaks eraelu puutumatuse kaitsmisele ka füüsiliste isikute kõikide muude õiguste ja vabaduste kaitsmisele ning eraelu puutumatusele on neist vaid üks.

⁶ 25. jaanuaril 2012 võttis Euroopa Komisjon vastu Euroopa andmekaitseraamistiku reformimise paketi. Paketti kuuluvad i) teatis COM(2012) 9 (final), ii) ettepanek võtta vastu isikuandmete kaitse üldmäärus (edaspidi „kavandatav määrus”) (COM(2012) 11 (final) ning iii) ettepanek võtta vastu direktiiv, mis käsitleb andmekaitset kriminaalõiguskaitse valdkonnas (COM(2012) 10 (final)). Kaasnev mõjuhinnang, mis sisaldab kümmet lisa, on esitatud komisjoni töödokumendis SEC(2012) 72 (final). Vt eelkõige uuring „Andmekaitse direktiivi rakendamise hindamine”, mis moodustab Euroopa Komisjoni andmekaitse reformi paketi mõjuhinnangu 2. lisa.

⁷ Vt lk 7, jaotis II.1 „Lühidalt ajaloo”, „Direktiivi rakendamine; otsused kohtuasjades ASNEF ja FECEMD”.

⁸ Vt artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühma tööprogramm 2012–2013, vastu võetud 1. veebruaril 2012 (WP 190).

kohta⁹. Teiseks esitatakse arvamuses analüüsi alusel ka poliitikasoovitused, mida tuleks isikuandmete kaitse õigusraamistiku läbivaatamisel arvesse võtta.

Arvamuse ülesehitus

Pärast II peatükis esitatud lühiülevaadet õigustatud huvide ja teiste töötlemise aluste ajaloost ja rollist uuritakse ja tõlgendatakse III peatükis direktiivi asjakohaseid sätteid, võttes arvesse ühisosa nende rakendamisel liikmesriikides. Sellist analüüsi näitlikustatakse liikmesriikide kogemustel põhinevate praktiliste näidetega. Analüüsi alusel esitatakse IV peatükis soovitused nii kehtiva õigusraamistiku kohaldamise kui ka direktiivi läbivaatamise kohta.

II. Üldised tähelepanekud ja poliitikaküsimused

II.1. Lühidalt ajaloost

Käesolevas ülevaates keskendutakse töötlemise seaduslikkuse ja õiguslike aluste, sealhulgas õigustatud huvide mõiste väljakujunemisele. Ülevaates selgitatakse eelkõige seda, kuidas vajadust õigusliku aluse järele kasutati esmalt nõudena eraelu puutumatus käsitlevate õigustega seotud erandite puhul ning kuidas see hiljem kujunes välja eraldi nõudeks andmekaitse kontekstis.

Euroopa inimõiguste konventsioon

1950. aastal vastu võetud Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 8 sisaldab õigust eraelu puutumatusel, st igaihe õigust tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladuse austamisele. Sellega keelatakse sekkumine selle õiguse kasutamisse muidu, kui „kooskõlas seadusega” ja kui see on „demokraatlikus ühiskonnas vajalik” teatavat liiki ja konkreetselt loetletud üldiste veenvate huvide kaitsmiseks.

Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklis 8 keskendutakse eraelu kaitsmisele ja nõutakse eraellu mis tahes viisil sekkumise põhjendamist. Selline lähenemine põhineb üldisel keelul sekkuda eraelu puutumatus õigusesse ja lubab teha erandeid ainult rangelt kindlaksmääratud tingimustel. Eraellu sekkumise korral on vaja õiguslikku alust ning õigustatud eesmärki sekkumise vajalikkuse hindamise eeltingimusena. Selline lähenemisviis selgitab, miks ei ole Euroopa inimõiguste konventsioonis sätestatud võimalike õiguslike aluste loetelu, vaid selles keskendutakse õigusliku aluse vajalikkusele ja tingimustele, millele selline õiguslik alus peab vastama.

Konventsioon nr 108

Euroopa Nõukogu konventsioonis nr 108,¹⁰ mis avati allkirjastamiseks 1981. aastal, on isikuandmete kaitse sätestatud eraldi mõistena. Tol ajal ei olnud selle põhiideeks seisukoht, et isikuandmete töötlemist tuleb alati pidada eraellu *sekkumiseks*, vaid pigem see, et

⁹ Nt aramus 3/2013 eesmärgi piiramise kohta, vastu võetud 3. aprillil 2013 (WP 203); aramus 15/2011 nõusoleku määratluse kohta (viidatud allmärkuses nr 2); aramus 8/2010 kohaldatava õiguse kohta, vastu võetud 16. detsembril 2010 (WP 179), ja aramus 1/2010 mõistete „vastutav töötaja” ja „volitatud töötaja” kohta, vastu võetud 16. veebruaril 2010 (WP 169).

¹⁰ Konventsioon nr 108 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel.

isikuandmete töötlemisel peavad igäihe põhiõiguste ja -vabaduste, eelkõige eraelu puutumatus õiguse *kaitsemiseks* olema alati täidetud teatavad tingimused. Seega on artiklis 5 kehtestatud andmekaitseõiguse peamised põhimõtted, sealhulgas nõue, et „automatiseeritult töödeldavad isikuandmed: a. tuleb hankida ja töödelda ausal ning seaduslikul teel”. Konventsioonis ei ole siiski sätestatud täpseid töötlemise aluseid¹¹.

*OECD suunised*¹²

OECD suunised, mis koostati paralleelselt konventsiooniga nr 108 ja võeti vastu 1980. aastal, hõlmavad sarnaseid seaduslikkuse mõisteid, kuigi need on esitatud teisiti. Kõnealuseid suuniseid ajakohastati 2013. aastal ilma sisuliste muudatusteta seaduslikkuse põhimõttes. OECD suuniste artiklis 7 on eelkõige sätestatud, et olemas peaksid olema piirangud isikuandmete kogumisele ja et sellised andmed tuleks hankida seaduslike ja ausate vahenditega ning, kui see on asjakohane, andmesubjekti teadmisel või nõusolekul. Siin on nõusolekut õigusliku alusena sõnaselgelt mainitud võimalusena, mida kasutatakse juhul, „kui see on asjakohane”. Selleks on vaja hinnata kaalul olevaid huve ja õigusi, samuti seda, kui sekkuv asjaomane töötlemine on. Sellisena on OECD lähenemisviisil mõni sarnasus direktiivis 95/46/EÜ sätestatud kriteeriumidega, mis on oluliselt üksikasjalikumad.

Direktiiv 95/46/EÜ

1995. aastal, mil direktiiv vastu võeti, tugines see varajastele andmekaitset käsitlevatele õigusaktidele, sealhulgas konventsioonile nr 108 ja OECD suunistele. Arvesse võeti ka mõne liikmesriigi esialgseid kogemusi andmekaitsega.

Lisaks artikli 6 lõike 1 punktis a sätestatud laiapõhjalisemale nõudele, et isikuandmeid tuleb töödelda „õiglaselt ja seaduslikult”, kehtestati direktiiviga konkreetne lisanõuete loetelu, millesarnast ei sisaldanud ei konventsioon nr 108 ega OECD suunised – isikuandmete töötlemine peab toimuma ühel kuuest artiklis 7 täpsustatud õiguslikust alusest.

*Direktiivi rakendamine; otsused kohtuasjades ASNEF ja FECEMD*¹³

Komisjoni aruandes andmekaitse direktiivi rakendamise hindamise kohta¹⁴ on rõhutatud, et direktiivi sätete rakendamine liikmesriikide õiguses on olnud mõnikord ebarahuldav. Direktiivi ülevõtmist liikmesriikides käsitlevas tehnilises analüüsis¹⁵ esitab komisjon täiendavaid üksikasju artikli 7 rakendamise kohta. Analüüsis selgitatakse, et kuigi enamiku liikmesriikide õigusaktides on koos õiguslikku alust sätestatud suhteliselt sarnaselt direktiiviga ette nähtud alustega, on selliste põhimõtete paindlikkus toonud tegelikkuses kaasa erineva kohaldamise.

¹¹ Sarnaselt lk 8 käsitletud Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga on ajakohastatud konventsiooni teksti eelnõus, mille T-PD täiskogu võttis vastu 2012. aasta novembris, sätestatud, et andmeid tohib töödelda andmesubjekti nõusolekul või teataval õigusaktides sätestatud õiguslikul alusel.

¹² OECD suunised eraelu puutumatus kaitse ja isikuandmete piiriülese edastamise kohta, 11. juuli 2013.

¹³ Euroopa Kohtu 24. novembri 2011. aasta otsus kohtuasjades C-468/10 ja C-469/10 (ASNEF ja FECEMD).

¹⁴ Vt komisjoni andmekaitse reformi paketi mõjuhinnangu 2. lisa, viidatud allmärkuses nr 6.

¹⁵ Direktiivi 95/46/EÜ rakendamist liikmesriikides käsitlev analüüs ja mõju-uuring. Vt http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/lawreport/consultation/technical-annex_en.pdf.

See on eriti asjakohane, arvestades asjaolu, et 24. novembri 2011. aasta otsuses kohtuasjades ASNEF ja FECEMD otsustas Euroopa Kohus, et Hispaania ei ole nõuetekohaselt üle võtnud direktiivi artikli 7 punkti f, kuna riik nõuab, et andmesubjekti nõusoleku puudumise korral peavad mis tahes asjakohased andmed olema avalikkusele kättesaadavas allikas. Otsuses leiti lisaks, et artikli 7 punktil f on vahetu õigusmõju. Selle otsusega piiratakse kaalutlusruumi, mis liikmesriikidel on artikli 7 punkti f rakendamisel. Eelkõige ei tohi nad ületada habrast piiri selgitamise ning lisanõuete kehtestamise vahel, muutes artikli 7 punkti f kohaldamisala.

Kohtuotsusel, millega tehti selgeks, et liikmesriikidel ei ole lubatud kehtestada riigi tasandi õigusaktidega täiendavaid ühepoolseid piiranguid ega nõudeid seoses seadusliku andmetöötluse õiguslike alustega, on olulised tagajärjed. Liikmesriikide kohtud ja muud asjakohased asutused peavad tõlgendama siseriiklike norme selle kohtuotsuse valguses ja vajaduse korral jätma kohaldamata sellega vastuolus olevad riigi õigusnormid ja tavad.

Selle kohtuotsuse tõttu on veelgi olulisem, et liikmesriikide andmekaitseasutused ja/või Euroopa seadusandjad lepiksid kokku selges ja ühises arusaamas artikli 7 punkti f kohaldamisest. Seda tuleks teha tasakaalustatult, piiramata või laiendamata põhjendamatult selle sätte kohaldamisala.

Põhiõiguste harta

Alates Lissaboni lepingu jõustumisest 1. detsembril 2009 on Euroopa Liidu põhiõiguste hartal (edaspidi „põhiõiguste harta”) „aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud”¹⁶. Harta artiklis 8 on isikuandmete kaitse sätestatud artikli 7 kohasest era- ja pereelu austamise õigusest eraldiseisva põhiõigusena. Artikliga 8 on ette nähtud, et töötlemisel peab olema õiguslik alus. Eelkõige on selles sätestatud, et isikuandmeid tuleb töödelda „asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel”¹⁷. Nende sätetega kinnistatakse nii seaduslikkuse põhimõtte olulisus kui ka vajadus piisava õigusliku aluse järele isikuandmete töötlemisel.

Kavandatav isikuandmete kaitse määrus

Andmekaitseraamistiku läbivaatamise raames on arutlusel artikli 7 kohaste seaduslikkuse aluste ja eriti artikli 7 punkti f kohaldamisala.

Kavandatava määruse artiklis 6 on loetletud isikuandmete seadusliku töötlemise alused. Teatavate eranditega (mida on kirjeldatud allpool) on kuus olemasolevat alust jäetud üldiselt samaks, nagu need on sätestatud praeguse direktiivi artiklis 7. Komisjon on aga teinud ettepaneku esitada täpsemaid suuniseid delegeeritud õigusaktides.

Tasub märkida, et Euroopa Parlamendi asjakohase komisjoni¹⁸ töö raames üritati selgitada õigustatud huvide mõistet kavandatava määruse tekstis. Koostati loetelu olukordadest, kus

¹⁶ Vt Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõige 1.

¹⁷ Vt põhiõiguste harta artikli 8 lõige 2.

¹⁸ Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni (LIBE) raporti projekt ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)), 16.01.2013 (kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raporti projekt). Vt eelkõige muudatused nr 101

andmete vastutava töötaja õigustatud huvid kaaluvad üldjuhul üles andmesubjekti õigustatud huvid ning põhiõigused ja -vabadused, ning teine loetelu vastupidistest olukordadest. Need loetelud, mis esitati kas sätetes või põhjendustes, on oluline panus vastutava töötaja ja andmesubjekti õiguste ja huvide tasakaalu hindamisse ning neid on käesolevas arvamuses arvesse võetud¹⁹.

II.2. Mõiste roll

Vastutava töötaja õigustatud huvid – tasakaalustamine kui viimane võimalus?

Artikli 7 punkt f on kuuest isikuandmete töötlemise õiguslikust alusest viimane. Selle kasutamiseks on vaja tasakaalustada vastutava töötaja (või kolmandate isikute) õigustatud huvide jaoks vajalik andmesubjekti huvide või põhiõiguste ja -vabadustega. Tasakaalustamise tulemus määrab kindlaks, kas töötlemise õigusliku alusena saab kasutada artikli 7 punkti f.

Sätte avatus tekitab palju olulisi küsimusi seoses selle täpse kohaldamisala ja kohaldamisega, mida käesolevas arvamuses analüüsitaksegi. Nagu selgitatakse ka järgmistes peatükkides, ei tähenda see siiski tingimata, et kõnealust võimalust tuleks käsitada variandina, mida saab kasutada vaid harvaesinevates ja ettenägematutes olukordades hädaabinõuna või viimase võimalusena, kui ükski muu alus ei kehti. Samuti ei tohiks seda pidada eelistatud võimaluseks ega laiendada põhjendamatult selle kasutusala eeldusel, et see on vähem piirav kui ülejäänud alused.

Selle asemel võib artikli 7 punkt f olla seadusliku töötlemise alusena oma loomulik koht ja väga kasulik roll, eeldusel et täidetud on teatavad põhitingimused.

Artikli 7 punkti f nõuetekohane kasutamine koos piisavate kaitsemeetmetega võib aidata ära hoida ka teiste õiguslike aluste väär- ja liigtarvitamist.

Artiklis 7 sätestatud viie esimese aluse korral põhineb seaduslikkus andmesubjekti nõusolekul, lepingulistel korraldustel, seadusjärgsel kohustusel või muul konkreetselt määratletud põhjusel. Kui töötlemine põhineb ühel nimetatud viiest alusest, peetakse seda automaatselt seaduslikuks ja seetõttu tuleb järgida üksnes teisi kohaldatavaid õigusnorme. Teisisõnu eeldatakse, et kaalul olevad eri õigused ja huvid, sealhulgas andmete vastutava töötaja ja andmesubjekti õigused ja huvid, on tasakaalus, seda loomulikult tingimisel, et kõik muud andmekaitset käsitlevad sätted on täidetud. Artikli 7 punktiga f nõutakse aga erihindamist olukordades, mis ei vasta punktides a kuni e määratletud stsenaariumitele. Sellega tagatakse, et eelmääratletud stsenaariumitele mittevastavates olukordades tuleb töötlemisega seoses teha tasakaalustamine, mille raames võetakse nõuetekohaselt arvesse andmesubjekti huve ja põhiõigusi.

Selline tasakaalustamine võib teatavatel juhtudel viia järelduseni, et andmesubjektide huvid ja põhiõigused on kaalukamad ning et sellest tulenevalt ei tohi andmeid töödelda. Teisest küljest võib artikli 7 punkti f kohane tasakaalu nõuetekohane hindamine, millega tihti kaasneb võimalus töötlemises osalemisest loobuda, olla mõnel juhul sobiv alternatiiv näiteks

ja 102. Vt ka muudatused, mille komisjon võttis vastu 21. oktoobril 2013 lõppraportis (kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni lõppraport).

¹⁹ Vt jaotis III.3.1, eriti täpploend lk 24, mis sisaldab mittetäielikku loetelu teatavatest kõige levinumatest olukordadest, kus artikli 7 punkti f kohane õigustatud huvi võib olla asjakohane.

nõusolekul või lepingu täitmise vajadusel põhinevate aluste ebasobivale kasutamisele. Sellest aspektist vaadatuna sisaldab artikli 7 punkt f teiste eelmäaratletud alustega võrreldes täiendavaid kaitsemeetmeid, mis eeldavad asjakohaste abinõude rakendamist. Seega ei tohiks seda pidada nõrgimaks lülits või tagaukseks kõikide selliste andmetööstustoimingute seadustamiseks, mis ei vasta ühelegi teisele õiguslikule alusele.

Töörühm kordab, et artikli 7 punkti f kohaldamisala tõlgendamisel on eesmärk tasakaalustatud lähenemisviis, mis tagab vajaliku paindlikkuse andmete vastutavatele töötajatele olukordades, kus andmesubjektidele ei avaldata põhjendamatu mõju, tagades seejuures piisava õiguskindluse ja garantiid andmesubjektidele selle kohta, et kõnealust avatud sätet ei kuritarvitata.

II.3. Seotud mõisted

Artikli 7 punkti f suhe teiste seaduslikkuse alustega

Artikkel 7 algab nõusolekuga ja jätkub teiste seaduslikkuse aluste loeteluga, mis hõlmab muu hulgas lepinguid ja seadusjärgseid kohustusi, ning jõuab järk-järgult õigustatud huvi hindamiseni, mis on esitatud kuue kehtestatud aluse loetelus viimasena. Artiklis 7 loetletud õiguslike aluste järjekorda on vahel tõlgendatud kui viidet eri aluste olulisusele. Töörühma arvamuses nõusoleku määratluse kohta²⁰ on aga juba rõhutatud, et direktiivi tekstis kuut alust õiguslikult ei eristata ega osutata nendevahelisele hierarhiale. Miski ei osuta sellele, et artikli 7 punkti f tuleks kohaldada üksnes erandolukordades, ning tekstis ei osutata ka muul viisil sellele, et kuue aluse loetlemise järjekord oleks õiguslikust vaatenurgast mingil viisil oluline. Samas on artikli 7 punkti f täpne tähendus ja suhe teiste seaduslikkuse alustega olnud pikka aega küllaltki segane.

Sellises olukorras ning arvestades ajaloolisi ja kultuurilisi erinevusi ja direktiivi avatud sõnastust, on välja kujunenud eri lähenemisviisid: osa liikmesiike on kaldunud pidama artikli 7 punkti f kõige vähem eelistatud aluseks, mille eesmärk on täita lünki üksnes mõnel erakorralisel juhul, kui ükski ülejäänud viiest alusest ei ole kohaldatav²¹. Teistes liikmesriikides seevastu peetakse seda lihtsalt üheks kuuest võimalusest ja sellisena ei rohkem ega vähem oluliseks kui teisi võimalusi ning seda võib kohaldada paljudel ja mitmesugustel juhtudel, eeldusel et vajalikud tingimused on täidetud.

Arvestades selliseid erinevusi ning ka otsuseid kohtuasjades ASNEF ja FECEMD, on oluline selgitada õigustatud huvidel põhineva aluse suhet teiste seaduslikkuse alustega, nt suhet nõusoleku, lepingute, üldiste huvidega seotud ülesannete ning ka andmesubjekti õigusega esitada vastuväiteid. See võib aidata paremini kindlaks määrata õigustatud huvidel põhineva aluse rolli ja eesmärki ning suurendada seeläbi õiguskindlust.

Lisaks tuleb märkida, et õigustatud huvidel põhineva aluse ning teiste aluste korral (v.a. nõusolek) tuleb hinnata töötlemise vajalikkust. See piirab tugevalt aluste kohaldamise

²⁰ Vt allmärkus nr 2 eespool.

²¹ Lisaks tuleb märkida, et kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raporti projektis on muudatuses nr 100 tehtud ettepanek eraldada artikli 7 punkt f ülejäänud õiguslikest alustest ning lisada täiendavaid nõudeid juhuks, kui kõnealust õiguslikku alust kasutatakse, sealhulgas suurem läbipaistvus ja vastutus, nagu kirjeldatakse järgmistes peatükkides.

konteksti. Euroopa Kohus otsustas, et „vajalikkus” on mõiste, millel on ühenduse õiguses oma sõltumatu tähendus²². Kasulikke juhtnööre on andnud ka Euroopa Inimõiguste Kohus²³.

Lisaks ei vabasta asjakohane õiguslik alus andmete vastutavat töötajat artiklis 6 sätestatud kohustustest seoses õigluse ja seaduslikkuse, vajalikkuse ja proportsionaalsuse ning andmete kvaliteediga. Isegi kui isikuandmete töötlemine põhineb näiteks õigustatud huvidel või lepingu täitmisel, ei võimalda see koguda andmeid, mis ületavad kindlaksmääratud otstarvet.

Õigustatud huvid ja artiklis 7 sätestatud teised alused on üksteise suhtes alternatiivsed ja seega piisab sellest, kui kas või üks neist kehtib. Ometi on need kumulatiivsed artiklis 6 sätestatud nõuete ning kõikide teiste kohaldatavate andmekaitset käsitlevate põhimõtete ja nõuete suhtes.

Muud tasakaalustamised

Artikli 7 punkt f ei kujuta endast ainsat olukorda, mille puhul direktiivis tasakaalustamist nõutakse. Näiteks tuleb artikli 9 kohaselt tasakaalustada õigust isikuandmete kaitsele ja sõnavabadust. Nimetatud artiklis lubatakse liikmesriikidel kehtestada vajalikke erandeid juhuks, kui „isikuandmeid töödeldakse ainult ajakirjanduse jaoks või kirjandusliku või kunstilise eneseväljenduse huvides”, kui „see on vajalik selleks, et viia omavahel vastavusse eraelu puutumatus õigust ja sõnavabadust reguleerivad eeskirjad”.

Lisaks nõutakse direktiivi mitmes muus sättes samuti iga juhtumi eraldi analüüsimist, kaalul olevate huvide ja õiguste tasakaalustamist ja paindlikku, mitut tegurit arvestavat hindamist. Seda nõutakse näiteks sätetes vajalikkuse, proportsionaalsuse ja eesmärgi piiramise kohta, artiklis 13 sätestatud erandite ja teadusuuringuid käsitlevate sätete korral.

Tundub tõepoolest, et direktiiv on koostatud eesmärgiga jätta ruumi tõlgendamiseks ja huvide tasakaalustamiseks. Loomulikult sooviti sellega, vähemalt osaliselt, jätta liikmesriikidele rohkem vabadust direktiivi rakendamisel riiklikus õiguses. Lisaks aga tuleneb vajadus teatava paindlikkuse järele isikuandmete kaitse ja eraelu puutumatus õiguse olemusest. Neid kaht õigust koos enamiku (kuigi mitte kõikide) teiste põhiõigustega peetakse suhtelisteks ehk kvalifitseeritud inimõigusteks²⁴. Sellist liiki õigusi tuleb alati tõlgendada lähtuvalt kontekstist. Asjakohaste kaitsemeetmete rakendamisel tohib neid tasakaalustada teiste õigustega. Mõnes olukorras ning asjakohaste kaitsemeetmete võtmisel võib neid piirata üldiste huvide nimel.

²² Euroopa Kohtu 16. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-524/06 (Heinz Huber vs. Saksamaa Liitvabariik), punkt 52: „Seega, arvestades eesmärki tagada kõigis liikmesriikides võrdne kaitse, ei või direktiivi 95/46 artikli 7 punktis e sisalduval vajalikkuse mõistel, millega piiritletakse konkreetselt ühte juhtu, mil isikuandmete töötlemine on õiguspärane, olla sõltuvalt liikmesriigist erinev sisu. Järelikult on see ühenduse õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb tõlgendada nii, et see oleks täielikult kooskõlas nimetatud direktiivi eesmärgiga, mis on määratletud selle artikli 1 lõikes 1.”

²³ Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. märtsi 1983. aasta otsus kohtuasjas Silver jt vs. Ühendkuningriik, punkt 97, milles käsitletakse sõnaühendit „vajalik demokraatlikus ühiskonnas”: „omadussõna „vajalik” ei ole sõna „asendamatu” sünonüüm ning samuti ei ole see sama paindlik kui sõnad „lubatud”, „tavaline”, „kasulik”, „mõistlik” või „soovitud”...”

²⁴ On vaid paar inimõigust, mida ei saa tasakaalustada teiste õiguste või laiema üldsuse huvidega. Neid nimetatakse absoluutseteks õigusteks. Selliseid õigusi ei tohi kunagi piirata üheski olukorras – isegi mitte sõjaga hädaolukorras. Selline õigus on näiteks piinamise või ebainimlikult või alandavalt kohtlemise keeld. Kedagi piinata või kohelda ebainimlikult või alandavalt ei ole kunagi lubatud, ükskõik, millised tingimused ka ei oleks. Mitteabsoluutsed inimõigused on näiteks õigus era- ja pereelu austamisele, õigus sõnavabadusele ning õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele.

II.4. Kontekst ja strateegilised tagajärjed

Seaduslikkuse ja paindlikkuse tagamine – artikli 7 punkti f täpsustamise vahendid

Direktiivi artikli 7 punkti f kehtiv tekst on avatud. See tähendab, et sellele saab tugineda paljudes eri olukordades eeldusel, et selle nõuded, sealhulgas tasakaalustamine, on täidetud. Sellisel paindlikkusel aga võib olla ka negatiivseid tagajärgi. Selleks et vältida ebahühtlast kohaldamist liikmesriikides või õiguskindluse puudumist, oleks oluline esitada täpsemad suunised.

Kavandatavas määruses on komisjon näinud selliste suuniste esitamiseks ette delegeeritud õigusaktid. Teise võimalusena võib lisada selgitused ja üksikasjalikumad sätted kavandatava määruse teksti²⁵ ja/või anda Euroopa Andmekaitsekoogule ülesanne esitada selles valdkonnas täpsemaid suuniseid.

Kõikidel neil võimalustel on omakorda plussid ja miinused. Kui igat juhtumit hinnataks eraldi ilma täpsemate suunisteta, võib tagajärjeks olla ebahühtlane kohaldamine ja ennustatavuse puudumine, nagu on varem juhtunud.

Kavandatava määruse teksti üksikasjalike ja täielike loetelude lisamine olukordadest, kus vastutava töötaja õigustatud huvid kaaluvad üldjuhul üles andmesubjekti põhiõigused, ja vastupidi, võib aga osutada eksitavaks või põhjendamatult normeerivaks või mõlemat.

Neid lähenemisviise aluseks võttes on siiski võimalik tasakaalustatud lahendus – näha kavandatava määrusega ette veidi rohkem üksikasju ja esitada täiendavaid suuniseid delegeeritud õigusaktides või Euroopa Andmekaitsekoogu suunistes²⁶.

III peatükis esitatud analüüsi eesmärk on luua alus sellise lähenemisviisi leidmiseks, mis ei oleks liiga üldine, et muutuda mõttetuks, ega liiga üksikasjalik, et muutuda liiga rangeks.

²⁵ Vt jaotise II.1 „Lühidalt ajaloost” punkt „Kavandatav isikuandmete kaitse määrus”, lk 8–9.

²⁶ Töörühma arvamuses 08/2012, millega antakse täiendav panus andmekaitsereformi käsitlevatesse aruteludesse, vastu võetud 5. oktoobril 2012 (WP 199), on delegeeritud õigusaktide ja Euroopa Andmekaitsekoogu suunistega seoses tugevalt eelistatud viimast (vt lk 13–14).

III. Sätete analüüs

III.1. Ülevaade artiklist 7

Artiklis 7 sätestatakse, et isikuandmeid tohib töödelda vaid juhul, kui kehtib üks asjaomases artiklis loetletud kuuest õiguslikust alusest. Enne loetletud aluste individuaalset analüüsi antakse käesoleva peatüki esimeses alapunktis ülevaade artiklist 7 ja selle suhtest andmete eriliike käsitleva artikliga 8.

III.1.1. Nõusolek või „on vajalik...”

Eristada saab juhtumeid, kus isikuandmeid töödeldakse andmesubjekti ühemõttelise nõusoleku alusel (artikli 7 punkt a), ning ülejäänud viit juhtumit (artikli 7 punktid b–f). Viimased viis punkti kirjeldavad lühidalt öeldes olukordi, kus töötlemine võib olla vajalik konkreetsetes kontekstis, näiteks andmesubjektiga sõlmitud lepingu täitmiseks, vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks jms.

Esimese, artikli 7 punkti a kohase aluse korral on andmesubjektid ise need, kes annavad õiguse oma isikuandmeid töödelda. Nemad ise otsustavad, kas lubavad oma andmeid töödelda. Samas ei vabasta nõusolek vajadusest järgida artiklis 6 sätestatud põhimõtteid²⁷. Lisaks peab nõusolek, selleks et see oleks seaduslik, vastama ka teatavatele põhitingimustele, nagu on selgitatud tööühikuarvamuses 15/2011²⁸. Kuna kasutaja andmete töötlemine toimub lõppkokkuvõttes tema enda otsuse alusel, on rõhk andmesubjekti nõusoleku kehtivusel ja ulatusel.

Teisisõnu on artikli 7 punktis a ehk esimeses aluses seaduslikkuse seisukohast kesksel kohal andmesubjekti vaba tahe. Kõik teised alused seevastu võimaldavad töötlemist kaitse- ja muude meetmete võtmise korral olukordades, kus nõusolekust hoolimata on teatavas kontekstis ja konkreetse õigustatud huvi elluviimiseks asjakohane ja vajalik andmeid töödelda.

Punktides b, c, d ja e on määratud kindlaks töötlemise seaduslikkuse kriteeriumid:

- b) sellise lepingu täitmine, mille osapool andmesubjekt on;
- c) vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmine;
- d) andmesubjekti eluliste huvide kaitsmine;
- e) üldiste huvidega seotud ülesande täitmine.

Punkt f on vähem konkreetne ja selles osutatakse üldisemalt vastutava töötleja (mis tahes) õigustatud huvile (mis tahes kontekstis). Sellise üldsätte kohaldamine on tehtud siiski

²⁷ Madalmaade ülemkohtu 9. septembri 2011. aasta otsus kohtuasjas ECLI:NL:HR:2011:BQ8097, paragrahvi 3 punkti 3 alapunkt e proportsionaalsuse põhimõtte kohta. Vt ka eespool allmärkuses nr 2 viidatud tööühikuarvamuse 15/2011 lk 7: „Lisaks sellele ei kao nõusoleku saamisega vastutava töötleja artiklist 6 tulenevad kohustused seoses õigluse, vajalikkuse ja proportsionaalsuse ning andmete kvaliteediga. Näiteks kui isikuandmete töötlemise aluseks on kasutaja nõusolek, ei ole seaduslik koguda andmeid, mis ületavad konkreetse otstarbe piire.”

²⁸ Vt ka eespool allmärkuses nr 2 viidatud tööühikuarvamus 15/2011, lk 11–25.

sõltuvaks täiendavast tasakaalustamisest, mille eesmärk on kaitsta andmesubjektide huve ja õigusi, nagu näidatakse jaotises III.2.

Seda, kas artikli 7 punktides a kuni f sätestatud kriteeriumid on täidetud, hindab kõikidel juhtudel esimesena andmete vastutav töötleja, järgides kohaldatavaid õigusakte ja suuniseid õigusaktide kohaldamise kohta. Teises etapis võib töötlemise seaduslikkus vajada täpsemat hindamist ning andmesubjektid, muud sidusrühmad ja andmekaitseasutused võivad selle vaidlustada ja lõppkokkuvõttes võib selle üle otsustada kohus.

Käesoleva lühiülevaate lõpetuseks tuleb märkida, et vähemalt punktides e kuni f osutatud juhtudel saab andmesubjekt kasutada artiklis 14 sätestatud vastuväidete esitamise õigust,²⁹ mida käsitletakse jaotises III.3.6. Sellisel juhul on vaja uut kaalul olevate huvide hindamist või, kui tegu on otseturustamisega, peab vastutav töötleja isikuandmete töötlemise lõpetama täiendava hindamiseta (artikli 14 punkt b).

III.1.2. Suhe artikliga 8

Direktiivi artikliga 8 reguleeritakse isikuandmete teatavate eriliikide töötlemist. Seda kohaldatakse eriti selliste andmete suhtes, „mis paljastavad rassilise või etnilise päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused, ametiühingusse kuulumise ning [käsitlevad] tervislikku seisundit või seksuaalelu” (artikli 8 lõige 1), ning „õigusrikkumiste, süüdimõistvate kohtuotsuste ja turvameetmetega seotud” andmete suhtes (artikli 8 lõige 5).

Selliste andmete töötlemine on põhimõtteliselt keelatud, välja arvatud mõnel erandjuhul. Artikli 8 lõike 2 punktides a kuni e on selle keelu suhtes sätestatud mitu erandit. Artikli 8 lõigetes 3 ja 4 on sätestatud täiendavad erandid. Osa neist sätetest on sarnased, kuid mitte identsed, artikli 7 punktidega a kuni f.

Artikli 8 eritingimused, samuti asjaolu, et osa artiklis 7 loetletud põhjuseid sarnanevad artiklis 8 loetletud tingimustega, tekitavad küsimusi kahe artikli sätete omavahelise suhte kohta.

Kui artikkel 8 on *lex specialis*, tuleks uurida, kas see välistab artikli 7 kohaldamise täielikult. Kui jah, siis tähendaks see, et isikuandmete eriliike tohib töödelda ilma artikli 7 sätteid täitmata, eeldusel et kehtib mõni artiklis 8 sätestatud eranditest. On aga ka võimalik, et suhe on keerukam ning artikleid 7 ja 8 tuleks kohaldada kumulatiivselt³⁰.

Igal juhul on selge, et poliitiline eesmärk on tagada andmete eriliikidele täiendav kaitse. Seetõttu peaks analüüsi lõpptulemus olema samavõrd selge – artikli 8 kohaldamise eesmärk, kas iseseisvalt või kumulatiivselt koos artikliga 7, on tagada andmete eriliikidele suurem kaitse.

²⁹ Vastavalt artikli 14 punktile a kehtib see õigus, „kui siseriiklikes õigusaktides ei ole sätestatud teisiti”. Näiteks ei luba Rootsi õigusaktid artikli 7 punktil e põhineva töötlemise suhtes vastuväiteid esitada.

³⁰ Kuna artikkel 8 on üles ehitatud keeluna koos eranditega, saab selliseid erandeid pidada nõueteks, mis üksnes piiravad keelu kohaldamisala, kuid ei ole iseenesest piisav õiguslik alus töötlemiseks. Sellise tõlgenduse korral ei välista artiklis 8 sätestatud erandite kohaldatavus artikli 7 nõuete kohaldatavust ning neid kahte peab juhul, kui see on asjakohane, kohaldama kumulatiivselt.

Praktikas ei kehti see kõikide sätete korral, kuigi artikkel 8 seab teatud juhtudel rangemad nõuded, nagu sõnaselge nõusolek artikli 8 lõike 2 punktis a artiklis 7 sätestatud ühemõttelise nõusoleku asemel. Osa artiklis 8 sätestatud eranditest ei tundu olevat artiklis 7 loetletud alustega samaväärsed või neist rangemad. Ebasobilik oleks järeldada näiteks, et asjaolu, et keegi on eriliiki andmed artikli 8 lõike 2 punkti e kohaselt ilmselgelt avalikustanud, on alati ja iseenesest piisav tingimus, et võimaldada mis tahes liiki andmetöötlust, hindamata kaalul olevaid huve ja õigusi, nagu on nõutud artikli 7 punktis f³¹.

Mõnes olukorras võib asjaolu, et andmete vastutav töötleja on erakond, artikli 8 lõike 2 punkti d kohaselt samuti tühistada andmete eriliikide töötlemise keelu. See ei tähenda siiski, et selle sätte raames on mis tahes töötlemine tingimata seaduslik. Seda tuleb hinnata eraldi ja vastutav töötleja peab võib-olla näiteks tõendama, et andmete töötlemine on vajalik lepingu täitmiseks (artikli 7 punkt b) või et tema õigustatud huvi on artikli 7 punkti f alusel kaalukam. Viimasel juhul tuleb pärast seda, kui on hinnatud, et andmete vastutav töötleja järgib artikli 8 nõudeid, teha artikli 7 punkti f kohane tasakaalustamine.

Samuti näib ainuüksi asjaolu, et „andmete töötlemine on vajalik ennetava meditsiini, meditsiinilise diagnoosi, meditsiinilise abi või ravi võimaldamise või tervishoiuteenuste juhtimise jaoks” ning et selliste andmete töötlemise suhtes kehtib saladuse hoidmise kohustus, nagu on sätestatud artikli 8 lõikes 3, osutatavat, et tundlike andmete sellise töötlemise suhtes *ei kehti* artikli 8 lõikes 1 sätestatud *keeld*. See ei ole siiski tingimata piisav, et tagada lisaks seaduslikkus artikli 7 alusel, ning vaja on õiguslikku alust, nagu leping patsiendiga vastavalt artikli 7 punktile b, seadusjärgne kohustus vastavalt artikli 7 punktile c, üldiste huvidega seotud ülesande täitmine vastavalt artikli 7 punktile e või hindamine vastavalt artikli 7 punktile f.

Kokkuvõttes leiab töörihm, et iga juhtumi korral tuleb eraldi analüüsida, kas artikkel 8 ise seab rangemad ja piisavad tingimused³² või on andmesubjektidele täieliku kaitse tagamiseks vajalik kohaldada artiklit 8 ja artiklit 7 kumulatiivselt. Ühelgi juhul ei tohi uurimise tulemuse tagajärjeks olla andmete eriliikide madalam kaitsetase³³.

See tähendab ka, et andmete eriliike töötlev vastutav töötleja ei tohi andmetöötluse seaduslikuks muutmisel tugineda kunagi *üksnes* artikli 7 kohastele õiguslikele alustele. Kui artikkel 7 on kohaldatav, ei ole see kunagi *ülim*, vaid seda kohaldatakse *kumulatiivselt* artikliga 8, et tagada kõikide asjakohaste kaitsemeetmete ja tagatiste järgimine. See on seda olulisem juhtudel, kui liikmesriigid otsustavad lisada artiklis 8 sätestatud eranditele täiendavaid erandeid, nagu on lubatud artikli 8 lõikes 4.

³¹ Lisaks ei tohiks artikli 8 lõike 2 punkti e tõlgendada vastupidiselt, järeldades, et kui andmed, mis andmesubjekt on avalikuks teinud, ei ole tundlikud andmed, tohib neid töödelda ilma igasuguste lisatingimusteta. Avalikult kättesaadavad andmed on endiselt isikuandmed, mille suhtes kehtivad andmekaitse nõuded, sealhulgas nõue järgida artiklit 7, hoolimata sellest, kas need on tundlikud või mitte.

³² Vt analüüs töörihma arvamuses Maailma Dopinguvastase Võitluse Agentuuri kohta, punkt 3.3, milles võetakse arvesse nii direktiivi artiklit 7 kui ka 8: teine aramus nr 4/2009 Maailma Dopinguvastase Võitluse Agentuuri (edaspidi: „WADA“) väljatöötatud eraelu ja isikuandmete kaitset käsitleva standardi, WADA koodeksi asjaomaste sätete ja muude eraelu kaitset käsitlevate küsimuste kohta, mida WADA ja (riiklikud) dopinguvastase võitluse organisatsioonid kasutavad spordis dopingu vastu võitlemise valdkonnas, vastu võetud 6. aprillil 2009 (WP 162).

³³ On ütlematagi selge, et ka artikli 8 kohaldamisel tuleb tagada vastavus direktiivi muudele sätetele, sealhulgas artiklile 6.

III.2. Artikli 7 punktid a kuni e

Käesolevas jaotises III.2 antakse lühike ülevaade kõikidest direktiivi artikli 7 punktides a kuni e esitatud õiguslikest alustest, enne kui arvamuse jaotises III.3 keskendutakse artikli 7 punktile f. Analüüsis tuuakse esile ka mõni kõige levinum kokkupuutepunkt kõnealuste õiguslike aluste vahel, näiteks sellised, mis sõltuvalt juhtumi konkreetsest kontekstist ja asjaoludest hõlmavad lepingut, seadusjärgset kohustust ja õigustatud huvi.

III.2.1. Nõusolek

Nõusolekut on õigusliku alusena analüüsitud töörühma arvamuses 15/2011 nõusoleku määratluse kohta. Arvamuse peamised järeldused on, et nõusolek on pigem üks mitmest isikuandmete töötlemise õiguslikust alusest kui peamine alus. Sellel on oluline roll, kuid see ei välista sõltuvalt kontekstist võimalust, et teised õiguslikud alused võivad kas vastutava töötleja või andmesubjekti vaatenurgast olla asjakohasemad. Õige kasutamise korral on nõusolek vahend, mis võimaldab andmesubjektil reguleerida oma andmete töötlemist. Vale kasutamise korral muutub andmesubjekti reguleerimisvõimalus näiliseks ja nõusolek ei ole töötlemiseks sobiv alus.

Soovituste hulgas rõhutas töörühm vajadust selgitada, mida ühemõtteline nõusolek tähendab: „Selgitamise käigus peaks rõhutama, et ühemõttelise nõusoleku puhul tuleb kasutada vahendeid, mis ei jäta mingeid kahtlusi isiku kavatsuse suhtes nõusolek anda. Samas tuleks teha selgeks, et selliste vaikesaadete kasutamise näol, mida isik peab töötlemisest keeldumiseks muutma (tegevusetusel põhinev nõusolek), ei ole tegemist ühemõttelise nõusolekuga. Selline olukord esineb eelkõige veebikeskkonnas.”³⁴ Lisaks nõutakse selles, et vastutavad töötlejad kehtestaksid vahendid nõusoleku tõendamiseks (üldise aruandekohustuse raames) ja et seadusandja lisaks sõnaselge nõude nõusoleku aluseks oleva teabe kvaliteedi ja kättesaadavuse kohta.

III.2.2. Leping

Artikli 7 punktis b on sätestatud õiguslik alus olukordadeks, kus „töötlemine on vajalik sellise lepingu täitmiseks, mille osapool andmesubjekt on, või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele”. See hõlmab kaht eri olukorda.

- i) Esiteks hõlmab see säte olukordi, kus töötlemine on vajalik sellise lepingu täitmiseks, mille osapool andmesubjekt on. Siia alla võivad kuuluda näiteks andmesubjekti aadressi töötlemine, et toimetada kätte veebi kaudu ostetud kaup, või krediitkaardiandmete töötlemine makse teostamiseks. Tööhõive valdkonnas võib see alus võimaldada näiteks palgaandmete ja pangakontoandmete töötlemist palga maksmise eesmärgil.

Seda sätet tuleb tõlgendada rangelt ja see ei hõlma olukordi, kus töötlemine ei ole lepingu täitmiseks tegelikult *vajalik*, vaid vastutav töötleja on selle andmesubjekti suhtes ette võtnud pigem ühepoolset. Lisaks ei tähenda asjaolu, et leping käsitleb teatavat andmetöötlust, automaatselt, et töötlemine on selle täitmiseks vajalik. Näiteks ei ole artikli 7 punkt b sobiv õiguslik alus kasutaja maitse- ja elustiilieelistuste

³⁴ Vt töörühma aramus 15/2011 nõusoleku määratluse kohta, lk 35–36.

profileerimiseks veebisaidil tehtud klikkide ja ostetud esemete alusel. Põhjuseks on asjaolu, et andmete vastutaval töötlejal ei ole lepingut profileerimiseks, vaid pigem näiteks teatavate kaupade kättetoimetamiseks või teenuste osutamiseks. Isegi kui sellist töötlemist on lepingus väikses kirjas konkreetselt mainitud, ei muuda see asjaolu üksi seda lepingu täitmise jaoks vajalikuks.

Siinjuures esineb selge seos vajalikkuse hindamise ja eesmärgi piiramise põhimõtte järgimise vahel. Oluline on määrata kindlaks lepingu täpne *põhjendus*, st selle sisu ja põhieesmärk, kuna selle alusel hinnatakse, kas andmete töötlemine on lepingu täitmiseks vajalik.

Teatavatel piiripealsetel juhtudel võib see olla vaieldav või võib osutuda vajalikuks leida konkreetsemaid fakte, et määrata kindlaks, kas töötlemine on lepingu täitmiseks vajalik. Näiteks sellise ettevõtteülese töötajate kontaktandmete andmebaasi loomist, mis sisaldab kõikide töötajate nime, töökoha aadressi, telefoninumbrit ja e-posti aadressi, et töötajatel oleks võimalik üksteisega ühendust võtta, võib teatavatel juhtudel pidada vajalikuks lepingu täitmiseks vastavalt artikli 7 punktile b, kuid see võib olla seaduslik ka artikli 7 punkti f alusel, kui tõendatakse, et vastutava töötleja huvid on kaalukamad ja võetud on kõik asjakohased meetmed, sealhulgas näiteks konsulteeritud piisaval määral töötajate esindajatega.

Muud juhud, näiteks töötaja internetikasutuse, meilide või telefonikasutuse elektrooniline jälgimine või töötajate videovalve, esindavad selgemini töötlemist, mis tõenäoliselt ületab seda, mis on vajalik töölepingu täitmiseks, kuigi ka see võib sõltuda töö liigist. Pettuste takistamine, mis võib muu hulgas hõlmata klientide seiret ja profileerimist, on teine tüüpiline valdkond, mida tõenäoliselt peetakse lepingu täitmiseks vajalikuks ületavaks. Selline töötlemine võib olla siiski seaduslik artiklis 7 sätestatud mõne muu aluse kohaselt, näiteks nõusoleku, kui see on asjakohane, seadusjärgse kohustuse või vastutava töötleja õigustatud huvi alusel (artikli 7 punktid a, c või f)³⁵. Viimasel juhul tuleks töötlemisel rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid, et kaitsta piisaval määral andmesubjektide huve või õigusi ja vabadusi.

Artikli 7 punkt b kehtib üksnes selle suhtes, mis on vajalik lepingu *täitmiseks*. Seda ei saa kasutada kõikide muude täiendavate meetmete puhul, mis on tingitud lepingu mittetäitmisest, või kõikide muude lepingu täitmisega seotud vahejuhtumite korral. Seni, kuni töötlemine on seotud lepingu tavakohase täitmisega, võib see kuuluda artikli 7 punkti b alla. Kui lepingu täitmisel esineb vahejuhtum, mis tekitab konflikti, võib andmete töötlemine toimuda teisel viisil. Andmesubjekti põhiandmete – nagu nimi, aadress ja viide täitmata lepingulistele kohustustele – töötlemist ametlike meeldetuletuste saatmiseks tuleks siiski pidada endiselt lepingu täitmiseks vajalikuks andmete töötlemiseks. Sellise üksikasjalikuma andmetöötluse puhul, milles võivad või võivad ka mitte osaleda kolmandad isikud, näiteks võla sissenõudmisel väliste

³⁵ Veel üks näide mitme õigusliku aluse kohta on esitatud töörühma arvamuses 15/2011 nõusoleku määratluse kohta (viidatud allmärkuses nr 2). Autoostu korral võib vastutaval töötlejal olla õigus töödelda andmeid eri eesmärkidel ja eri õiguslike aluste põhjal:

- auto ostmiseks vajalikud andmed: artikli 7 punkt b,
- autodokumentide töötlemine: artikli 7 punkt c,
- kliendihaldusteenused (nt auto hooldamine muudes ELis asuvates sidusettevõtjates): artikli 7 punkt f,
- andmete edastamine kolmandatele isikutele nende turustamistegevuseks: artikli 7 punkt a.

vahendite kaudu või teenuse eest maksmata jätnud kliendi kohtusse andmisel, võib väita, et selline töötlemine ei toimu enam lepingu tavatäitmise raames ja seetõttu ei saa see põhineda artikli 7 punktil b. See aga ei muuda töötlemist ebaseaduslikuks – vastutaval töötlejal on õigustatud huvi õiguskaitsesele, et tagada oma lepinguliste õiguste austamine. Tugineda võib ka teistele õiguslikele alustele, näiteks artikli 7 punktile f, tingimusel et rakendatakse piisavaid kaitsemeetmeid ja tehakse tasakaalustamine³⁶.

- ii) Teiseks hõlmab artikli 7 punkt b ka töötlemist, mis toimub *enne* lepingu sõlmimist. Selle alla kuuluvad lepingueelsed suhted, eeldusel et meetmeid võetakse andmesubjekti taotlusel, mitte vastutava töötleja ega kolmanda isiku algatusel. Näiteks kui üksikisik palub jaemüüjal saata talle toote kohta pakkumine, on kõnealuse õigusliku aluse põhjal lubatud säilitada piiratud aja jooksul aadressi ning teavet päringu kohta. Samuti võib kindlustusandja juhul, kui üksikisik taotleb temalt auto kohta väljavõtet, töödelda väljavõtte koostamiseks vajalikke andmeid, nagu auto mudel ja vanus ning muud asjakohased ja proportsionaalsed andmed.

Seevastu üksikasjalikke taustakontrolle, näiteks kui kindlustusandja töötleb enne taotlejale tervise- või elukindlustuse andmist ennetavate arstlike tervisekontrollide andmeid, ei saa pidada vajalikuks toiminguks, mis tehakse andmesubjekti taotlusel. Krediidiinfo kontrollid enne laenu andmist ei põhine samuti andmesubjekti *taotlusel* vastavalt artikli 7 punktile b, vaid pigem artikli 7 punktil f või artikli 7 punktil c kooskõlas pankade seadusjärgse kohustusega kontrollida registreeritud võlgnike ametlikku nimekirja.

Kõnealusel alusel ei ole võimalik ka jaemüüja / vastutava töötleja algatusel toimuv otseturustamine. Mõnel juhul võib artikli 7 punkti b asemel olla asjakohane õiguslik alus artikli 7 punkt f, kui rakendatakse asjakohaseid kaitse- ja muid meetmeid ning seda toetab tasakaalustamine. Teistel juhtudel, sealhulgas nendel, mis hõlmavad ulatuslikku profileerimist, andmete jagamist, otseturustamist veebis või käitumispõhiseid reklaame, tuleks kaaluda nõusolekut artikli 7 punkti a alusel, nagu on näidatud allpool esitatud analüüsis³⁷.

III.2.3. Seadusjärgne kohustus

Artikli 7 punktis c on sätestatud õiguslik alus olukordadeks, kus „töötlemine on vajalik vastutava töötleja seadusjärgse kohustuse täitmiseks”. See võib kehtida näiteks juhul, kui tööandjad peavad esitama oma töötajate palgaandmed sotsiaalkindlustusasutusele või maksuhaldurile või kui finantsasutused on vastavalt rahapesuvastastele eeskirjadele kohustatud teatama teatavatest kahtlastest tehingutest pädevatele asutustele. Tegu võib olla ka avaliku sektori asutuse kohustusega, kuna artikli 7 punkti c kohaldamine ei ole mingil viisil piiratud avaliku või erasektoriga. Seda saab kohaldada näiteks selliste andmete suhtes, mida kogub kohalik asutus vales kohas parkimise eest määratud trahvide haldamiseks.

³⁶ Andmete eriliikide korral võib olla vajalik võtta arvesse ka artikli 8 lõike 1 punkti e – „vajalik õigusnõuete koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks”.

³⁷ Vt jaotise III.3.6 punkt b „Näide: arengusuunad seoses suhtumisega otseturustamisse”, lk 45–47.

Artikli 7 punktil c on sarnasusi artikli 7 punktiga e, kuna üldiste huvidega seotud ülesanne põhineb tihti õiguslikul sätel või on sellest tuletatud. Artikli 7 punkti c kohaldamisala on siiski rangelt piiritletud.

Artikli 7 punkti c kohaldamiseks peab kohustus olema kehtestatud seadusega (mitte näiteks lepinguga). Selleks et kohustus oleks kehtiv ja siduv, peab seadus vastama kõikidele asjakohastele tingimustele ning olema kooskõlas andmekaitset käsitlevate õigusaktidega, sealhulgas vajalikkuse ja proportsionaalsuse³⁸ ning eesmärgi piiramise põhimõttega.

Lisaks on oluline rõhutada, et artikli 7 punktis c osutatakse Euroopa Liidu või liikmesriigi seadustele. Kolmandate riikide seadustest tulenevaid kohustusi (näiteks kohustus kehtestada rikkumisest teatamise mehhanismid vastavalt USA 2002. aasta Sarbanes-Oxley aktile) kõnealune alus ei hõlma. Selleks et kolmanda riigi kehtestatud seadusjärgne kohustus oleks kehtiv, peab asjaomane liikmesriik olema seda ametlikult tunnustanud ja integreerinud selle oma õiguskorda, näiteks rahvusvahelise lepingu kaudu³⁹. Teisest küljest võib vajadus järgida välisriikide kehtestatud kohustusi olla vastutava töötaja õigustatud huvi, kuid üksnes artikli 7 punkti f kohasel tasakaalustamisel ja eeldusel, et võetud on piisavad kaitsemeetmed, näiteks need, mille on heaks kiitnud pädev andmekaitseasutus.

Vastutaval töötlejal ei tohi olla valikut, kas täita kohustust või mitte. Vabatahtlikud ühepoolsed korraldused ning avaliku ja erasektori partnerlused, mille raames töödeldakse andmeid rohkem, kui on nõutud seadusega, seega artikli 7 punkti c alla ei kuulu. Kui näiteks internetiteenuse osutaja otsustab ilma selge ja konkreetse seadusjärgse kohustuseta jälgida oma kasutajaid, et võidelda ebaseadusliku allalaadimise vastu, ei ole artikli 7 punkt c selleks asjakohane õiguslik alus.

Lisaks peab seadusjärgne kohustus olema isikuandmete töötlemise nõudmise küsimuses piisavalt selge. Seega kohaldatakse artikli 7 punkti c selliste õiguslike sätete alusel, milles osutatakse sõnaselgelt töötlemise liigile ja objektile. Vastutaval töötlejal ei tohi olla põhjendamatul määral otsustusõigust küsimuses, kuidas seadusjärgset kohustust täita.

Õigusaktides võib mõnel juhul olla kindlaks määratud vaid üldine eesmärk, kusjuures konkreetsemad kohustused on kehtestatud muudel tasanditel, näiteks kas teiseste õigusaktidega või avaliku sektori asutuse siduva otsusega konkreetse juhtumi kohta. See võib samuti tekitada artikli 7 punkti c kohase seadusjärgse kohustuse, eeldusel et töötlemise liik ja objekt on täpselt kindlaks määratud ja töötlemisel on piisav õiguslik alus.

See ei kehti aga juhul, kui reguleeriv asutus on esitanud vaid üldised poliitikasuunised ja tingimused, mille alusel võidakse kaaluda täitevvolituste rakendamist (regulatiivsed suunised finantsasutustele teatavate nõuetekohase hoolsuse standardite kohta). Sellistel juhtudel tuleks

³⁸ Vt ka tööühma arvamus 01/2014 vajalikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtete kohaldamise ja isikuandmete kaitse kohta õiguskaitse valdkonnas, vastu võetud 27. veebruaril 2014 (WP 211).

³⁹ Vt selle teema kohta tööühma arvamus 10/2006 SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) võrgus isikuandmete töötlemise kohta, vastu võetud 20. novembril 2006 (WP 128), jaotis 4.2.2; tööühma arvamus 1/2006, mis käsitleb ELi andmekaitse eeskirjade kohaldamist asutusesiseste väärkäitumisest teatamise mehhanismide suhtes raamatupidamise, raamatupidamise siseauditi, auditi, altkäemaksu vastu võitlemise, pangandus- ja finantskuritegude valdkonnas, vastu võetud 1. veebruaril 2006 (WP 117).

töötlemist hinnata artikli 7 punkti f alusel ja seda saab pidada seaduslikuks üksnes juhul, kui tehtud on täiendav tasakaalustamine⁴⁰.

Üldise märkusena tuleb tõdeda, et osa töötlemistoiminguid võib paista peaaegu kuuluvat artikli 7 punktide c või b kohaldamisalasse, ilma et need vastaksid täielikult nende aluste kohaldamise kriteeriumidele. See ei tähenda, et selline töötlemine on alati tingimata ebaseaduslik – vahel võib see olla seaduslik, kuid pigem artikli 7 punkti f alusel koos täiendava tasakaalustamisega.

III.2.4. Eluline huvi

Artikli 7 punktis d on sätestatud õiguslik alus olukordadeks, kus „töötlemine on vajalik andmesubjekti eluliste huvide kaitsmiseks”. Sõnastus erineb artikli 8 lõike 2 punktist c, mille keelekasutus on konkreetsem ja osutab olukordadele, kus „töötlemine on vajalik selleks, et kaitsta andmesubjekti või mõne teise isiku elulisi huve, kui andmesubjekt on füüsiliselt või õiguslikult võimetu oma nõusolekut andma”.

Mõlemad sätted tunduvad siiski osutavat sellele, et kõnealuse õigusliku aluse kohaldamisala peaks olema piiratud. Esiteks tundub „eluline huvi” piiravat selle aluse kohaldamist küsimustega, mis puudutavad elu ja surma või vähemalt andmesubjekti (või artikli 8 lõike 2 punkti c korral teise isiku) vigastamise või tema tervise muul viisil kahjustamise ohtu.

Põhjenduses 31 kinnitatakse, et selle õigusliku aluse eesmärk on seotud „andmesubjekti eluliste huvide kaitsmisega”. Direktiivis ei ole siiski täpselt sätestatud, kas selline oht peab olema vahetu. See tekitab küsimusi andmete kogumise ulatuse suhtes, näiteks kui andmeid kogutakse ennetusmeetmena või suurel hulgal, nagu lennureisijate andmete kogumisel epideemilise haiguse ohu või turvaintsidendi avastamise korral.

Töörühm leiab, et kõnealust sätet tuleb tõlgendada piiravalt kooskõlas artikli 8 tähendusega. Kuigi artikli 7 punktis d ei nõuta konkreetset, et alust tohib kasutada üksnes olukordades, kus õigusliku alusena ei saa kasutada nõusolekut, on artikli 8 lõike 2 punktis c kirjeldatud põhjustel mõistlik eeldada, et olukordades, kus on võimalik ja vajalik saada kehtiv nõusolek, tuleks seda tõepoolest taotleda alati, kui see on teostatav. See piiraks ka kõnealuse sätte kohaldamist üksikjuhtudel analüüsitava juhtumitega ja seda ei saa tavaliselt kasutada isikuandmete massilise kogumise või töötlemise seaduslikkuse alusena. Juhtudel, kui see on vajalik, oleksid töötlemiseks sobivamad alused artikli 7 punkt c või e.

III.2.5. Üldiste huvidega seotud ülesanne

Artikli 7 punktis e on sätestatud õiguslik alus olukordadeks, kus „töötlemine on vajalik üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks või sellise avaliku võimu teostamiseks, mis on tehtud ülesandeks [vastutavale] töötlejale või andmeid saavale kolmandale isikule”.

Oluline on märkida, et sarnaselt artikli 7 punktiga c osutatakse artikli 7 punktis e Euroopa Liidu või liikmesriigi üldistele huvidele. Samuti tähendab „avalik võim” võimu, mille on andnud Euroopa Liit või liikmesriik. Teisisõnu ei kuulu kõnealuse sätte kohaldamisalasse

⁴⁰ Reguleeriva asutuse suunistel võib siiski olla roll vastutava töötleja õigustatud huvi hindamisel (vt jaotise III.3.4 punkt a, lk 34).

ülesanded, mida täidetakse kolmanda riigi üldistes huvides või välisriigi õigusaktide kaudu antud avaliku võimu teostamiseks⁴¹.

Artikli 7 punkt e hõlmab kaht liiki olukordi ja see on asjakohane nii avaliku kui ka erasektori seisukohast. Esiteks hõlmab see olukordi, kus vastutaval töötlejal endal on avalik võim või ta täidab üldiste huvidega seotud ülesannet (mis ei tähenda tingimata seadusjärgset kohustust andmeid töödelda) ning töötlemine on vajalik sellise võimu või ülesande täitmiseks. Näiteks maksuhaldur võib koguda ja töödelda üksikisiku maksudeklaratsioone, et teha kindlaks ja kinnitada maksmisele kuuluv summa. Kutseliit, nagu advokatuur või meditsiinispetsialistide koda, kellele on antud vastav ametlik võim, võib algatada teatavate oma ühingu liikmete vastu distsiplinaarmenetlusi. Samasse kategooriasse kuulub ka kohaliku asutuse organ, näiteks munitsipaalasutus, kellele on antud raamatukogu, kooli või kohaliku ujula juhtimise ülesanne.

Teiseks hõlmab artikli 7 punkt e ka selliseid olukordi, kus vastutaval töötlejal endal ei ole avalikku võimu, vaid temale esitab taotluse kolmas isik, kellel on asjakohane võim andmeid avalikustada. Näiteks avaliku sektori organi ametnik, kellel on pädevus uurida kuritegu, võib pigem paluda vastutaval töötlejal teha koostööd seoses käimasoleva uurimisega kui nõuda, et vastutav töötleja täidaks konkreetset koostöötaotlust. Artikli 7 punkt e võib lisaks hõlmata olukordi, kus vastutav töötleja avalikustab andmed ennetavalt kolmandale isikule, kellel on selline avalik võim. Nii võib see olla näiteks juhul, kui vastutav töötleja märkab, et toime on pandud kuritegu, ning edastab sellekohase teabe omal algatusel pädevatele õiguskaitseasutustele.

Erinevalt artikli 7 punktist c ei pea vastutav töötleja tegutsema seadusjärgse kohustuse alusel. Jätkates eespool esitatud näitega, ei pruugi juhuslikult varguse või pettuse avastanud vastutaval töötlejal olla seadusjärgset kohustust sellest politseile teatada, kuid asjakohastel juhtudel võib ta seda sellegipoolest artikli 7 punkti e alusel teha vabatahtlikult.

Selline töötlemine peab siiski olema „vajalik üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks”. Teise võimalusena peab vastutaval töötlejal või kolmandal isikul, kellele vastutav töötleja andmed avalikustab, olema avalik võim ning andmete töötlemine peab olema vajalik sellise võimu teostamiseks⁴². Oluline on rõhutada ka seda, et selline avalik võim või üldiste huvidega seotud ülesanne on tavaliselt määratud kindlaks põhikirjades või muudes õiguslikes eeskirjades. Kui töötlemine tähendab sekkumist eraellu või kui see on muul viisil riikliku õiguse kohaselt nõutud asjaomaste üksikisikute kaitse tagamiseks, peaks õiguslik alus olema andmete töötlemise lubatud viisi määramise suhtes piisavalt konkreetne ja täpne.

Sellised olukorrad muutuvad järjest tavalisemaks, ka väljaspool avalikku sektorit, arvestades suundumust anda valitsusülesannete täitmine edasi erasektori üksustele. See võib näiteks kehtida andmete töötlemise korral transpordi- või tervishoiuvaldkonnas (nt epidemioloogilised uuringud, teadustöö). Seda alust saab kasutada ka õiguskaitse valdkonnas, nagu on juba märgitud eelmistes näidetes. Ulatust, mil määral eraettevõtjal võib olla lubatud teha koostööd õiguskaitseasutustega, näiteks pettuste või internetis ebaseadusliku sisu

⁴¹ Vt töörühma 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ artikli 26 lõike 1 ühist tõlgendamist käsitleva töödokumendi (vastu võetud 25. novembril 2005 (WP 114)) jaotis 2.4 sarnase tõlgenduse kohta seoses artikli 26 lõike 1 punktis d osutatud üldiste huvidega seotud oluliste põhjustega.

⁴² Teisisõnu jääb sellistel juhtudel ülesande üldine tähtsus ja sellest tulenev vastutus alles, isegi kui ülesande täitmine on antud üle teistele, sealhulgas eraõiguslikele üksustele.

avaldamise vastu võitlemisel, tuleb siiski analüüsida mitte üksnes artikli 7, vaid ka artikli 6 alusel, võttes arvesse eesmärgi piiramise, seaduslikkuse ja õigluse nõudeid⁴³.

Artikli 7 punkti e kohaldamisala võib olla väga lai, mistõttu on vaja tõlgendada seda rangelt ja teha iga juhtumi puhul selgelt kindlaks kaalul olev üldine huvi ja töötlemist õigustav avalik võim. Selline lai kohaldamisala selgitab, miks on sarnaselt artikli 7 punktiga f ka artikli 7 punktil e põhineva töötlemise suhtes nähtud artikliga 14 ette õigus esitada vastuväiteid⁴⁴. Seega võivad mõlemal juhul osutada vajalikuks sarnased täiendavad kaitse- ja muud meetmed⁴⁵.

Selles mõttes on artikli 7 punktil e sarnasusi artikli 7 punktiga f ja teatavates kontekstides, eriti avaliku sektori asutuste puhul, võib artikli 7 punkt e asendada artikli 7 punkti f.

Hinnates nende sätete kohaldatavust avaliku sektori asutuste suhtes, eriti andmekaitse õigusraamistikus kavandatud muudatusi silmas pidades, on kasulik panna tähele, et Euroopa Liidu institutsioonide ja asutuste suhtes kohaldatavaid andmekaitse-eeskirju sisaldava määruse nr 45/2001 kehtivas tekstis⁴⁶ ei ole artikli 7 punktile f vastavat sätet.

Nimetatud määruse põhjenduses 27 on aga sätestatud, et „isikuandmete töötlemine ühenduse institutsioonides ja asutustes seoses *üldistes huvides* täidetavate ülesannetega hõlmab nende institutsioonide ja asutuste juhtimiseks ja toimimiseks vajalikku isikuandmete töötlemist”. Seega võimaldab kõnealune säte töödelda andmeid laialt tõlgendataval üldiste huvidega seotud ülesande alusel väga mitmesugustel juhtudel, mis võiksid muidu kuuluda artikli 7 punktiga f sarnase sätte alla. Valduste videovalve turvaeesmärkidel, meililiikluse elektrooniline seire või töötajate hindamine on vaid mõni näide selle kohta, mis võib selle laia tõlgenduse korral kuuluda „üldiste huvidega seotud ülesande täitmise” sätte alla.

Tulevikku silmas pidades on oluline võtta arvesse ka seda, et kavandatava määruse artikli 6 lõike 1 punktis f on konkreetselt sätestatud, et õigustatud huvil põhinevat alust „ei kohaldata, kui andmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmiseks”. Kui seda sätet kasutatakse ja tõlgendatakse laialt, nii et avaliku sektori asutused jäetakse õigustatud huvil põhineva õigusliku aluse kohaldamisalast üldse välja, tuleb üldist huvi ja avalikku võimu artikli 7 punktis e tõlgendada viisil, mis võimaldab avaliku sektori asutuste korral mõningast paindlikkust, võimaldades vähemalt tagada nende nõuetekohase juhtimise ja toimimise, täpselt nagu määrust nr 45/2001 praegu tõlgendatakse.

Teise võimalusena võib nimetatud kavandatava määruse artikli 6 lõike 1 punkti f viimast lauset tõlgendada viisil, mis ei välista täielikult avaliku sektori asutustel kasutamast õigusliku alusena õigustatud huvi. Sellisel juhul tuleks kavandatava artikli 6 lõike 1 punkti f osa „kui

⁴³ Vt selle kohta töörühma SWIFTi käsitlev arvamus (viidatud allmärkuses 39 eespool), töörühma arvamus 4/2003 USAs reisijate andmete edastamisel tagatud kaitsetaseme kohta, vastu võetud 13. juunil 2003 (WP 78), ja töödokument intellektuaalomandiõigustega seotud andmekaitseküsimuste kohta, vastu võetud 18. jaanuaril 2005 (WP 104).

⁴⁴ Nagu eespool märgitud, ei ole mõnes liikmesriigis (nt Rootsis) võimalik artikli 7 punktil e põhineva andmetöötluse suhtes vastuväiteid esitada.

⁴⁵ Nagu allpool kirjeldatakse, soovitati kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raporti projektis võtta artikli 7 punkti f kohaldamise korral täiendavaid kaitsemeetmeid, eriti tagada suurem läbipaistvus.

⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 45/2001, 18. detsember 2000, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 8, 12.1.2001, lk 1).

andmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmiseks” tõlgendada kitsalt. Kitsas tõlgendus tähendaks, et töötlemine avaliku sektori asutuste nõuetekohase juhtimise ja toimimise jaoks jääb sätte „kui andmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmiseks” kohaldamisalast välja. Sellest tulenevalt oleks avaliku sektori asutuste nõuetekohaseks juhtimiseks ja toimimiseks vajalik töötlemine siiski võimalik õigustatud huvi alusel.

III.3. Artikli 7 punkt f: õigustatud huvid

Artikli 7 punktis f⁴⁷ nõutakse huvide tasakaalustamist – vastutava töötleja (või kolmandate isikute) õigustatud huvid tuleb tasakaalustada andmesubjekti huvide või põhiõiguste ja -vabadustega. Tasakaalustamise tulemus määrab suuresti kindlaks selle, kas töötlemise õigusliku alusena saab tugineda artikli 7 punktile f.

Juba siinkohal tasub mainida, et tegu ei ole lihtsa tasakaalustamisega, milles üksteise suhtes kaalutakse üksnes kaht mõõdetavat ja hõlpsalt võrreldavat tegurit. Nagu kirjeldatakse üksikasjalikumalt järgmistes peatükkides, võib tasakaalustamise jaoks olla pigem vajalik teha keerukas, mitut tegurit arvestav hindamine. Hindamise parema ülesehituse ja lihtsustamise huvides oleme jaganud protsessi mitmeks etapiks, et aidata sooritada edukas tasakaalustamine.

Jaotises III.3.1 uuritakse esmalt tasakaalu üht poolt: mida tähendab „vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate isikute õigustatud huvid”. Jaotises III.3.2 uurime tasakaalu teist poolt: mida tähendab „artikli 1 lõike 1 kohaselt kaitstavad andmesubjekti huvid ning põhiõigused ja -vabadused”.

Jaotistes III.3.3 ja III.3.4 esitatakse juhtnööre tasakaalustamise tegemise kohta. Jaotises III.3.3 esitatakse üldine sissejuhatus kolme eri olukorra kirjelduse näitel. Pärast sellist sissejuhatust kirjeldatakse jaotises III.3.4 kõige olulisemaid tegureid, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta, sealhulgas andmete vastutava töötleja võetavaid kaitse- ja muid meetmeid.

Jaotistes III.3.5 ja III.3.6 uurime lõpetuseks ka mõnd konkreetset mehhanismi, mis võib aidata tagada ja parandada kaalul olevate võimalike huvide asjakohast tasakaalu, nagu vastutus, läbipaistvus ja õigus esitada vastuväiteid.

III.3.1. Vastutava töötleja (või kolmandate isikute) õigustatud huvid

Huvi määratlus

„Huvi” mõiste on tihedalt seotud direktiivi artiklis 6 mainitud „eesmärgi” mõistega, kuid sellest siiski erinev. Andmekaitse valdkonnas on eesmärk konkreetne põhjus, miks andmeid töödeldakse: andmetöötluse aluseks olev otstarve või kavatsus. Huvi seevastu esindab vastutava töötleja võimalikku laiemat seost töötlemisega või kasu, mida vastutav töötleja töötlemisest saab või mida ühiskond võib saada.

⁴⁷ Artikli 7 punkti f täistekst on esitatud lk 4 eespool.

Näiteks võib ettevõtjal olla *huvi* tagada oma tuumaelektrijaamas töötavate töötajate tervis ja ohutus. Sellega seoses võib ettevõtja *eesmärk* olla konkreetsete juurdepääsu piiravate protseduuride rakendamine, mis õigustab teatavate kindlaksmääratud isikuandmete töötlemist töötajate tervise ja ohutuse parema tagamise nimel.

Huvi peab olema sõnastatud piisavalt selgelt, et seda oleks võimalik tasakaalustada andmesubjekti huvide ja põhiõigustega. Lisaks peab kaalul olev huvi olema vastutava töötaja huvi. Selleks on vaja reaalselt ja hetkel esinevat huvi – midagi, mis on seotud parasjagu toimuva tegevuse või kasuga, mida eeldatakse saada lähitulevikus. Teisisõnu ei piisa huvidest, mis on liiga ebamäärased või spekulatiivsed.

Huvi liik võib olla erinev. Osa huve võivad olla hädavajalikud ja kasulikud ühiskonnale üldiselt, näiteks ajakirjanduse huvi avaldada teavet valitsuse korrupsiooni kohta või huvi korraldada teadusuuringuid (asjakohaste kaitsemeetmete rakendamisel). Teised huvid võivad olla ühiskonna kui terviku jaoks vähem tähtsad või võib nende elluviimise mõju ühiskonnale olla vähemalt keerulisem või vastuolulisem. Nii võib see näiteks olla juhul, kui ettevõtjal on majanduslik huvi saada võimalikult palju teada oma võimalike klientide kohta, et suunata paremini oma toodete või teenuste reklaami.

Mis muudab huvi õigustatuks või mitteõigustatuks?

Selle küsimuse eesmärk on teha kindlaks künnis, millest alates on huvi õigustatud. Kui andmete vastutava töötaja huvi ei ole õigustatud, ei saa tasakaalustamist kasutada, kuna artikli 7 punkti f esimene tingimus ei ole täidetud.

Töörühma arvamuse järgi võib õigustatud huvi hõlmata laiemaid huve, nii tühiseid kui ka veenvaid, nii sirgjoonelisi kui ka vastuolulisemaid. Alles teises etapis, kui selliseid huve hakatakse tasakaalustama andmesubjektide huvide ja põhiõigustega, tuleb kohaldada piiritleumat lähenemisviisi ja sisulisemat analüüsi.

Järgnevalt on esitatud mittetäielik loetelu mõnest kõige tavalisemast olukorrast, kus küsimus seoses õigustatud huviga artikli 7 punkti f tähenduses võib tekkida. Nendega ei anta mingil viisil hinnangut sellele, kas tasakaalustamisel kaaluvad vastutava töötaja huvid üles andmesubjektide huvid ja õigused või mitte.

- Sõna- või teabevabaduse õiguse kasutamine, sealhulgas meedias ja kunstivaldkonnas;
- tavapärase otseturustamine ning muud liiki turustamis- ja reklaamtegevus;
- tellimata mitteärilise sisuga sõnumid, sealhulgas poliitilised kampaniad või raha kogumine heategevuseks;
- õiguslike nõuete täitmise tagamine, sealhulgas võla sissenõudmine kohtuväliste menetluste kaudu;
- pettuse, teenuste kuritarvitamise või rahapesu takistamine;
- töötajate seire ohutuse või juhtimise jaoks;
- rikkumisest teatamise mehhanismid;
- füüsiline julgeolek, IT- ja võrguturve;
- andmete töötlemine ajaloolistel, teaduslikel või statistilistel eesmärkidel;
- töötlemine teadusuuringu jaoks (sealhulgas turu-uuringud).

Sellest tulenevalt saab huvi pidada õigustatuks seni, kuni vastutav töötaja saab huvi ellu viia viisil, mis on kooskõlas andmekaitset käsitlevate ja muude õigusaktidega. Teisisõnu peab õigustatud huvi olema seaduse järgi lubatav⁴⁸.

Artikli 7 punkti f kohaldamiseks peab „õigustatud huvi” seega olema:

- seaduslik (st kooskõlas kohaldatava ELi ja riikliku õigusega);
- piisavalt selgelt sõnastatud, et võimaldada tasakaalustada seda andmesubjekti huvide ja põhiõigustega (st piisavalt konkreetne);
- reaalne ja hetkel esinev (st mitte spekulatiivne).

Asjaolu, et vastutaval töötajal on teatavate andmete töötlemise suhtes selline õigustatud huvi, ei tähenda, et ta saab tingimata tugineda töötlemisel artikli 7 punktil f põhinevale õiguslikule alusele. Vastutava töötaja huvi õigustatus on vaid lähtepunkt, üks elementidest, mida tuleb artikli 7 punkti f alusel analüüsida. See, kas artikli 7 punktile f saab tugineda, sõltub järgneva tasakaalustamise tulemusest.

Näide: vastutavatel töötajatel võib olla õigustatud huvi saada teada oma klientide eelistusi, et neil oleks parem personaliseerida pakkumisi ning lõppkokkuvõttes pakkuda tooteid ja teenuseid, mis vastavad paremini klientide vajadustele ja soovidele. Selle valguses võib artikli 7 punkt f olla asjakohane õiguslik alus, mida teatavat liiki turustamistegevuse puhul, nii veebis kui ka väljaspool veebi kasutada, eeldusel et võetud on asjakohased kaitsemeetmed (muu hulgas toimiv mehhanism, mis võimaldab esitada vastavalt artikli 14 punktile b sellise töötlemise suhtes vastuväiteid, nagu kirjeldatakse jaotises III.3.6 „Õigus esitada vastuväiteid ja muud õigused”).

See ei tähenda siiski, et vastutavad töötajad saavad kasutada artikli 7 punkti f, et põhjendamatult jälgida klientide tegevust veebis ja väljaspool veebi, kombineerida nende kohta suures koguses eri allikatest pärit andmeid, mis on algselt kogutud muudes kontekstides ja teistel eesmärkidel, ning luua klientide isiksuse ja eelistuste kohta keerukaid profiile ja andmevahendajate kaudu nendega ka näiteks kaubelda ilma klientide teadmata ja ilma toimiva mehhanismita vastuväidete esitamiseks, teadlikust nõusolekust rääkimata. Selline profileerimine kujutab endast tõenäoliselt tõsist sekkumist kliendi eraellu ja sellisel juhul kaaluvad vastutava töötaja huvi üles andmesubjekti huvid ja õigused⁴⁹.

⁴⁸ Töörühma arvamuse 3/2013 (eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9)) jaotises III.1.3 esitatud märkused õigustatuse kohta kehtivad ka siin *mutatis mutandis*. Nagu märgitud nimetatud arvamuse lehekülgedel 19–20, on ka siin mõistet „seadus” kasutatud selle kõige laiemas tähenduses. See hõlmab muid kohaldatavaid õigusakte, näiteks tööhõive, lepingute või tarbijakaitse valdkonnas. Lisaks hõlmab seadus siinkohal mis tahes liiki kirjalikke ja üldisi õigusakte, esmaseid ja teiseid õigusakte, munitsipaaldekreete, kohtupretsedente, põhiseaduslikke printsiipe, põhiõigusi, muid õiguspõhimõtteid, samuti kohtuotsuseid pädevate kohtute tõlgendataval ja arvesse võetaval kujul. Seaduse raames võidakse konkreetselt eesmärgi õigustatuse üle otsustamisel arvesse võtta ka muid elemente, nagu tavad, käitumisjuhendid, eetikakoodeksid, lepingulised korraldused ning juhtumi asjaolud ja üldine kontekst. See hõlmab ka vastutava töötaja ja andmesubjektide vahelise aluseks oleva suhte liiki, olgu see siis äri- või muu suhe. Lisaks võib see, mida peetakse õigustatud huviks, sõltuvalt teaduslikest ja tehnilistest arengusuundadest ning muutustest ühiskonnas ja kultuurilistes hoiakutes aja jooksul muutuda.

⁴⁹ Jälgimistehnoloogiate küsimust ning eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 5 lõike 3 kohase nõusoleku rolli käsitletakse eraldi. Vt jaotise III.3.6 punkt b „Näide: arengusuundades seoses suhtumisega otseturustamisse”.

Teise näite leiame töörühma arvamusest SWIFTi kohta,⁵⁰ kus töörühm küll tunnistas ettevõtja õigustatud huvi täita USA õiguse kohaseid korraldusi, et vältida USA ametiasutuste määratavate sanktsioonide riski, ent järeldas, et artikli 7 punktile f ei saa toetuda. Töörühm leidis eelkõige, et andmete „varjatult, süstemaatiliselt, suuremahuliselt ja pikaajaliselt” töötlemise ulatusliku mõju tõttu üksikisikutele on „arvukate andmesubjektide põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid [...] tunduvalt kaalukamad, kui SWIFTi huvi pääseda sanktsioonidest Ameerika Ühendriikide korralduste täitmatajätmise korral”.

Nagu järgmistes peatükkides näidatakse, on juhul, kui vastutava töötleja huvi ei ole veenev, andmesubjekti huvid ja õigused tõenäoliselt kaalukamad kui vastutava töötleja õigustatud, ent vähem tähtsamad huvid. See ei tähenda siiski, et vastutava töötleja vähem veenvad huvid ei võiks vahel olla kaalukamad kui andmesubjektide huvid ja õigused – nii on see tavaliselt siis, kui töötlemise mõju andmesubjektile on samuti väiksem.

Õigustatud huvi avalikus sektoris

Direktiivi kehtivas tekstis ei ole konkreetselt välistatud, et vastutavad töötlejad, kes on avaliku sektori asutused, võiksid töödelda andmeid, kasutades töötlemise õigusliku alusena artikli 7 punkti f⁵¹.

Kavandatavas määruses⁵² aga on see võimalus välistatud juhul, kui „andmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmiseks”.

Kavandatava õigusliku muudatusega rõhutatakse, kui tähtis on üldprintsip, et avaliku sektori asutused peaksid üldjuhul töötleva andmeid oma ülesannete täitmisel üksnes siis, kui neil on asjakohane seadusjärgne õigus seda teha. Selle printsiibi järgimine on eriti oluline ja seda nõutakse selgelt Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga juhtudel, kui kaalul on andmesubjektide eraelu puutumatus ja kui avaliku sektori asutuse tegevus sellesse sekkuks.

Seetõttu on juhul, kui avaliku sektori asutuse tehtava töötlemisega sekkutakse andmesubjektide eraellu, vaja – ka kehtiva direktiivi kohaselt – piisavalt *üksikasjalikku ja konkreetselt* seadusjärgset luba. Loa võib anda artikli 7 punktile c vastav konkreetne seadusjärgne kohustus andmeid töödelda või artikli 7 punkti e või f nõuetele vastav konkreetne luba (mitte tingimata kohustus) andmeid töödelda⁵³.

Kolmandate isikute õigustatud huvid

Direktiivi kehtivas tekstis ei osutata üksnes vastutava töötleja õigustatud huvidele, vaid lisaks lubatakse selles kasutada artikli 7 punkti f „andmeid saava kolmanda isiku või kolmandate

⁵⁰ Vt eespool allmärkuses nr 39 viidatud arvamuse jaotis 4.2.3. Vastutava töötleja õigustatud huvi oli kõnealusel juhul seotud ka kolmanda riigi üldise huviga, mida direktiiviga 95/46/EÜ ei reguleerita.

⁵¹ Algselt käsitleti komisjoni esimeses ettepanekus direktiivi kohta andmete töötlemist erasektoris ja andmete töötlemist avalikus sektoris eraldi. Sellisest ametlikust eristusest avalikus sektoris ja erasektoris kehtivate eeskirjade vahel loobuti muudetud ettepanekus. On võimalik, et see on põhjustanud ka liikmesriikide vahel erinevusi tõlgendamises ja rakendamises.

⁵² Vt kavandatava määruse artikli 6 lõike 1 punkt f.

⁵³ Vt selle kohta ka jaotis III.2.5 eespool üldiste huvidega seotud ülesannete kohta (lk 20–23), samuti järgnev arutelu peatükis „Kolmandate isikute õigustatud huvid” (lk 26–28). Vt ka arutelu seaduse eraviisilise täitmise piirangute kohta lk 35 peatükis „Üldised huvid / laiema üldsuse huvid”. Kõikides nendes olukordades on eriti oluline tagada, et artikli 7 punkti f ja ka artikli 7 punkti e piiranguid täiel määral järgitaks.

isikute õigustatud huvide elluviimiseks⁵⁴. Kõnealune säte võib olla asjakohane näiteks järgmistes olukordades.

Andmete avaldamine läbipaistvuse ja vastutuse tagamise eesmärgil. Üks oluline kontekst, kus artikli 7 punkt f võib olla asjakohane, on andmete avaldamine läbipaistvuse ja vastutuse tagamise eesmärgil (näiteks ettevõtte juhatuse palgad). Sellisel juhul võib leida, et avaldamine ei toimu peamiselt andmeid avaldava vastutava töötaja, vaid pigem teiste sidusrühmade huvides, kellele andmed avaldatakse, näiteks töötajate, ajakirjanike või üldsuse huvides.

Andmekaitse ja eraelu puutumatus vaatenurgast ja õiguskindluse tagamiseks on üldiselt soovitatav, et isikuandmed avalikustataks üldsusele sellise seaduse alusel, milles on selgelt lubatud ja asjakohasel juhul selgelt sätestatud andmete avaldamine, avaldamise eesmärgid ja võimalikud vajalikud kaitsemeetmed⁵⁵. See tähendab samuti, et isikuandmete avalikustamisel läbipaistvuse ja vastutuse tagamise eesmärgil on parem kasutada õigusliku alusena pigem artikli 7 punkti c kui artikli 7 punkti f⁵⁶.

Andmete avaldamisega seotud konkreetse seadusjärgse kohustuse või loa puudumise korral on siiski võimalik avalikustada isikuandmeid asjakohastele sidusrühmadele. Asjakohastel juhtudel on võimalik avaldada isikuandmeid ka läbipaistvuse ja vastutuse tagamise eesmärgil.

Mõlemal juhul, st hoolimata sellest, kas isikuandmed avalikustatakse seda lubava seaduse alusel või mitte, sõltub avalikustamine otseselt artikli 7 punktis f sätestatud tasakaalustamise tulemusest ning asjakohaste kaitse- ja muude meetmete võtmisest⁵⁷.

Lisaks võidakse soovida läbipaistvuse suurendamiseks taaskasutada juba avaldatud isikuandmeid (näiteks avaldab andmed uuesti ajakirjandus või avaldab valitsusväline organisatsioon algselt avaldatud andmekogu uuesti uuenduslikumal või kasutajasõbralikumal kujul). Sellise uuesti avaldamise ja taaskasutamise võimalikkus sõltub samuti tasakaalustamise tulemusest, milles tuleks arvesse võtta muu hulgas teabe liiki ja uuesti avaldamise või taaskasutamise mõju üksikisikutele⁵⁸.

⁵⁴ Kavandatava määrusega soovitakse piirata kõnealuse aluse kasutamist vastutava töötaja õigustatud huvidega. Ainuüksi teksti põhjal ei ole selge, kas kavandatav sõnastus tähendab vaid teksti lihtsustamist või on selle eesmärk välistada olukorrad, kus vastutav töötaja võib avalikustada andmed teiste isikute õigustatud huvides. Tekst ei ole siiski lõplik. Näiteks lisati 21. oktoobril 2013 toimunud hääletusel Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni tehtud muudatuste üle kolmandate isikute huvid uuesti kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni lõppraportisse. Vt muudatus nr 100 artikli 6 kohta. Töörühm toetab kolmandate isikute uuesti lisamist ettepanekusse, kuna selle kasutamine võib olla asjakohane teatavates olukordades, sealhulgas sellistes, mida on kirjeldatud allpool.

⁵⁵ Soovitused parima tava kohta ei tohiks piirata riiklike õiguseeskirjade kohaldamist läbipaistvuse kohta ja üldsuse juurdepääsu kohta dokumentidele.

⁵⁶ Mõnes liikmesriigis kehtivad avaliku ja erasektori asutustes toimuva töötlemise suhtes tõepoolest erinevad eeskirjad. Näiteks Itaalia andmekaitsekoodeksi kohaselt on avaliku sektori asutusel lubatud isikuandmeid avalikustada üksnes juhul, kui see on seaduses või eeskirjades sätestatud (punkt 19.3).

⁵⁷ Nagu on selgitatud töörühma arvamuses 06/2013 avatud andmete kohta (vt arvamuse lk 9, viidatud allmärkuses nr 88), „peavad riiklikud õigusaktid vastama Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklile 8 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitele 7 ja 8. Nagu otsustas Euroopa Kohus *Österreichischer Rundfunk* ja *Schecke* kohtuasjas, tähendab see, et tuleb kindlaks teha, kas avalikustamine on vajalik õigusjärgseks legitiimseks eesmärgiks ja selle suhtes proportsionaalne”. Vt Euroopa Kohtu 20. mai 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-465/00, C-138/01 ja C-139/01: *Rundfunk*; Euroopa Kohtu 9. novembri 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-92/09 ja C-93/09: *Volker* ja *Markus Schecke*.

⁵⁸ Siinjuures on oluline arvesse võetav tegur ka eesmärgi piiramine. Avatud andmeid käsitleva arvamuse 06/2013 (viidatud allmärkuses nr 88) lk 20 soovib töörühm „kõikides andmete avalikult kättesaadavaks tegemist

Ajaloolised või muud liiki teaduslikud uuringud. Teine oluline kontekst, kus avalikustamine kolmandate isikute õigustatud huvides võib olla oluline, on ajaloolised ja muud liiki teaduslikud uuringud, eriti kui vaja on juurdepääsu teatavatele andmebaasidele. Direktiivis on sellist tegevust konkreetselt mainitud koos kohustusega võtta asjakohaseid kaitse- ja muid meetmeid,⁵⁹ kuid ei tohi unustada, et sellise tegevuse seaduslikkuse alus on tihti artikli 7 punkti f hästi läbimõeldud kasutus⁶⁰.

Üldine huvi või kolmandate isikute huvi. Lisaks võib kolmandate isikute õigustatud huvi olla asjakohane ka teisel viisil. Selline olukord esineb juhul, kui vastutav töötleja, kes vahel tegutseb avaliku sektori asutuse ajendusel, viib ellu huvi, mis langeb kokku üldise huviga või kolmanda isiku huviga. See võib hõlmata olukordi, kus vastutav töötleja ületab õigusaktides ja eeskirjades sätestatud konkreetseid seadusjärgseid kohustusi, et abistada õiguskaitseorganeid või erasektori sidusrühmi nende jõupingutustes võidelda ebaseadusliku tegevusega, näiteks rahapesuga, lapstööjõu kasutamise või ebaseadusliku failijagamisega veebis. Sellistes olukordades on siiski väga oluline tagada, et artikli 7 punkti f piiranguid järgitaks täiel määral⁶¹.

Töötlemine peab olema kavandatud eesmärgiks/eesmärkideks vajalik

Lisaks peab isikuandmete töötlemine olema vastutava töötleja või avalikustamise korral kolmanda isiku ellu viidavate huvide jaoks vajalik. See tingimus täiendab artiklis 6 sätestatud vajalikkuse nõuet ning nõuab, et töötlemise ja elluviidavate huvide vahel peab olema seos. Sellist vajalikkuse nõuet kohaldatakse kõikides artikli 7 punktides b kuni f nimetatud olukordades, kuid see on eriti oluline punkti f korral, tagamaks, et õigustatud huvidel põhineva andmete töötlemise korral ei tõlgendataks andmete töötlemise vajalikkust põhjendamatult laialt. Nagu teistelgi juhtudel tähendab see, et tuleb kaaluda, kas sama eesmärgi saavutamiseks on võimalik kasutada teisi, vähem sekkuvaid vahendeid.

III.3.2. Andmesubjekti huvid või õigused

Huvid või õigused (mitte õigustega seotud huvid)

Direktiivi artikli 7 punktis f on kirjas: „interests for fundamental rights and freedoms of the data subject which require protection under Article 1 (1)” („artikli 1 lõike 1 kohaselt kaitstavate andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid”).

nõudvates õigusaktides täpsustada selgelt isikuandmete avalikustamise eesmärgid. Kui seda ei tehta või seda tehakse üksnes ebamääraselt ja üldiselt, kannatab õiguskindlus ja prognoositavus. Eelkõige on avaliku sektori asutusel ja võimalikel asjaomastel taaskasutajatel taaskasutamise taotluse korral väga raske kindlaks määrata, millised olid avalikustamise algsed kavandatud eesmärgid ja millised edasised eesmärgid on sellest tulenevalt selliste algsete eesmärkidega kooskõlas. Nagu juba märgitud, ei saa isegi siis, kui isikuandmed on avaldatud internetis, eeldada, et neid tohib edasi töödelda mis tahes võimalikel eesmärkidel”.

⁵⁹ Vt nt artikli 6 lõike 1 punktid b ja e.

⁶⁰ Nagu on selgitatud töörihma arvamuses 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), tuleb andmete edasist kasutamist sekundaarsetel eesmärkidel kontrollida kaks korda. Esiteks tuleb tagada, et andmeid kasutatakse sobival eesmärkidel. Teiseks tuleb tagada, et töötlemiseks on olemas artikli 7 kohane asjakohane õiguslik alus.

⁶¹ Vt selle kohta nt töödokument intellektuaalomandiõigustega seotud andmekaitseküsimuste kohta, vastu võetud 18. jaanuaril 2005 (WP 104).

Töörühm märkas aga direktiivi eri keeleversioonide võrdlemisel, et „interests for” („seotud huvid”) oli tõlgitud teistes peamistes keeltes, mida teksti üle peetud läbirääkimistel kasutati, kui „interests or” („õigused või”) ⁶².

Täiendav analüüs lubab arvata, et direktiivi ingliskeelses tekstis on tehtud lihtsalt kirjaviga – „or” asemel on kogemata kirjutatud „for” ⁶³. Seega on õige tekst: „interests or fundamental rights and freedoms” („huvid või põhiõigused ja vabadused”).

Huve ja õigusi tuleks tõlgendada laialt

Huvidele või põhiõigustele ja -vabadustele osutamisel on otsene mõju kõnealuse sätte kohaldamisalale. See tagab andmesubjektile suurema kaitse; nimelt nõuab see, et arvestataks ka andmesubjektide huvidega, mitte üksnes tema põhiõiguste ja -vabadustega. Ei ole aga põhjust eeldada, nagu ei kehtiks artikli 7 punktis f esitatud piirang seoses „artikli 1 lõike 1 kohaselt kaitstavate” põhiõigustega, millega viidatakse sõnaselgelt direktiivi eesmärgile, ⁶⁴ ka huvide kohta. Igal juhul on selgelt öeldud, et arvesse tuleb võtta andmesubjekti kõiki asjakohaseid huve.

Teksti selline tõlgendus on mõistlik mitte üksnes grammatiliselt, vaid ka vastutava töötleja õigustatud huvide laia tõlgendust silmas pidades. Kui vastutaval töötlejal või andmete avalikustamise korral kolmandal isikul võivad olla mis tahes huvid, eeldusel et need on õigustatud, siis peaks andmesubjektile olema samuti õigus igat liiki huvide arvestamisele ja hindamisele võrdluses vastutava töötleja huvidega, kuni need on asjakohased direktiivi reguleerimisala suhtes.

Ajal, mil võim info üle muutub järjest ebavõrdsemaks ning valitsused ja ettevõtted koguvad üksikisikute kohta seninägematutes kogustes andmeid ning neil on järjest paremad võimalused koostada üksikasjalikke profiile, mille alusel prognoositakse andmesubjektide käitumist (suurendades ebavõrdsust seoses võimuga info üle ja vähendades andmesubjektide autonoomsust), on seda olulisem tagada, et üksikisiku huvi säilitada tema eraelu puutumatus ja autonoomsus oleks kaitstud.

Lisaks on oluline märkida, et erinevalt vastutava töötleja huvidest ei kasutata siinkohal andmesubjektide huvide ees sõna „õigustatud”. See tähendab, et üksikisikute huve ja õigusi kaitstakse laiemalt. Isegi selliste üksikisikute õigusi ja huve, kes on seotud ebaseadusliku

⁶² Näiteks prantsuse keeles „l'intérêt ou les droits et libertés fondamentaux de la personne concernée”; itaalia keeles „l'interesse o i diritti e le libertà fondamentali della persona interessata”; saksa keeles „das Interesse oder die Grundrechte und Grundfreiheiten der betroffenen Person”.

⁶³ Töörühm märgib, et grammatiliselt õige ingliskeelne versioon oleks vastasel juhul pidanud olema „interests in”, mitte „interests for”. Lisaks tundub fraas „interests for” või „interests in” olevat üldse üleliigne, kuna juhul, kui silmas oleks peetud üksnes põhiõigusi ja -vabadusi, oleks tavajuhul piisanud nendele osutamisest. Tõlgendust, et tekstis esineb kirjaviga, kinnitab ka asjaolu, et nõukogus 20. veebruaril 1995. aastal vastu võetud ühises seisukohas (EÜ) nr 1/95 on samuti kirjas „interests or fundamental rights and freedoms”. Lõpetuseks märgib töörühm, et komisjonil oli kavas kirjaviga parandada kavandatavas määruses: artikli 6 lõike 1 punktis f on kirjas „the interests or fundamental rights and freedoms of the data subject which require protection of personal data” („andmesubjekti [...] huvid, põhiõigused ja vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid”) ning mitte „interests for” („seotud huvid”).

⁶⁴ Artikli 1 lõige 1: „Vastavalt käesolevale direktiivile kaitsevad liikmesriigid isikuandmete töötlemisel füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning eelkõige nende õigust eraelu puutumatusel.”

tegevusega, ei tohiks ebaoproportsionaalselt rikkuda⁶⁵. Näiteks üksikisik, kes on pannud supermarketis toime varguse, võib olukorras, kus poe omanik avaldab tema pildi ja koduse aadressi supermarketi seinal ja/või internetis, pidada oma huve siiski kaalukamaks.

III.3.3. Sissejuhatus tasakaalustamisse

Nii vastutava töötaja õigustatud huve kui ka mõju andmesubjekti huvidele ja õigustele on kasulik ette kujutada skaalal. Õigustatud huvid võivad ulatuda ebaolulistest kuni mõnevõrra oluliste ja veenvateni. Sarnaselt võib mõju andmesubjektide huvidele ja õigustele olla rohkem või vähem oluline ja see võib ulatuda tühisest väga tõsiseni.

Vastutava töötaja õigustatud huvid, kui need on väiksed ja mitte eriti vajalikud, võivad üldiselt olla andmesubjektide huvidest ja õigustest kaalukamad juhul, kui mõju andmesubjektide õigustele ja huvidele on veelgi tühisem. Samas võivad olulised ja veenvad õigustatud huvid mõnel juhul ning kaitse- ja muude meetmete võtmise korral õigustada isegi tõsist sekkumist eraellu või muud liiki olulist mõju andmesubjektide huvidele või õigustele⁶⁶.

Siinkohal on oluline rõhutada kaitsemeetmete võimalikku tähtsust⁶⁷ andmesubjektidele avaldatava põhjendamatu mõju vähendamisel ning seega õiguste ja huvide tasakaalu muutmises sellisel määral, et andmete vastutava töötaja õigustatud huvid jäävad kaalukamaks. Ainuüksi kaitsemeetmete võtmisest loomulikult ükskõik millist liiki töötlemise õigustamiseks mis tahes olukorras ei piisa. Lisaks peavad võetavad kaitsemeetmed olema asjakohased ja piisavad ning vähendama vaieldamatult ja olulisel määral mõju andmesubjektidele.

Sissejuhtavad stsenaariumid

Enne kui hakkame andma juhtnööre tasakaalustamise tegemise kohta, esitame sissejuhatuseks kolm stsenaariumit, mis näitavad, kuidas huvide ja õiguste tasakaalustamine võib tegelikult elus välja näha. Kõik kolm näidet algavad lihtsast ja süütust olukorrast seoses kaasaostetava Itaalia toidu eripakkumisega. Näidetesse tuuakse järk-järgult sisse uusi elemente, et näidata, kuidas tasakaal muutub sedamööda, mida suurem on mõju andmesubjektidele.

⁶⁵ Loomulikult võidakse kuriteo toimepaneku tagajärjel koguda ja võimalik et ka avaldada kurjategijate ja kahtlusaluste isikuandmeid. Selle suhtes tuleb aga rakendada rangemaid tingimusi ja kaitsemeetmeid.

⁶⁶ Vt näiteks töörühma põhjendused mitmes arvamuses ja töödokumendis:

- arvamus 4/2006, milles käsitletakse USA tervishoiu- ja sotsiaalministeeriumi 20. novembri 2005. aasta teatist eeskirjade koostamise kohta seoses nakkushaiguste piiramise ja reisijate andmete kogumisega (Control of Communicable Disease Proposed 42 CFR, 70. ja 71. osa), vastu võetud 14. juunil 2006 (WP 121), kus kaalul on tõsised konkreetsed ohud rahvatervisele;

- arvamus 1/2006 väärikäitumisest teatamise mehhanismide kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 39), kus väidetava kuriteo raskusaste on tasakaalustamise üks element;

- töödokument, milles käsitletakse elektroonilise side jälgimist töökohas, vastu võetud 29. mail 2002 (WP 55), milles tasakaalustatakse tööandja huvi juhtida tõhusalt ettevõtet töötajate inimvääriskusega ja kirjavahetuse konfidentsiaalsusega.

⁶⁷ Kaitsemeetmed võivad muu hulgas hõlmata järgmist: ranged piirangud kogutavate andmete hulga, andmete viivitamatu kustutamine pärast kasutamist, tehnilised ja organisatsioonilised meetmed funktsioonipõhise eraldamise tagamiseks, anonüümimistehnikate asjakohane kasutamine, andmete koondamine ja privaatsust soodustav tehnoloogia ning lisaks suurem läbipaistvus, vastutus ja võimalus töötlemises osalemisest loobuda. Vt täpsemalt jaotise III.3.4 punkt d jj.

1. stsenaarium. Pitsaketi eripakkumine

Claudia tellib nutitelefone mobiilirakenduse kaudu pitsa, kuid ei märgi veebilehel, et ei soovi saada reklaame. Tema aadress ja krediitkaardiandmed salvestatakse tellimuse täitmise jaoks. Paar päeva hiljem saab Claudia kodu postkasti sooduskupongid pitsaketi sarnaste toodete jaoks.

Lühianalüüs. Pitsaketil on õigustatud, kuigi mitte eriti veenev huvi üritada müüa klientidele rohkem tooteid. Samas ei tundu nad sekkuvat olulisel määral Claudia eraellu ega avalda nähtavasti muud põhjendamatu mõju tema huvidele ja õigustele. Andmed ja kontekst on suhteliselt süütu (pitsa tarbimine). Pitsakett rakendab mõnd kaitsemeetet: kasutatakse vaid suhteliselt piiratud teavet (kontaktandmed) ja kupongid saadetakse tavapostiga. Lisaks on veebilehel võimalik lihtsal viisil reklaamide saamisest keelduda.

Tasakaalustamisel, võttes arvesse võetud kaitse- ja muid meetmeid (sealhulgas hõlpsalt kasutatav võimalus reklaami saamisest loobuda), ei tundu andmesubjekti huvid ja õigused kaaluvat üles pitsaketi õigustatud huvi andmeid sellises minimaalses koguses töödelda.

2. stsenaarium. Suunatud reklaam samasuguste eripakkumiste kohta

Kontekst on sama, kuid seekord ei salvesta pitsakett mitte üksnes Claudia aadressi ja krediitkaardiandmed, vaid ka tema hiljutise ostuajaloo (viimase kolme aasta kohta). Lisaks seostatakse ostuajalugu andmetega supermarketist, kust Claudia veebi kaudu tellib ning mida juhib sama ettevõtte, kellele kuulub ka pitsakett. Pitsakett pakub Claudiale sooduspakkumisi ja suunatud reklaami, mis põhinevad tema ostuajalool kahe eri teenuseosutaja juures. Ta saab reklaame ja sooduspakkumisi nii veebis kui ka väljaspool veebi, nii tavaposti kui ka meili teel ning reklaamina ettevõtte ning mitme teise valitud partneri veebisaidil (kui ta külastab selliseid saite arvuti või mobiiltelefoni kaudu). Peale selle jälgitakse tema brausimisajalugu (klikivoogu) ning mobiiltelefoni kaudu ka tema asukoohaandmeid. Andmeid analüüsitakse asjakohase tarkvaraga, mis prognoosib tema eelistusi ning seda, millal ja kus teeb ta kõige suurema tõenäosusega suurema ostu, on valmis maksma kõrgemat hinda, on aldis vastu võtma teatava suurusega allahindluspakkumisi või millal ja kus on tal kõige suurem isu oma lemmikmagustoidu või valmistoidu järele⁶⁸. Claudia on sügavalt häiritud pidevatest reklaamidest, mis mobiiltelefonis ette hüppavad, kui ta teel koju bussi sõidugraafikut vaatab, ning milles pakutakse talle uusi soodustusi valmistoidule, mida ta üritab vältida. Tal ei õnnestunud leida kasutajasõbralikku teavet või lihtsat viisi, kuidas sellistest reklaamidest keelduda, kuigi ettevõtte väidab, et neil on olemas süsteem reklaami saamisest keeldumiseks. Teda üllatas ka see, et pärast halvema mainega piirkonda kolimist ta enam sooduspakkumisi ei saanud. Selle tagajärjel suurenesid tema igakuised väljaminekud toidule ligikaudu 10%. Tehnilistes küsimustes teadlikum sõber näitas talle veebiblogist spekulatsioone, et supermarket küsib halva mainega piirkonnast pärit inimestelt kallimat hinda statistiliselt suurema krediitkaardipettuste riski tõttu. Ettevõtte seda ei kommenteerinud ning väitis, et allahindluste poliitika ja hindade määramise algoritm on äriomand ja seda ei saa avalikustada.

Lühianalüüs. Andmed ja kontekst on endiselt suhteliselt süüitud. Claudia mõjutamiseks kasutatavad andmete kogumise meetodid (sealhulgas erinevad jälgimismeetodid, söögiisu aja ja koha ennustamine ja asjaolu, et Claudia on neil hetkedel kõige altim kiusatusele järele andma) ja ulatus on aga tegurid, mida tuleb töötlemise mõju hindamisel arvesse võtta. Läbipaistvuse puudumine ettevõtte andmetöötlemise loogika puhul, mis võis põhjustada praktikas hinnadiskrimineerimist vastavalt tellimuse esitamise kohale, ning oluline võimalik finantsmõju klientidele muudavad lõppkokkuvõttes tasakaalustamise tulemust isegi suhteliselt süüitus kaasaostetava toidu ja toiduainete ostmise kontekstis. Selle asemel et lihtsalt pakkuda võimalust sellisest profileerimisest ja suunatud reklaamist loobuda, tuleks hankida artikli 7 punktile a ning eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 5 lõikele 3 vastav teadlik nõusolek. Seetõttu ei saa sellise töötlemise õigusliku alusena kasutada artikli 7 punkti f.

⁶⁸ Vt nt <http://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-and-big-data/consumer-subject-review-boards>: „Hiljutised uuringud näitavad, et tahtejõud on ammenduv ressurss ja see võib ajaga väheneda või kaduda[10]. Kujutage ette, et rasvumise pärast mures tarbija üritab panna vastu oma lemmikrämpstoidule. Tuleb välja, et on aegu ja kohti, kus ta seda ei suuda. Suurandmed aitavad turustajatel saada täpselt aru, kuidas ja millal läheneda tarbijale tema kõige haavatavamal hetkel – eriti maailmas, kus ümberringi on pidevalt ekraanid ja isegi seadmed suudavad meid ostma veenda.”

3. stsenaarium. Toidutellimuste kasutamine tervisekindlustusmaksete kohandamiseks

Pitsakett müüb andmed Claudia pitsasöömisharjumuste, sealhulgas toidutellimuste aja ja liigi kohta kindlustusandjale, kes kasutab neid tervisekindlustusmaksete kohandamiseks.

Lühianalüüs. Tervisekindlustusandjal võib olla õigustatud huvi hinnata kohaldatavate eeskirjadega lubatud määral klientide terviseriske ja määrata vastavalt riskidele eri suurusega kindlustusmaksed. Andmete kogumise viis ja kogutavate andmete maht aga on liiga ulatuslikud. Claudia olukorras olev mõistlik inimene tõenäoliselt ei eeldaks, et teavet tema pitsasöömisharjumuste kohta kasutatakse tema tervisekindlustusmaksete arvutamiseks.

Lisaks profileerimise liiasusele ja võimalikele ebatäpsetele tuletistele (Claudia võib pitsa tellida kellelegi teisele) aitab kaalukaussi andmesubjekti huvide ja õiguste kasuks kallutada asjaolu, et tundlikud andmed (terviseandmed) tuletatakse näiliselt süütutest andmetest (valmistoidu ostmine). Lisaks on töötlemisel oluline finantsmõju.

Konkreetsel juhul osutuvad tasakaalustamisel andmesubjekti huvid ja õigused kaalukamaks kui tervisekindlustusandja õigustatud huvid. Seetõttu ei saa sellise töötlemise õigusliku alusena kasutada artikli 7 punkti f. Arvestades andmete kogumise liiga suurt ulatust ja võimalik et ka riikliku õiguse eripiirangute tõttu on ka artikli 7 punkti a õigusliku alusena kasutamise võimalikkus küsitav.

Esitatud stsenaariumid ja uute elementide lisamisega tekkivad võimalikud erinevused rõhutavad, kui vajalik on hindamise parema fokusseerimise jaoks piiratud arvul põhitegurite olemasolu ning pragmaatiline lähenemisviis, mis võimaldaks kasutada praktilisi eeldusi (rusikareegleid), mis põhineksid peamiselt sellel, mida mõistlik inimene peaks asjaomastes olukordades vastuvõetavaks (mõistlikud ootused), ja andmete töötlemise tagajärgedel andmesubjektide jaoks (mõju).

III.3.4 Põhitegurid, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta

Liikmesriigid on välja töötanud mitu kasulikku tegurit, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta. Neid tegureid käsitletakse käesolevas jaotises neljas suuremas alapunktis: a) vastutava töötleja õigustatud huvi hindamine, b) mõju andmesubjektidele, c) esialgne tasakaal, d) täiendavad kaitsemeetmed, mida vastutav töötleja võtab andmesubjektidele avalduva põhjendamatu mõju vältimiseks⁶⁹.

Tasakaalustamisel on esimese asjana oluline kaaluda ühest küljest õigustatud huvide liiki ja päritolu ning teisest küljest mõju andmesubjektidele. Juba selles hinnangus tuleks arvesse võtta meetmeid, mida vastutav töötleja kavatseb direktiivi järgimiseks võtta (näiteks eesmärgi piiramise ja proportsionaalsuse tagamiseks kooskõlas artikliga 6 või andmesubjektide teavitamiseks kooskõlas artiklitega 10 ja 11).

Pärast kahe poole analüüsimist ja võrdlemist võidakse saavutada esialgne tasakaal. Kui hindamise tulemus ei ole siiski kindel, tuleb järgmise sammuna hinnata, kas täiendavad

⁶⁹ Nende tähtsuse tõttu käsitletakse kaitsemeetmetega seotud teatavaid konkreetseid küsimusi jaotistes III.3.5 ja III.3.6 eraldi alapunktide all.

kaitsemeetmed, mis suurendavad andmesubjekti kaitset, võivad kallutada kaalukaussi selliselt, et töötlemine oleks seaduslik.

a) Vastutava töötleva õigustatud huvi hindamine

Kuigi õigustatud huvi on küllaltki laia tähendusega, nagu on selgitatud eespool jaotises III.3.1, on huvide tasakaalustamisel andmesubjektide õiguste ja huvidega määrav roll selle liigil. Kuigi on võimatu esitada hinnanguid kõikide võimalike õigustatud huvide kohta, on võimalik anda teatavaid suuniseid. Nagu eespool mainitud, võib selline huvi ulatuda tühisest veenvani ning olla sirgjooneline või vastuolulisem.

i) Põhiõiguse kasutamine

Õigusega eraelu puutumatusel ja õigusega isikuandmete kaitsele võivad sattuda konflikti mitu Euroopa põhiõiguste hartas (edaspidi „põhiõiguste harta”)⁷⁰ ja Euroopa inimõiguste konventsioonis (edaspidi „inimõiguste konventsioon”) sätestatud põhiõigust ja -vabadust, näiteks sõna- ja teabevabadus,⁷¹ kunsti ja teaduse vabadus,⁷² õigus tutvuda dokumentidega,⁷³ samuti õigus vabadusele ja turvalisusele,⁷⁴ mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus,⁷⁵ ettevõtlusvabadus,⁷⁶ õigus omandile,⁷⁷ õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele⁷⁸, süütuse presumptsioon ja kaitseõigus⁷⁹.

Selleks et vastutava töötleva õigustatud huvi oleks kaalukam, peab andmete töötlemine olema asjaomase põhiõiguse kasutamiseks vajalik ja proportsionaalne.

Näiteks võib sõltuvalt juhtumi asjaoludest olla see, kui ajaleht avaldab teatavaid süüdistavaid andmeid väidetava korruptsiooniskandaaliga seotud kõrgetasemelise valitsusametniku rahakulutamisharjumuste kohta, vajalik ja proportsionaalne. Teisest küljest ei tohiks olla meedial automaatselt luba kas osaliselt või täielikult avaldada asjasse mittepuutuvaid andmeid avaliku elu tegelaste eraelu kohta. Need ja sarnased juhtumid muudavad hindamise tavaliselt keeruliseks ning seejuures võivad väga oluliseks juhendmaterjaliks olla konkreetsed õigusaktid, kohtupraktika, õigusteooriad, suunised, samuti käitumiskoodeksid ja muud ametlikud või vähem ametlikud standardid⁸⁰.

⁷⁰ Põhiõiguste harta sätteid kohaldatakse ELi institutsioonide ja asutuste suhtes, võttes nõuetekohaselt arvesse subsidiaarsuse põhimõtet, ning riikide ametiasutuste suhtes üksnes siis, kui need rakendavad ELi õigust.

⁷¹ Põhiõiguste harta artikkel 11 ja inimõiguste konventsiooni artikkel 10.

⁷² Põhiõiguste harta artikkel 13 ning inimõiguste konventsiooni artiklid 9 ja 10.

⁷³ Põhiõiguste harta artikkel 42. „Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus tutvuda liidu institutsioonide, organite ja asutuste mis tahes kandjal säilitatavate dokumentidega.” Sarnased juurdepääsuõigused on kehtestatud mitmes liikmesriigis seoses asjaomaste liikmesriikide avaliku sektori asutustes säilitatavate dokumentidega.

⁷⁴ Põhiõiguste harta artikkel 6 ja inimõiguste konventsiooni artikkel 5.

⁷⁵ Põhiõiguste harta artikkel 10 ja inimõiguste konventsiooni artikkel 9.

⁷⁶ Põhiõiguste harta artikkel 16.

⁷⁷ Põhiõiguste harta artikkel 17 ja inimõiguste konventsiooni 1. protokolli artikkel 1.

⁷⁸ Põhiõiguste harta artikkel 47 ja inimõiguste konventsiooni artikkel 6.

⁷⁹ Põhiõiguste harta artikkel 48 ja inimõiguste konventsiooni artiklid 6 ja 13.

⁸⁰ Sõnavabadusega seotud juhtumites kohaldatavate kriteeriumide kohta leiab kasulikke suuniseid ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast. Vt nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. veebruari 2012. aasta otsus kohtuasjas Hannover vs. Saksamaa (nr 2), eriti punktid 95–126. Arvesse tuleb võtta ka seda, et direktiivi artiklis 9 („Isikuandmete töötlemine ja sõnavabadus”) on sätestatud: „Kui isikuandmeid töödeldakse ainult ajakirjanduse jaoks või kirjandusliku või kunstilise eneseväljenduse huvides, sätestavad liikmesriigid erandid või

Kui see on asjakohane, mängivad sellises kontekstis olulist rolli ka täiendavad kaitsemeetmed, aidates kindlaks määrata, kumb pool – tihti väga napilt – kaalukamaks osutub.

ii) Üldised huvid / laiema üldsuse huvid

Mõnel juhul võib vastutav töötaja soovida toetuda üldisele huvile või laiema üldsuse huvile (hoolimata sellest, kas see on sätestatud riigi õigusaktides või eeskirjades või mitte). Näiteks võib heategevusorganisatsioon töödelda isikuandmeid meditsiiniliste uuringute jaoks või mittetulundusorganisatsioon teadlikkuse suurendamiseks valitsuse korrupsioonist.

Võib ka juhtuda, et eraettevõtte ärihuvi langeb teataval määral kokku üldise huviga. Nii võib see olla näiteks juhul, kui võideldakse finantspettuste või teenuste muud liiki petturliku kasutamise vastu⁸¹. Teenuseosutajal võib olla õigustatud ärihuvi tagada, et tema kliendid ei kuritarvita teenust (või et neil poleks võimalik saada teenuseid ilma nende eest maksmata), samas kui ettevõtte klientidel, maksumaksjatel ja laiema üldsusel on samuti õigustatud huvi tagada, et petturlikku tegevust ei soositaks ja et see kiiresti avastataks.

Üldiselt võib asjaolu, et vastutav töötaja ei tegutse üksnes enda õigustatud (nt ärilises) huvis, vaid ka laiema üldsuse huvides, anda sellisele huvile rohkem kaalu. Mida veenvam on üldine huvi või laiema üldsuse huvi ning mida selgemini ühiskond ja andmesubjektid tunnistavad ja ootavad, et vastutav töötaja astub sellistes huvides samme ja töötleb andmeid, seda kaalukam on õigustatud huvi.

Teisest küljest ei tohiks eraviisilist õigusaktide kohaldamist kasutada sellise sekkuva tava seadustamiseks, mis valitsusorganisatsioonide tegevuse korral oleks Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt keelatud põhjusel, et avaliku sektori asutuse tegevus sekkuks andmesubjektide eraellu, kuna see ei vastaks põhiõiguste harta artikli 8 lõikes 2 sätestatud rangetele tingimustele.

iii) Muud õigustatud huvid

Mõnel juhul, nagu on juba kirjeldatud jaotises III.2, võib kontekst, kus õigustatud huvi tekib, sarnaneda mõne kontekstiga, kus võivad kehtida teised õiguslikud alused, eriti artikli 7 punkt b (leping), punkt c (seadusjärgne kohustus) või punkt e (üldiste huvidega seotud ülesanne). Näiteks ei pruugi andmete töötlemine olla rangelt vajalik, kuid võib see-eest olla asjakohane lepingu täitmisel, või võib seaduses olla teatud andmete töötlemine üksnes lubatud, mitte nõutud. Nagu kirjeldatud, ei pruugi olla alati lihtne tõmmata eri aluste vahele selget joont, kuid seda olulisem on kasutada analüüsimisel artikli 7 punktis f sätestatud tasakaalustamist.

Siinkohal ja ka kõikide teiste võimalike juhtumite korral, mida seni ei ole mainitud, on tasakaalustamisel õigustatud huvi seda kaalukam, mida veenvam on vastutava töötaja huvi ja mida selgemalt tunnistatakse ja eeldatakse laiema üldsuse seas, et vastutav töötaja võib

kõrvalekalded käesoleva peatüki, IV peatüki ja VI peatüki sätetest ainult siis, kui see on vajalik selleks, et viia omavahel vastavusse eraelu puutumatuse õigust ja sõnavabadust reguleerivad eeskirjad.”

⁸¹ Vt nt „21. näide. Arukate arvestite andmete kaevandamine energiatarbimispettuste avastamiseks” töörühma arvamuses 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), lk 67.

sellise huvi nimel samme astuda ja andmeid töödelda⁸². See viib meid järgmise, üldisema punktini.

iv) Huvide õigustatuse õiguslik ja kultuuriline/sotsiaalne tunnistamine

Kõikides eespool kirjeldatud olukordades on kindlasti oluline ka see, kas ELi või liikmesriigi õigusaktid konkreetselt lubavad (isegi kui ei nõua) vastutavatel töötajatel astuda samme asjaomase üldise või isikliku huvi elluviimiseks. Ametiasutuste, näiteks reguleerivate asutuste nõuetekohaselt vastu võetud ja välja antud mis tahes mittesiduvad suunised, mis toetavad vastutavaid töötajaid asjakohase huvi elluviimisel, on samuti asjakohased.

Vastavus andmekaitseasutuste või muude asjakohaste organite mittesiduvatele suunistele andmete töötlemise viiside kohta aitab tõenäoliselt samuti saavutada tasakaalu suhtes soodsat hinnangut. Kultuurilised ja sotsiaalsed ootused, isegi kui need ei ole otseselt õigusnormides kajastatud, võivad olla samuti olulised ja aidata kaalukaussi emmas-kummas suunas kallutada.

Mida sõnaselgemalt õiguses, muudes õigusnormides, olgu need vastutava töötaja suhtes siduvad või mitte, või asjaomases ühiskonnas isegi ilma konkreetse õigusliku aluseta üldiselt tunnistatakse, et vastutavad töötajad võivad võtta teatava huvi elluviimiseks meetmeid ja töödelda andmeid, seda kaalukam on tasakaalustamisel selline õigustatud huvi⁸³.

b) Mõju andmesubjektidele

Tasakaalu teist poolt vaadates on määrav kriteerium töötlemise mõju andmesubjekti huvidele või põhiõigustele ja -vabadustele. Esimeses alapunktis käsitletakse üldiselt, kuidas andmesubjektile avalduvat mõju hinnata.

Seejuures võivad kasulikud olla mitu elementi, sealhulgas isikuandmete liik, teabe töötlemise viis, andmesubjektide mõistlikud ootused ja vastutava töötaja ning andmesubjekti staatus, mida analüüsitakse täpsemalt järgmistes alapunktides. Lühidalt analüüsitakse ka võimalikke riskiallikaid, mis võivad asjaomaseid üksikisikuid mõjutada, mõju tõsidust asjaomastele üksikisikutele ja sellise mõju materialiseerumise tõenäosust.

⁸² Loomulikult tuleb hindamisel käsitleda võimalikku eelarvamust, mis kolmandatel isikutel või laiemal üldsusel tekib vastutava töötaja suhtes juhul, kui andmeid ei töödelda.

⁸³ Sellist huvi ei tohi siiski kasutada selliste sekkuvate tavade seadustamiseks, mis ei vasta muudes aspektides põhiõiguste harta artikli 8 lõikele 2.

i) Mõju hindamine

Töötlemise mõju hindamisel⁸⁴ tuleb arvesse võtta nii positiivseid kui ka negatiivseid tagajärgi. Need võivad hõlmata võimalikke tulevase otsuseid või meetmeid, mida võtavad kolmandad isikud, ning olukordi, kus töötlemine võib põhjustada üksikisikute tõrjumist või diskrimineerimist, maine kahjustamist või laiemalt olukordi, kus esineb maine, läbirääkimisjõu või autonoomsuse kahjustamise risk.

Lisaks kahjulikele tagajärgedele, mida on konkreetselt võimalik ette näha, tuleb arvesse võtta ka laiemat emotsionaalset mõju, nagu ärritumine, hirm ja mure, mis võivad tuleneda sellest, et andmesubjektil ei ole enam võimu oma isikuandmete üle või et ta saab aru, et neid on või neid võidakse kuritarvitada või seada ohtu, näiteks internetis avalikustamise kaudu. Nõuetekohaselt tuleb arvesse võtta ka pideva seire/jälgimise pidurdavat mõju kaitstud tegevusele, nagu teadus- ja sõnavabaduse kasutamisele.

Töörühma arvates on väga oluline mõista, et kõnealune mõju on palju laiem mõiste kui ühe või mitme konkreetse andmesubjekti kahjustamine. Käesolevas arvamuses hõlmab mõju andmete töötlemise mis tahes võimalikke (potentsiaalseid või tegelikke) tagajärgi. Selguse nimel rõhutame ka seda, et mõiste ei ole seotud andmetega seotud rikkumisega ja et see on palju laiem kui mõju, mis võib tuleneda andmetega seotud rikkumisest. Käesoleva arvamuse tähenduses hõlmab mõju eri viise, kuidas isikuandmete töötlemine võib kas positiivselt või negatiivselt mõjutada asjaomast üksikisikut⁸⁵.

Oluline on mõista ka seda, et pigem tihti kui harva võivad teatavad seotud ja mitteseotud vahejuhtumid koostoides põhjustada andmesubjektile negatiivset mõju ning võib olla raske kindlaks teha, millise vastutava töötleva milline andmetöötlustoiming mängis negatiivses mõjus võtmerolli.

Arvestades, et andmesubjektidel on sellises olukorras tihti keeruline pöörduda tekitatud kahju eest hüvitise saamiseks kohtusse, isegi kui mõju on olnud väga reaalne, on seda olulisem keskenduda ennetusele ja tagada, et andmetöötlustoiminguid tehakse üksnes siis, kui andmesubjektide huvidele või põhiõigustele ja -vabadustele avaldatava põhjendamatu negatiivse mõju riski ei esine või see on väga väike.

Mõju hindamisel võib teataval määral olla abi traditsioonilises riskihindamises kasutatavast terminoloogiast ja metoodikast ning seetõttu kirjeldatakse lühidalt mõnd sellise metoodika

⁸⁴ Mõju hindamist tuleb mõista artikli 7 punkti f kontekstis. Teisisõnu ei peeta sellega silmas riskianalüüsi või isikuandmete kaitsese avaldatava mõju hinnangut kavandatava määruse (artiklid 33 ja 34) ja selles kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni tehtud eri muudatuste tähenduses. Küsimus, millist meetodit tuleks kasutada riskianalüüsis või isikuandmete kaitsese avaldatava mõju hinnangus, jääb käesoleva arvamuse käsitluselast välja. Samas tuleb meele pidada, et ühel või teisel viisil võib artikli 7 punkti f kohane mõjuanalüüs moodustada olulise osa riskianalüüsist või isikuandmete kaitsese avaldatava mõju hinnangust ja selle abil saab teha kindlaks olukorrad, kus tuleks konsulteerida andmekaitseasutusega.

⁸⁵ Alati tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta – ja mitte üksnes artikli 7 punkti f kohaldamisalasse jäävates olukordades – finantskahju riski, näiteks kui andmetega seotud rikkumisega avaldatakse finantsteavet, mis pidi hoitama turvalises keskkonnas, ja selle tagajärg on identiteedivargus või muud liiki pettus, või füüsilise kahju, valu, kannatuste või ebamugavuse tekkimise riski, mis võib olla näiteks meditsiiniliste andmete volitamata muutmise ja seetõttu patsiendi vale kohtlemise lõpptulemus. Samas ei ole need riskid ainsad, mida tuleb artikli 7 punkti f alusel mõju hinnates arvesse võtta.

elementi. Kõikehõlmav mõjuhindamise metoodika artikli 7 punkti f või laiemas kontekstis jaoks aga jääb käesoleva arvamuse käsitusala väljaks.

Kõnealuses kontekstis ja ka muidu on oluline teha kindlaks andmesubjektidele avaldatava võimaliku mõju allikad.

Üks elementidest, mida tuleb arvesse võtta, on riski materialiseerumise tõenäosus. Näiteks juurdepääs internetile, andmete vahetamine väljaspool ELi asuvate saitidega, ühendatus teiste süsteemidega ja süsteemi suur heterogeensus või muutlikkus võivad tekitada nõrkusi, mida saavad ära kasutada häkkerid. Sellise riskiallika puhul on andmetega seotud rikkumise riski materialiseerumise tõenäosus suhteliselt suur. Seevastu homogeenne ja stabiilne süsteemi puhul, mis ei ole teiste süsteemidega ega internetiga ühendatud, on andmetega seotud rikkumise tõenäosus palju väiksem.

Riskihindamise teine element on materialiseerunud riski tagajärgede tõsidus. Need võivad ulatuda väikestest (näiteks tüütu vajadus sisestada uuesti kontaktandmed, mille andmete vastutav töötleja on kaotanud) väga suurteni (näiteks elukaotus, kui kaitstud asukohaandmed sattuvad kurjategijate kätte või kui energiavarustus katkestatakse eemalt arukate arvestite kaudu kriitilistes ilmastiku- või tervislikes tingimustes).

Need kaks põhielementi – riski materialiseerumise tõenäosus ja tagajärgede tõsidus – aitavad anda võimalikule mõjule üldhinnangu.

Selle metoodika rakendamisel tuleks meeles pidada, et mõju hindamine artikli 7 punkti f raames ei tohi muutuda mehaaniliseks ja puhtkvantitatiivseks. Traditsioonilise riskihindamise stsenaariumites võidakse tõsiduse puhul arvestada inimeste arvuga, kes võivad olla mõjutatud. Sellegipoolest tuleks meeles pidada, et sellist isikuandmete töötlemist, mis mõjutab väheseid andmesubjekte või vaid üht üksikisikut, tuleb siiski väga hoolikalt analüüsida, eriti kui selle mõju asjaomastele üksikisikutele võib olla suur.

ii) Andmete liik

Esimese asjana on oluline hinnata, kas töötlemine hõlmab tundlikke andmeid, kas seetõttu, et need kuuluvad andmete eriliikide alla vastavalt direktiivi artiklile 8, või muudel põhjustel, näiteks kui tegu on biomeetriliste andmete, geneetiliste andmete, sideandmete, asukohaandmete või muud liiki isikuandmetega, mis vajavad erikaitset⁸⁶.

Töörühma arvates peetakse näiteks biomeetrika kasutamist üldistes turvanõuetes omandi või üksikisikute kaitsmise nimel üldjuhul õigustatud huviks, mille kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused. Teisest küljest saab biomeetrilisi andmeid, nagu sõrmejälgi ja/või vikerkesta kujutist, kasutada suure riskiga valdkondades turvalisuse tagamiseks, näiteks ohtlike viiruste uuringuid tegevas laboris, eeldusel et vastutav töötleja on esitanud olulise riski kohta konkreetsed tõendid⁸⁷.

⁸⁶ Biomeetrilisi andmeid ja geneetilist teavet peetakse andmete eriliikideks komisjoni ettepanekus isikuandmete kaitse määruse kohta loetuna koostoimes kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni tehtud muudatustega. Vt kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni lõppraport, muudatus nr 103 artikli 9 kohta. Direktiivi 95/46/EÜ artiklite 7 ja 8 suhte kohta vt jaotis III.1.2 eespool lk 14–15.

⁸⁷ Vt töörühma arvamus 3/2012 biomeetriliste tehnoloogiate arengu kohta (WP 193). Teise näitena rõhutas töörühm arvamus 4/2009 Maailma Dopinguvastase Võitluse Agentuuri kohta (viidatud eespool allmärkuses

Üldiselt on nii, et mida tundlikum on teave, seda rohkem võib olla tagajärgi andmesubjektide jaoks. See ei tähenda siiski, et andmeid, mis võivad iseenesest tunduda süütu, tohib artikli 7 punkti f alusel vabalt töödelda. Nagu näidatakse alapunktis iii, võib isegi sellistel andmetel sõltuvalt töötlemise viisist olla üksikisikutele oluline mõju.

Seejuures võib olla oluline asjaolu, kas andmesubjekt või kolmandad isikud on andmed juba avalikustanud. Esiteks on siinkohal oluline rõhutada, et isikuandmed, isegi kui need on avalikustatud, on endiselt isikuandmed ja nende töötlemisel on seega vaja võtta asjakohaseid kaitsemeetmeid⁸⁸. Artikli 7 punkt f ei luba avalikult kättesaadavaid isikuandmeid vabalt taaskasutada ega täiendavalt töödelda.

Isikuandmete avalikku kättesaadavust võib siiski pidada hindamisel arvestatavaks teguriks, eriti kui avaldamisel oli mõistlik eeldada, et andmeid kasutatakse edaspidi teatavatel eesmärkidel (nt teadusuuringute jaoks või läbipaistvuse ja vastutusega seotud eesmärkidel).

iii) Andmete töötlemise viis

Mõjuhindamine laiemas mõttes võib hõlmata kaalumist, kas andmed on tehtud avalikult või muul viisil kättesaadavaks suurele hulgal inimestele või kas töödeldakse suurel hulgal isikuandmeid või kas need liidetakse teiste andmetega (nt profileerimisel või ärilistel, õiguskaitse või muudel eesmärkidel). Näiliselt ohutud andmed, mida töödeldakse suures mahus ja mis liidetakse teiste andmetega, võivad põhjustada tundlikumate andmetega seotud rikkumisi, nagu on näidatud 3. stsenaariumis, kus pitsa ostmise harjumused seoti tervisekindlustusmaksetega.

Lisaks sellele, et tagajärjeks võib olla tundlikumate andmete töötlemine, võivad sellise analüüsi põhjal tehtavad prognoosid olla ebatavalised, ootamatud ja ka ebatäpsed, näiteks seoses asjaomaste üksikisikute käitumise või iseloomuga. Sõltuvalt selliste prognooside liigist ja mõjust võivad need kujutada tõsist sekkumist üksikisikute eraellu⁸⁹.

Töörühm on ka varasemates arvamustes rõhutanud teatavates turvalahendustes (sealhulgas tulemüürides, viiruse- või rämpspostivastastes programmides) esinevaid riske, kuna need võivad põhjustada pakettide lahkamist, millel võib olla oluline mõju õiguste tasakaalu hindamisele⁹⁰.

Üldiselt on nii, et mida kahjulikum või ebakindlam võib olla töötlemise mõju, seda ebatõenäolisemalt peetakse töötlemist tasakaalustatuks või seaduslikuks. Siinjuures on kindlasti oluline tegur, millega arvestada, vastutava töötleja eesmärkide saavutamist võimaldavad alternatiivsed meetodid, millel oleks andmesubjektile vähem kahjulik mõju. Kui

nr 32), et artikli 7 punkt f ei kehti meditsiiniliste andmete ja rikkumistega seotud andmete töötlemise alusena dopinguvastaste uurimiste raames, kuna eraelu puutumatuse rikkumisele tuleks anda „oluline kaal”. Andmete töötlemine peab olema sätestatud õigusaktis ja vastama direktiivi artikli 8 lõikes 4 või 5 sätestatud tingimustele.

⁸⁸ Vt töörühma arvamus 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9) ja töörühma arvamus 6/2013 avatud andmete ja avaliku sektori teabe taaskasutamise kohta, vastu võetud 5. juunil 2013 (WP 207).

⁸⁹ Vt eesmärgi piiramist käsitleva arvamus (viidatud eespool allmärkuses nr 9) jaotis III.2.5 ja 2. lisa („Suurandmed ja avatud andmed”).

⁹⁰ Vt töörühma arvamus 1/2009 eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi 2002/58/EÜ muutmise ettepanekute kohta (WP 159), jaotis 3.1.

see on asjakohane, saab sellise võimaluse kindlaksmääramiseks kasutada eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnanguid.

iv) Andmesubjekti mõistlikud ootused

Siinkohal on väga olulised ka andmesubjekti mõistlikud ootused andmete kasutamise ja avalikustamise suhtes. Nagu on rõhutatud ka eesmärgi piiramise põhimõtet käsitlevas analüüsis,⁹¹ on oluline kaaluda, kas andmete vastutava töötaja staatus,⁹² aluseks oleva suhte või osutatud teenuse liik⁹³ või kohaldatavad seadusjärgsed või lepingulised kohustused (või muud lubadused, mis on antud andmete kogumise ajal) võivad tekitada mõistlikke ootusi seoses rangema konfidentsiaalsuse ja täiendava kasutamise rangema piiramisega. Üldiselt on nii, et mida konkreetsem ja piiratum on andmete kogumise kontekst, seda rohkem piiranguid kasutamisel tõenäoliselt on. Siinkohal on jällegi vaja võtta arvesse tegelikku konteksti, mitte tugineda lihtsalt väikses kirjas tekstile.

v) Andmete vastutava töötaja ja andmesubjekti staatus

Töötlemise mõju hindamisel on oluline ka andmesubjekti ja andmete vastutava töötaja staatus. Sõltuvalt konkreetsetest tingimustest ning sellest, kas andmete vastutav töötaja on üksikisik või väike organisatsioon, suur hargmaine ettevõtte või avaliku sektori asutus, võib ta andmesubjekti suhtes olla kas tugevama või nõrgema positsioonil. Suurel hargmaisel ettevõttel võib näiteks olla rohkem vahendeid ja läbirääkimisjõudu kui üksikisikust andmesubjektil ning seetõttu võib ta olla paremal positsioonil, et suruda andmesubjektile peale seda, mida ta peab enda õigustatud huviks. Seda enam on see nii juhul, kui ettevõttel on turgu valitsev seisund. Kui seda ei kontrollita, võib see osutada üksikisikutest andmesubjektidele kahjulikuks. Sarnaselt tarbijakaitse ja konkurentsioigusega, mis aitavad tagada, et võimu ei kuritarvitataks, saaksid ka andmekaitse-eeskirjad mängida olulist rolli selle tagamises, et andmesubjektide õigusi ja huve põhjendamatult ei kahjustataks.

Teisest küljest on oluline ka andmesubjekti staatus. Kuigi tasakaalustamisel tuleks silmas pidada keskmist üksikisikut, on teatavates olukordades vaja läheneda olukorrale rohkem konkreetsetest asjaoludest lähtuvalt – näiteks on asjakohane arvestada, kas andmesubjekt on laps⁹⁴ või kuulub muul põhjusel rahvastiku haavatavasse osasse, kellel on vaja erikaitset, näiteks kui ta on vaimupuudega, varjupaigataotleja või eakas. Samuti tuleb kindlasti arvesse võtta seda, kas andmesubjekt on töötaja, õpilane, patsient või kas andmesubjekti ja vastutava töötaja vaheline suhe on mõnel muul viisil kallutatud. Oluline on hinnata tegeliku töötlemise mõju konkreetsetele üksikisikutele.

Lisaks on oluline rõhutada, et igasugune kahjulik mõju andmesubjektidele ei ole võrdse kaaluga. Artikli 7 punkti f kohase tasakaalustamise eesmärk ei ole takistada andmesubjektile mis tahes negatiivse mõju avaldamist. Pigem on selle eesmärk takistada ebaproportsionaalset

⁹¹ Vt töörühma aramus 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), lk 24–25.

⁹² „Näiteks jurist või arst.”

⁹³ „Näiteks pilvandmetöötluse teenused isiklikuks dokumendihalduseks, e-posti teenused, päevikud, e-lugered koos märkuste tegemise võimalusega ja mitmesugused elu dokumenteerimise (*life-logging*) rakendused, mis võivad sisaldada väga isiklikku teavet.”

⁹⁴ Vt töörühma aramus 2/2009 laste isikuandmete kaitse kohta (Üldised suunised ja erijuhtum koolide puhul), vastu võetud 11. veebruaril 2009 (WP 160). Selle arvamuse kohaselt on laps eriliselt haavatav ning juhul, kui esindatakse last, on vaja võtta arvesse lapse, mitte tema esindaja parimaid huve.

mõju. See on väga oluline erinevus. Näiteks võib põhjaliku taustauuringuga ja faktiliselt korrektse artikli avaldamine väidetava korruptsiooni kohta valitsuses kahjustada asjaomaste valitsusametnike mainet ja sellel võivad olla tõsised tagajärjed, sealhulgas halb maine, ebaedu valimistel või vanglakaristus, ent selle puhul saaks siiski kasutada alusena artikli 7 punkti f⁹⁵.

c) Esialgne tasakaal

Kaalul olevate huvide ja õiguste tasakaalustamisel eespool kirjeldatud moel aitavad vastutava töötleva tegevuse vastavust artikli 7 punkti f nõuetele suuresti tagada meetmed, mida vastutav töötleva võtab direktiivi kohaste üldkohustuste, sealhulgas proportsionaalsuse ja läbipaistvusega seotud nõuete järgimiseks. Täielik vastavus nõuetele peaks tähendama, et mõju üksikisikutele on vähendatud, et andmesubjektide huve või põhiõigusi ja -vabadusi rikutakse *väiksema tõenäosusega*, ning seetõttu saab andmete vastutav töötleva *suurema tõenäosusega* tugineda artikli 7 punktile f. See peaks innustama vastutavaid töötlevaid paremini järgima direktiivi horisontaalseid sätteid⁹⁶.

See ei tähenda siiski, et vastavusest horisontaalsetele nõuetele piisab alati artikli 7 punktil f põhineva õigusliku aluse kasutamiseks. Kui see nii oleks, oleks artikli 7 punkt f üleliigne või võiks kujuneda seaduseauguks, mis muudaks mõttetuks kogu artikli 7, mille kohaselt on töötlemiseks vaja konkreetset ja piisavat õiguslikku alust.

Seetõttu on oluline teha tasakaalustamise raames täiendav hindamine juhtudel, kus esialgse analüüsi põhjal ei ole selge, kumb pool on kaalukam. Vastutav töötleva võib kaaluda, kas on võimalik võtta täiendavaid meetmeid, ületades direktiivi horisontaalseid sätteid, et aidata vähendada töötlemise põhjendamatu mõju andmesubjektidele.

Täiendavate meetmete hulka võib kuuluda näiteks hõlpsalt kasutatav ja kättesaadav mehhanism, mis tagab andmesubjektidele tingimusteta võimaluse töötlemises osalemisest loobuda. Sellised täiendavad meetmed võivad teatud (kuid mitte kõikidel) juhtudel aidata kallutada kaalukaussi ja tagada, et töötlemisel saab tugineda artikli 7 punktile f, kaitstes seejuures ka andmesubjektide õigusi ja huve.

d) Vastutava töötleva võetavad täiendavad kaitsemeetmed

Nagu eespool selgitatud, võib viis, kuidas vastutav töötleva asjakohaseid meetmeid võtab, aidata mõnes olukorras kaalukaussi kallutada. See, kas tulemus on vastuvõetav, sõltub üldhinnangust. Mida suurem on mõju andmesubjektile, seda rohkem tähelepanu tuleb pöörata asjakohastele kaitsemeetmetele.

Asjakohasteks meetmeteks võivad muu hulgas olla näiteks ranged piirangud kogutavate andmete hulgale või andmete viivitamatu kustutamine pärast kasutamist. Kuigi mõni selline meede võib juba olla direktiivi alusel kohustuslik, saab tihti varieerida nende ulatuslikkust ja need võimaldavad vastutavatel töötlevatel tagada andmesubjektide parema kaitse. Näiteks

⁹⁵ Nagu eespool selgitatud, tuleb arvesse võtta ka kõiki asjakohaseid direktiivi artikli 9 alusel kehtestatud erandeid seoses ajakirjanduslikel eesmärkidel toimuva töötlemisega.

⁹⁶ Horisontaalse vastavuse olulisuse kohta vt ka töörühma aramus 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), lk 54.

võib vastutav töötaja koguda vähem andmeid või esitada rohkem teavet, kui on konkreetselt nõutud direktiivi artiklites 10 ja 11.

Mõnel juhul ei ole kaitsemeetmeid direktiivi järgi *sõnaselgelt* nõutud, kuid need võidakse muuta kohustuslikuks kavandatavas määruses või need võivad olla nõutud üksnes konkreetses olukorras, näiteks järgmistes:

- tehnilised ja organisatsioonilised meetmed, millega tagatakse, et andmeid ei saa kasutada üksikisikute suhtes otsuste tegemiseks või muude meetmete võtmiseks (funktsioonipõhine eraldamine, esineb tihti teadusuuringute kontekstis),
- anonüümimistehnikate ulatuslik kasutamine,
- andmete koondamine,
- eraelu puutumatus soodustav tehnoloogia, loimitud eraelukaitse, eraelu puutumatusle ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangud,
- suurem läbipaistvus,
- üldine ja tingimusteta õigus töötlemises osalemisest loobuda,
- andmete ülekantavus ja seotud meetmed andmesubjektide võimu suurendamiseks.

Töörühm märgib, et mõne põhiaspekti suhtes, sealhulgas funktsioonipõhise eraldamise ja anonüümimistehnikate puhul on juba esitatud teatavaid juhtnööre eesmärgi piiramist, avatud andmeid ja anonüümimistehnikaid käsitlevate arvamuste asjakohastes osades⁹⁷.

Pseudonüümide ja krüptimise kasutamise küsimuses soovib töörühm rõhutada, et asjaolu, et andmed ei ole otseselt tuvastatavad, ei mõjuta töötlemise pidamist seaduslikuks – seda ei tohiks käsitada ebaseadusliku töötlemise seaduslikuks muutmisenä⁹⁸.

Samas on pseudonüümide kasutamine ja krüptimine sarnaselt teiste tehniliste ja organisatsiooniliste meetmetega, mis isikuandmete kaitsmiseks võetakse, olulised töötlemisega andmesubjektidele avaldatava võimaliku mõju hindamisel ja seega võivad need mõnel juhul aidata kallutada kaalukaussi vastutava töötaja kasuks. Isikuandmete töötlemise vähem riskantsete viiside kasutamine (nt isikuandmete krüptimine salvestamisel või edastamisel või vähem otseselt ja raskemini tuvastatavad isikuandmed) peaks üldiselt tähendama, et andmesubjektide huvide või põhiõiguste ja -vabaduste rikkumise tõenäosus on väiksem.

Selliste kaitsemeetmete ja tasakaalu üldise hindamise suhtes soovib töörühm rõhutada kolme konkreetset aspekti, millel on artikli 7 punkti f kontekstis tihti määrav roll:

- suhe tasakaalustamise, läbipaistvuse ja vastutuse põhimõtte vahel,
- andmesubjekti õigus esitada töötlemise suhtes vastuväiteid ja lisaks võimalus loobuda töötlemises osalemisest ilma vajaduseta seda põhjendada,

⁹⁷ Vt töörühma arvamus 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), jaotised III.2.3 ja III.2.5 ning 2. lisa andmete täiendava töötlemise kohta ajaloolistel, statistilistel ja teaduslikel eesmärkidel ning suurandmete ja avatud andmete kohta, samuti asjakohased osad töörühma arvamusel 6/2013 avatud andmete kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 88) ja arvamusel 5/2014 anonüümimistehnikate kohta.

⁹⁸ Vt selle kohta muudatused, mille üle kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon hääletas kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni lõppraportis, eriti muudatus nr 15 põhjenduse 38 kohta seoses pseudonüümide kasutamise ja andmesubjekti õigustatud ootustega.

- andmesubjektide võimu suurendamine: andmete ülekantavus ja toimivad mehhanismid, mis võimaldavad andmesubjektil pääseda juurde oma andmetele, neid muuta, kustutada, edastada või muul viisil täiendavalt töödelda (või lasta kolmandatel isikutel seda teha).

Kuna need aspektid on väga olulised, käsitletakse neid eraldi punktides.

III.3.5. Vastutus ja läbipaistvus

Esiteks on vastutaval töötlejal kohustus hinnata enne artikli 7 punktil f põhinevat töötlemist, kas tal on õigustatud huvi, kas töötlemine on selle õigustatud huvi jaoks vajalik ning kas sellise huvi kaaluvad konkreetsel juhul üles andmesubjektide huvid ja õigused.

Sellest vaatenurgast põhineb artikli 7 punkt f vastutuse põhimõttel. Vastutav töötleja peab eelnevalt tegema hoolika ja tulemusliku hindamise, mis põhineb juhtumi konkreetsel asjaoludel, mitte abstraktsel olukorral, võttes arvesse ka andmesubjektide mõistlikke ootusi. Hea tava näeb ette, et kui see on asjakohane, tuleb selline hindamine dokumenteerida piisava üksikasjalikkusega ja läbipaistvalt, et asjakohased sidusrühmad, sealhulgas andmesubjektid ja andmekaitseasutused ning lõppkokkuvõttes kohtud, saaksid vajaduse korral kontrollida, et tehtud on terviklik ja nõuetekohane hindamine.

Vastutav töötleja määrab esmalt kindlaks õigustatud huvi ja hindab tasakaalustatust, kuid see ei ole tingimata lõplik ja otsustav hindamine – kui reaalsuses ei ole elluviidav huvi sama, mille on määratlenud vastutav töötleja, või kui vastutav töötleja ei ole määratlenud huvi piisava täpsusega, tuleb tasakaal ümber hinnata, tuginedes tegelikule huvile, mille peab kindlaks määrama kas andmekaitseasutus või kohus⁹⁹. Nagu ka isikuandmete kaitsega seotud teiste põhiaspektide puhul, näiteks andmete vastutava töötleja tuvastamise või eesmärgi kindlaksmääramise korral,¹⁰⁰ loeb reaalsus, mitte vastutava töötleja väited.

Vastutuse mõiste on tihedalt seotud läbipaistvuse mõistega. Selleks et võimaldada andmesubjektidel kasutada oma õigusi ja sidusrühmadel teha laialdasemalt avalikku kontrolli, soovib töörühm vastutavatel töötlejatel selgitada andmesubjektidele selgelt ja kasutajasõbralikult põhjusi, miks nad usuvad, et nende huvid on kaalukamad kui andmesubjektide huvid või põhiõigused ja -vabadused, ning selgitada lisaks, milliseid kaitsemeetmeid nad on võtnud isikuandmete kaitsmiseks, näiteks, kui see on asjakohane, kas olemas on võimalus töötlemises osalemisest loobuda¹⁰¹.

Sellega seoses rõhutab töörühm, et siinkohal on väga oluline ka tarbijakaitseõigus, eriti õigusaktid, mis kaitsevad tarbijaid ebaõiglaste äritavade eest.

⁹⁹ Näiteks pärast kaebust või artikli 14 kohast vastuväidet.

¹⁰⁰ Vt allmärkuses nr 9 viidatud arvamused.

¹⁰¹ Nagu on selgitatud töörühma arvamuses 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), lk 46, tuleb profileerimise ja automatiseeritud otsuste tegemisel võimaldada läbipaistvuse tagamiseks andmesubjektidele/tarbijatele juurdepääs oma profiilidele ning tutvustada neile otsuste tegemise loogikat (algoritmi), mille alusel profiil koostatakse. Teisisõnu peaksid organisatsioonid avalikustama oma otsuste tegemise kriteeriumid. See on oluline kaitsemeede ja veelgi olulisem suurandmete puhul. See, kas organisatsioon võimaldab sellist läbipaistvust, on väga oluline tegur, mida tasakaalustamisel muu hulgas arvesse võtta.

Kui vastutav töötleja peidab lepingus sisalduvas väikses kirjas esitatud juriidiliste terminite taha olulist teavet andmete ettenägematu edasise kasutamise küsimuses, võib ta rikkuda tarbijakaitset käsitlevaid eeskirju ebaõiglaste lepingutingimuste kohta (sealhulgas nn üllatavate tingimuste keeldu) ja lisaks ei vasta ta artikli 7 punkti a nõuetele kehtiva ja teadliku nõusoleku kohta ega artikli 7 punkti f nõuetele andmesubjekti mõistlike ootuste ja huvide üldise vastuvõetava tasakaalu kohta. See tekitaks küsimusi ka artiklis 6 sätestatud isikuandmete õiglast ja seaduslikku töötlemist käsitleva nõude täitmise suhtes.

Näiteks ei ole paljudel juhtudel esmapilgul tasuta veebiteenuste, näiteks otsingumootorite, meiliteenuste, sotsiaalmeedia, veebipõhise failivarunduse või muude veebipõhiste või mobiilirakenduste kasutajad täielikult teadlikud sellest, millisel määral nende tegevust teenuseosutaja jaoks väärtuse loomiseks logitakse ja analüüsitakse, ja seega ei muretse nad seotud riskide pärast.

Sellistes olukordades on andmesubjektide võimu suurendamiseks esimene vajalik, kuigi mitte mingil juhul piisav eeltingimus¹⁰² selgitamine, et teenused ei ole tasuta ja et pigem maksavad tarbijad nende eest oma isikuandmetega. Tingimused ja kaitsemeetmed, mida andmete kasutamise suhtes rakendatakse, tuleb samuti iga kord selgelt välja kirjutada, et tagada artikli 7 punkti a kohase nõusoleku kehtivus või artikli 7 punkti f kohase soodsa tasakaalu saavutamine.

III.3.6. Õigus esitada vastuväiteid ja muud õigused

a) Õigus esitada vastuväiteid direktiivi artikli 14 alusel

Artikli 7 punktid e ja f on erilised seetõttu, et kuigi peamiselt põhinevad need seotud huvide ja õiguste objektiivsel hindamisel, võib nende puhul tänu õigusele esitada vastuväiteid olla oluline osa ka andmesubjekti vabal tahtel¹⁰³: vähemalt nende kahe aluse kohta on direktiivi artikli 14 punktis a sätestatud, et andmesubjektil on õigus „esitada alati konkreetse olukorraga seotud õigustatud ja veenvatel põhjustel vastuväiteid teda käsitlevate andmete töötlemise suhtes” („kui siseriiklikes õigusaktides ei ole sätestatud teisiti”). Lisatakse ka, et kui tegemist on õigustatud vastuväitega, ei tohi andmeid edasi töödelda.

Kehtiva õiguse kohaselt peab andmesubjekt üldprintsibiina tõestama, et tal on õigustatud ja veenvad põhjused oma isikuandmete töötlemise peatamiseks (artikli 14 punkt a), välja arvatud otseturustamise korral, kus vastuväidet ei pea põhjendama (artikli 14 punkt b).

Seda ei tohiks pidada artikli 7 punkti f kohaselt *a priori* tehtava tasakaalustamisega vastuolus olevaks – pigem täiendab see tasakaalu, kuna juhul, kui töötlemine on lubatud kaalul olevate eri õiguste ja huvide mõistliku ja objektiivse hinnangu alusel, on andmesubjektil siiski

¹⁰² Täiendavate võimalike kaitsemeetmete kohta seoses üha levivate olukordadega, kus tarbijad maksavad oma isikuandmetega, vt jaotis III.3.6, eriti lk 47–48 „Andmekaitseõbralikud alternatiivid „tasuta” veebiteenusteel” ja „Andmete ülekantavus, *midata* ja seotud küsimused”.

¹⁰³ Õigust esitada vastuväiteid ei tohi ajada segamini artikli 7 punkti a kohase nõusolekuga, mille korral andmete vastutav töötleja ei tohi töödelda andmeid enne, kui tal on selleks asjakohane nõusolek. Artikli 7 punkti f kontekstis tohib andmete vastutav töötleja andmeid töödelda kaitse- ja muude meetmete võtmisel seni, kuni andmesubjekt ei ole esitanud vastuväiteid. Sellest aspektist vaadatuna on õigus esitada vastuväiteid pigem teatav töötlemises osalemisest loobumise vorm. Vt täpsemalt töörühma arvamus 15/2011 nõusoleku määratluse kohta (viidatud allmärkuses nr 2).

lisavõimalus vaidlustada töötlemine oma konkreetse olukorraga seotud põhjustel. Vastuväite korral tuleb teha seega uus hindamine, milles võetakse arvesse andmesubjekti esitatud konkreetseid väiteid. Uut hinnangut peab põhimõtteliselt taas kontrollima andmekaitseasutus või kohus.

b) Muud õigused: töötlemises osalemisest loobumise võimalus kui täiendav kaitsemeede

Töörühm rõhutab, et isegi kui artikli 14 punktis a sätestatud vastuväidete esitamise õiguse korral peab andmesubjekt esitama põhjenduse, ei takista miski vastutaval töötlejal pakkumast töötlemises osalemisest loobumise võimalust, mis oleks laiem ja mille tarvis ei peaks andmesubjekt täiendavalt tõestama õigustatud (veenva või muud liiki) huvi olemasolu. Selline tingimusteta õigus ei pea põhinema andmesubjektide konkreetsetel olukorral.

Eriti piiripealsetel juhtudel, kus tasakaalu on raske saavutada, võib hästi kavandatud ja toimiv mehhanism töötlemises osalemisest loobumiseks mängida olulist rolli andmesubjektide õiguste ja huvide kaitsmisel, tagamata seejuures andmesubjektidele tingimata kõiki elemente, mida oleks vaja artikli 7 punkti a kohase kehtiva nõusoleku jaoks.

Selleks on vaja liigendatud lähenemisviisi, milles eristatakse juhtumeid, kus nõutud on artikli 7 punkti a kohane nõusolek töötlemises osalemise kohta, ning juhtumeid, kus toimiv võimalus töötlemises osalemisest loobumiseks (koos võimalike teiste meetmetega) võib aidata kaitsta andmesubjekte vastavalt artikli 7 punktile f.

Mida laiemalt kohaldatav ja hõlpsamini kasutatav töötlemises osalemisest loobumise mehhanism on, seda enam aitab see kallutada kaalukaussi selle poole, et artikli 7 punkti f saab kasutada töötlemise õigusliku alusena.

Näide: arengusuunad seoses suhtumisega otseturustamisse

Näitena erinevusest juhtumite vahel, kus on vaja artikli 7 punkti a kohast nõusolekut ja kus töötlemisest osalemisest loobumise võimalust saab kasutada kaitsemeetmena artikli 7 punkti f alusel, on kasulik vaadelda otseturustamist, mille kohta sisaldab direktiivi artikli 14 punkt b spetsiaalset töötlemises osalemisest loobumise sätet. Uute tehnoloogiliste arengusuundade arvessevõtmiseks on seda sätet hiljem täiendatud erisätetega eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlevas direktiivis¹⁰⁴.

Eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 13 kohaselt on teatavat liiki sekkuvama otseturustamise (näiteks elektronposti kasutava turustamise ja automatiseeritud kõnevalimissüsteemide) jaoks vaja nõusolekut. Olemasoleva kliendisuhete korral, mille raames reklaamib vastutav töötleja oma sarnaseid tooteid või teenuseid, piisab erandina (tingimusteta) võimalusest sellise teabe saamisest põhjendust esitamata loobuda.

Tehnoloogia arenguga on suurenenud vajadus sarnaste, suhteliselt lihtsate ja sarnast loogikat järgivate lahenduste järele uute turustamistavade jaoks.

¹⁰⁴ Eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 13 kohta vt ka töörühma arvamus 3/2013 eesmärgi piiramise kohta (viidatud eespool allmärkuses nr 9), jaotis III.2.4.

Esiteks on arenenud turustusmaterjali edastamise viis – lihtsate kirjakasti laekuvate meilide asemel ilmuvad suunatud käitumispõhised hüpikreklaamid ka nutitelefoni ja arvutite ekraanidele. Lähitulevikus võivad reklaamid olla integreeritud ka asjade internetis omavahel ühendatud arukatesse objektidesse.

Teiseks muutuvad reklaamid järjest täpsemini suunatuks – need ei põhine enam niivõrd lihtsatel kliendiprofiilidel, vaid tarbijate tegevust jälgitakse ja salvestatakse üha suuremas ulatuses nii veebis kui ka veebist väljaspool ning seda analüüsitakse järjest täpsemate automatiseeritud meetoditega¹⁰⁵.

Selliste arengusuundade tulemusena on muutunud tasakaalustamise objekt – küsimus ei ole enam õiguses sõnavabadusele ärivaldkonnas, vaid peamiselt äriorganisatsioonide majanduslikes huvides õppida tundma oma kliente, jälgides ja salvestades nende tegevust veebis ja veebist väljaspool, ning see tuleks tasakaalustada asjaomaste üksikisikute (põhi)õigustega eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele ning nende huviga mitte olla põhjendamatult jälgitud.

Selline muutus valitsevates ärimudelites ja isikuandmete kui äriorganisatsiooni vara väärtuse suurenemine selgitab, miks nõutakse nüüd eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 5 lõike 3 ja artikli 13 alusel sellises kontekstis nõusolekut.

Seega kehtivad sõltuvalt sellest, millist liiki turustamisega on tegu, eri eeskirjad, sealhulgas:

- tingimusteta õigus esitada vastuväiteid otseturustamise suhtes (ette nähtud tavaposti kontekstis ja sarnaste toodete turustamisel) direktiivi artikli 14 punkti b alusel; sellises olukorras võib õiguslik alus olla artikli 7 punkt f;
- eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 13 kohane nõue, et automatiseeritud kõnevalimissüsteemide, fakside, tekstisõnumite või e-posti kaudu toimival turustamisel peab olema andmesubjekti nõusolek (kehtivad teatud erandid),¹⁰⁶ ning andmekaitse direktiivi artikli 7 punkti a *de facto* kohaldamine;
- nõue, et jälgimissüsteemidel (näiteks kasutaja tööjaamas teavet salvestavad küpsised) põhinevaks käitumispõhiseks reklaamiks peab olema eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 5 lõike 3 (ja andmekaitse direktiivi artikli 7 punkti a) kohane nõusolek¹⁰⁷.

Kuigi kohaldatavad õiguslikud alused on eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 5 lõike 3 ja artikli 13 seisukohast selged, ei hõlma need kõiki turustamisviise ja hea oleks, kui oleksid olemas suunised selle kohta, millistes olukordades on vaja artikli 7 punkti a kohast nõusolekut ja millistes olukordades on vaja leida artikli 7 punkti f kohane tasakaal, sealhulgas tagada võimalus töötlemises osalemisest loobuda.

Selles küsimuses on kasulik tuletada meelde töörühma arvamust eesmärgi piiramise kohta, kus on konkreetselt märgitud, et „kui organisatsioon soovib nimelt analüüsida või prognoosida klientide isiklikke eelistusi, käitumist ja hoiakuid, mida hiljem kasutatakse

¹⁰⁵ Vt eesmärgi piiramist käsitleva arvamuse 3/2013 (viidatud eespool allmärkuses nr 9) jaotis III.2.5 ja 2. lisa („Suurandmed ja avatud andmed”).

¹⁰⁶ Vt ka eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 13 lõige 3, millega jäetakse liikmesriikidele võimalus valida, milliseid võimalusi on lubatud kasutada otseturustamisega nõustumise või sellest keeldumise jaoks.

¹⁰⁷ Selle sätte kohaldamise kohta vt töörühma arvamus 2/2010 käitumispõhise internetireklaami kohta (WP 171).

asjaomaste klientide suhtes võetavate meetmete või otsuste alusena [...], on peaaegu alati vajalik vabatahtlik, konkreetne, teadlik ja ühemõtteline nõusolek töötlemises osalemisega ning ilma selleta ei saa pidada andmete edasist kasutamist nõuetele vastavaks. Sellist nõusolekut on oluline nõuda näiteks juhul, kui jälgimine või profileerimine toimub otseturustamise, käitumispõhise reklaami, andmetega kauplemise, asukohapõhise reklaami või jälgimispõhiste digitaalse turu uuringute eesmärgil”¹⁰⁸.

Andmekaitstesõbralikud alternatiivid „tasuta” veebiteenustele

Olukorras, kus kliendid, kes registreeruvad „tasuta” veebiteenuse saamiseks, maksavad teenuste eest tegelikult sellega, et lubavad kasutada oma isikuandmeid, aitaks saavutada soodsat hinnangut tasakaalu suhtes või järeldust, et tarbijal oli päriselt vaba valik ja seega on olemas artikli 7 punkti a kohane nõusolek, ka see, kui vastutav töötleja pakuks alternatiivset teenuseversiooni, kus isikuandmeid turustamise eesmärgil ei kasutataks.

Seni, kuni selliseid alternatiivseid teenuseid ei pakuta, ei saa nii lihtsalt väita, et artikli 7 punkti a kohane kehtiv (vabatahtlikult antud) nõusolek on antud lihtsalt seeläbi, et kasutatakse tasuta teenuseid, või et artikli 7 punkti f kohane tasakaal peaks soosima vastutavat töötajat.

Eespool kirjeldatud tegurid näitavad, kui suurel määral võivad täiendavad kaitsemeetmed, sealhulgas toimiv mehhanism töötlemises osalemisest loobumiseks, muuta esialgset tasakaalu. Lisaks näitavad need, et teatud juhtudel ei saa kasutada töötlemise õigusliku alusena artikli 7 punkti f ja et vastutavad töötlejad peavad andmete töötlemiseks tagama artikli 7 punkti a kohase kehtiva nõusoleku või täitma direktiivi teatavaid muid tingimusi.

Andmete ülekantavus, midata ja seotud küsimused

Täiendavatest kaitsemeetmetest, mis võivad aidata kaalukaussi kallutada, tuleks erilist tähelepanu pöörata andmete ülekantavusele ja seotud meetmetele, mis võivad muutuda veebikeskkonnas järjest olulisemaks. Töörühm tuletab meelde oma arvamust eesmärgi piiramise kohta, kus on rõhutatud: „[...] paljudes olukordades võivad kaitsemeetmed, nagu andmesubjektidele/klientidele nende andmetele otsese juurdepääsu võimaldamine ülekantaval, kasutajasõbralikul ja masinloetaval kujul, aidata suurendada nende võimu ja kompenseerida majanduslikku ebavõrdsust suur korporatsioonide ja andmesubjektide/tarbijate vahel. See võimaldaks üksikisikutel saada osa suurandmetega loodavast väärtusest ja innustaks arendajaid pakkuma kasutajatele lisafunktsioone ja -rakendusi.”¹⁰⁹

Toimivad mehhanismid, mis võimaldavad andmesubjektidel tutvuda oma andmetega, neid muuta, kustutada, edastada või muul viisil täiendavalt töödelda (või lasta kolmandatel isikutel seda teha), annavad neile rohkem võimu ja võimaluse saada digiteenustest suuremat kasu. Lisaks saab nende kaudu edendada konkurentsipõhist turukeskkonda, võimaldades klientidel

¹⁰⁸ Vt arvamuse 3/2013 (viidatud eespool allmärkuses nr 9) II lisa (suurandmete ja avatud andmete kohta), lk 45.

¹⁰⁹ Vt näiteks Ühendkuningriigi *midata*’ga sarnased algatused, mis põhinevad printsibil, et tarbijatelt saadud andmed tuleks neile uuesti avaldada. *Midata* on vabatahtlik programm, mis peaks aja jooksul andma tarbijatele üha suurema võimaluse tutvuda oma isikuandmetega ülekantaval elektroonilisel kujul. Põhiidee seisneb selles, et tarbijad peaksid samuti saama suurandmetest kasu võimaluse kaudu tutvuda neid käsitleva teabega, et teha selle alusel paremaid valikuid. Vt ka roheline nupu (*green button*) algatused, mis võimaldavad tarbijatel tutvuda nende energiatarbimist käsitleva teabega. Lisateabe saamiseks Ühendkuningriigi ja Prantsusmaa algatuste kohta vt <http://www.midatalab.org.uk/> ja <http://mesinfos.fing.org/>.

hõlpsalt teenuseosutajat vahetada (nt internetipanganduses või energiatarnijate puhul aruka võrgu keskkonnas). Peale selle võib kliendi nõusoleku alusel võimaldatud juurdepääs vajalikele kliendiandmetele innustada kolmandaid isikuid välja töötama lisaväärtusega teenuseid. Sellest vaatenurgast ei ole andmete ülekantavus hea mitte üksnes andmekaitse, vaid ka konkurentsi ja tarbijakaitse seisukohast¹¹⁰.

IV. Lõpumärkused

Käesolevas arvamuses analüüsis töörühm direktiivi artiklis 7 sätestatud kriteeriume, mille alusel peetakse andmete töötlemist seaduslikuks. Lisaks praktilistele juhtnööridele artikli 7 punkti f tõlgendamise ja kohaldamise kohta kehtivas õigusraamistikus soovitakse arvamuses esitada poliitikasoovitused, et toetada poliitikakujundajaid kehtivas andmekaitseraamistikus muudatuste tegemisel. Enne selliste soovituste esitamist võetakse järgmises peatükis kokku peamised järeldused artikli 7 tõlgendamise kohta.

IV.1. Järeldused

Ülevaade artiklist 7

Artikli 7 kohaselt tohib isikuandmeid töödelda üksnes juhul, kui kehtib vähemalt üks kuuest artiklis loetletud õiguslikust alusest.

Esimene alus, artikli 7 punkt a, keskendub seaduslikkuse alusena andmesubjekti nõusolekule. Ülejäänud alused seevastu võimaldavad andmeid töödelda kaitsemeetmete rakendamisel olukordades, kus nõusolekust hoolimata on andmete töötlemine asjakohane ja vajalik teatavate õigustatud huvide elluviimise kontekstis.

Punktides b, c, d ja e on igaühes sätestatud konkreetne kontekst, milles saab isikuandmete töötlemist pidada seaduslikuks. Sellistes kontekstides kehtivatele tingimustele tuleb pöörata suurt tähelepanu, kuna need määravad kindlaks seaduslikkuse eri aluste kohaldamisala. Täpsemalt öeldes sisaldavad kriteeriumid „vajalik lepingu täitmiseks”, „vajalik seadusjärgse kohustuse täitmiseks”, „vajalik andmesubjekti eluliste huvide kaitsmiseks” ja „vajalik üldiste huvidega seotud ülesande täitmiseks” eri nõudeid, mida on käsitletud jaotises III.2.

Punktis f osutatakse üldisemalt vastutava töötleja (mis tahes) õigustatud huvile (mis tahes kontekstis). Selle üldsätte suhtes kohaldatakse aga täiendava tasakaalustamise nõuet, mille kohaselt tuleb vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku õigustatud huve kaaluda võrdluses andmesubjektide huvide või põhiõigustega.

Artikli 7 punkti f roll

Artikli 7 punkti f ei tohi pidada õiguslikuks aluseks, mida saab kasutada üksnes harva haruldastes ja ettenägematutes olukordades hädaabinõuna või viimase võimalusena, kui ükski muu alus ei kehti. Samuti ei tohiks seda pidada eelistatud võimaluseks ega laiendada põhjendamatult selle kasutusala eeldusel, et see on vähem piirav kui ülejäänud alused. Pigem on see isikuandmete töötlemise seaduslikkuse teiste alustega võrdväärne.

¹¹⁰ Õiguse kohta andmete ülekantavusele vt kavandatava määruse artikkel 18.

Artikli 7 punkti f asjakohane kasutamine õigetes tingimustes ja piisavate kaitsemeetmete rakendamisel võib aidata ära hoida teiste õiguslike aluste väär- ja liigtarvitamist. Tasakaalu nõuetekohane hindamine artikli 7 punkti f alusel, millega tihti kaasneb võimalus töötlemises osalemisest loobuda, võib olla mõnel juhul sobiv alternatiiv näiteks nõusolekul või lepingu täitmise vajadusel põhinevate aluste ebasobivale kasutamisele. Sellest aspektist vaadatuna sisaldab artikli 7 punkt f teiste eelmääratletud alustega võrreldes täiendavaid kaitsemeetmeid. Seega ei saa seda pidada nõrgimaks lülis või tagaukseks kõikide selliste andmetöötlustoimingute seadustamiseks, mis ei vasta ühelegi teisele õiguslikule alusele.

Vastutava töötleja õigustatud huvid / andmesubjekti huvid või põhiõigused

Huvi hõlmab laiemat seost, mis vastutaval töötlejal võib töötlemisega olla, või kasu, mida vastutav töötleja või ühiskond võib töötlemisest saada. Huvi võib olla veenev, sirgjooneline või vastuolulisem. Artikli 7 punkti f alla kuuluvad olukorrad võivad seega ulatuda põhiõiguste kasutamisest või oluliste isiklike või sotsiaalsete huvide kaitsmisest muude, vähem ilmsete või isegi problemaatiliste olukordadeni.

Selleks et huvi saaks pidada artikli 7 punkti f alusel õigustatuks ja asjakohaseks, peab see olema seaduslik, st kooskõlas ELi ja liikmesriigi õigusaktidega. Huvi peab olema piisavalt selgelt sõnastatud ja konkreetne, et seda oleks võimalik tasakaalustada andmesubjekti huvide ja põhiõigustega. Lisaks peab see esindama reaalselt ja hetkel esinevat huvi, st see ei tohi olla spekulatiivne.

Kui vastutaval töötlejal või andmeid saaval kolmandal isikul on selline õigustatud huvi, ei tähenda see tingimata, et töötlemise õigusliku alusena saab kasutada artikli 7 punkti f. See, kas artikli 7 punktile f saab tugineda, sõltub järgneva tasakaalustamise tulemusest. Lisaks peab töötlemine olema vastutava töötleja või andmeid saava kolmanda isiku õigustatud huvide elluviimiseks vajalik. Seetõttu peaks alati eelistatama vähem sekkuvaid vahendeid, mis saavutavad sama eesmärgi.

Andmesubjektide huvid on veelgi laiema tähendusega ja need ei pea olema õigustatud. Kui vastutaval töötlejal või kolmandal isikul võivad olla mis tahes huvid, eeldusel et need on õigustatud, siis andmesubjekti puhul tuleb omakorda arvestada mis tahes liiki huvidega ja võtta vastutava töötleja või kolmanda isiku huvidega võrdlemisel arvesse mis tahes liiki huve, eeldusel et need on asjakohased direktiivi kohaldamisala suhtes.

Tasakaalustamine

Artikli 7 punkti f kohaldamisala tõlgendamisel on töörühma eesmärk tasakaalustatud lähenemisviis, mis tagab vajaliku paindlikkuse andmete vastutavatele töötlejatele olukordades, kus andmesubjektidele ei avaldata põhjendamatu mõju, tagades seejuures piisava õiguskindluse ja garantiid andmesubjektidele selle kohta, et kõnealust avatud sätet ei kuritarvitata.

Tasakaalustamisel on esimese asjana oluline kaaluda ühest küljest õigustatud huvide liiki ja päritolu ning seda, kas töötlemine on asjaomaste huvide elluviimiseks vajalik, ja teisest küljest mõju andmesubjektidele. Esialgsel hindamisel tuleks arvesse võtta meetmeid, mida vastutav töötleja kavatses direktiivi järgimiseks võtta, nagu läbipaistvuse tagamine või andmete piiratud kogumine.

Pärast kahe poole analüüsimist ja võrdlemist võidakse saavutada esialgne tasakaal – see võimaldab teha esialgsed järeldused selle kohta, kas vastutava töötleja õigustatud huvid kaaluvad üles andmesubjektide õigused ja huvid. Võib aga esineda juhtumeid, kus tasakaalustamise tulemus ei ole selge ja on kaheldav, kas vastutava töötleja (või kolmanda isiku) õigustatud huvi on kaalukam ja kas töötlemine saab põhineda artikli 7 punktil f.

Seetõttu on oluline tasakaalu uuesti hinnata. Selles etapis võib vastutav töötleja kaaluda, kas tal on võimalik võtta andmesubjektide paremaks kaitsmiseks täiendavaid meetmeid, ületades direktiivi muid horisontaalseid sätteid. Täiendavate meetmete hulka võib kuuluda näiteks hõlpsalt kasutatav ja kättesaadav mehhanism, mis tagab andmesubjektidele tingimusteta võimaluse töötlemises osalemisest loobuda.

Põhitegurid, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta

Eespool kirjeldatust lähtudes tasub tasakaalustamisel arvesse võtta järgmisi tegureid:

- õigustatud huvi liik ja päritolu, sealhulgas:
 - kas andmete töötlemine on vajalik põhiõiguse kasutamiseks või
 - kas see on muul viisil üldistes huvides või asjaomases kogukonnas sotsiaalselt, kultuuriliselt või õiguslikult/regulatiivselt tunnustatud;
- mõju andmesubjektidele, sealhulgas:
 - andmete liik, näiteks see, kas töötlemine hõlmab andmeid, mida võidakse pidada tundlikuks või mis on saadud avalikult kättesaadavatest allikatest;
 - andmete töötlemise viis, sealhulgas see, kas andmed on avalikult kättesaadavad või muul viisil suurele hulgale inimestele kättesaadavaks tehtud, või kas töödeldakse suurel hulgal isikuandmeid või liidetakse need teiste andmetega (nt profileerimisel, ärilistel, õiguskaitse või muudel eesmärkidel);
 - andmesubjekti mõistlikud ootused, eriti andmete kasutamise ja avalikustamise suhtes asjaomases kontekstis;
 - andmete vastutava töötleja ja andmesubjekti staatus, sealhulgas andmesubjekti ja vastutava töötleja võimu tasakaal, või see, kas andmesubjekt on laps või kuulub muul viisil rahvastiku haavatavamasse osasse;

- täiendavad kaitsemeetmed andmesubjektidele põhjendamatu mõju avaldamise vältimiseks, sealhulgas:
 - andmete minimeerimine (nt ranged piirangud andmete kogumisele või andmete viivitamatu kustutamine pärast kasutamist);
 - tehnilised ja organisatsioonilised meetmed selle tagamiseks, et andmeid ei saa kasutada üksikisikute suhtes otsuste tegemiseks või meetmete võtmiseks (funktsioonipõhine eraldamine);
 - anonüümimistehnikate ulatuslik kasutamine, andmete koondamine, eraelu puutumatus suurendavad meetodid, lõimitud eraelukaitse ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangud;
 - suurem läbipaistvus, üldine ja tingimusteta õigus töötlemises osalemisest loobuda, andmete ülekantavus ja seotud meetmed andmesubjektide võimu suurendamiseks.

Vastutus, läbipaistvus, õigus esitada vastuväiteid ja muud õigused

Nende kaitsemeetmete ja tasakaalu üldise hindamise puhul on artikli 7 punkti f kontekstis tihti määrav roll kolmel aspektil ja seetõttu väärivad need eritähelepanu:

- teatavad täiendavad meetmed läbipaistvuse ja vastutuse suurendamiseks ning võimalik vajadus nende järele;
- andmesubjekti õigus esitada töötlemise suhtes vastuväiteid ja lisaks võimalus loobuda töötlemises osalemisest ilma vajaduseta seda põhjendada;
- andmesubjektide võimu suurendamine: andmete ülekantavus ja toimivad mehhanismid, mis võimaldavad andmesubjektidel tutvuda oma andmetega, neid muuta, kustutada, edastada või muul viisil edasi töödelda (või lasta kolmandatel isikutel seda teha).

IV.2. Soovitused

Direktiivi artikli 7 punkti f kehtiv tekst on avatud. Selline paindlik sõnastus jätab palju võimalusi tõlgendamiseks ja nagu kogemused näitavad, on see mõnikord tekitanud prognoositavuse ja õiguskindluse puudumist. Kui seda aga kasutatakse õiges kontekstis ja õigete kriteeriumide alusel, nagu on sätestatud käesolevas arvamuses, on artikli 7 punkt f seadusliku andmetöötluse õigusliku alusena oluline roll.

Seetõttu toetab töörihm kavandatava määruse artiklis 6 praegu sätestatud lähenemisviisi, milles huvide tasakaal on jäetud alles eraldi õigusliku alusena. Kasulik oleks siiski koostada täpsemad suunised nõuetekohase tasakaalustamise tagamiseks.

Täpsustuste reguleerimisala ja vahendid

Oluline oleks jätta kõnealune säte piisavalt paindlikuks ning kajastada sellega nii andmete vastutava töötleja kui ka andmesubjekti vaatenurki ja asjaomaste kontekstide dünaamilisust. Seetõttu on töörihm seisukohal, et kavandatavas määruuses või delegeeritud õigusaktides ei ole soovitatav sätestada üksikasjalikku ja täielikku loetelu olukordadest, kus huvi kvalifitseerub *de facto* õigustatuks. Töörihm on samavõrd vastu ka selliste olukordade kindlaksmääramisele, kus ühe poole huvi või õigus peaks *üldiselt* või *eeldatavasti* kaaluma üles teise poole huvi või õiguse lihtsalt sellise huvi või õiguse olemuse tõttu või kuna on

võetud teatavaid kaitsemeetmeid, näiteks kui andmete puhul kasutatakse lihtsalt pseudonüüme. See võib osutada nii eksitavaks kui ka ebavajalikult piiravaks.

Eri õiguste ja huvide kohta lõplike otsuste tegemise asemel paneb töörühm rõhku artikli 7 punkti f kohase *tasakaalustamise olulisusele*. Tasakaalustamine peab jääma paindlikuks, kuid selle tegemise viis tuleb muuta praktikas tõhusamaks ja see peab võimaldama täita nõudeid tõhusamalt. See tuleks muuta andmete vastutavate töötlejate *vastutusega* seotud *laiemaks* kohustuseks, mille järgi on vastutaval töötlejal kohustus *tõendada*, et tema huve ei kaalu üles andmesubjekti huvid ja õigused.

Suunised ja vastutus

Selleks soovib töörühm näha kavandatava määrusega suunised ette järgmiselt.

- 1) Kasulik oleks määrata kindlaks ja sätestada põhjenduses mittetäielik loetelu põhiteguritest, mida tuleb tasakaalustamisel arvesse võtta, näiteks õigustatud huvi liik ja päritolu, mõju andmesubjektidele ja täiendavad kaitsemeetmed, mida vastutav töötleja võib võtta andmesubjektidele töötlemisega põhjendamatu mõju avaldamise vältimiseks. Sellised kaitsemeetmed võivad muu hulgas hõlmata järgmist:
 - andmete funktsioonipõhine eraldamine, anonüümimistehnikate, krüptimise ning muude tehniliste ja organisatsiooniliste meetmete asjakohane kasutamine, et piirata võimalikke riske andmesubjektidele,
 - lisaks meetmed, millega tagatakse suurem läbipaistvus ja andmesubjektide valikuvõimalus, näiteks tasuta kättesaadav, hõlpsasti kasutatav ja toimiv tingimusteta võimalus töötlemises osalemisest loobuda.
- 2) Lisaks toetab töörühm kavandatavasse määrusesse täpsema selgituse lisamist selle kohta, kuidas vastutav töötleja saab *tõendada*¹¹¹ suuremat vastutust.

Muudatus tingimustes, mille puhul on andmesubjektil õigus esitada vastuväiteid, nagu see on ette nähtud kavandatava määruse artikliga 19, on juba vastutuse oluline element. Kui andmesubjekt esitab vastuväite artikli 7 punkti f alusel toimuva andmete töötlemise suhtes, on kavandatava määruse kohaselt vastutava töötleja kohustus *tõendada*, et tema huvi on kaalukam. Töörühm toetab tugevalt tõendamiskoormise ülekandmist, kuna see aitab suurendada vastutust.

Kui andmete vastutaval töötlejal ei õnnestu konkreetses olukorras andmesubjektile *tõendada*, et tema huvi on kaalukam, võivad sellel olla laiemad tagajärjed kogu andmetöötlemisele, mitte üksnes seoses vastuväite esitanud andmesubjektiga. Selle tulemusena võib vastutav töötleja seada kahtluse alla või otsustada ümber korraldada kogu andmetöötlemise, kui see on asjakohane lisaks konkreetsele andmesubjektile ka kõikide teiste samas olukorras olevate andmesubjektide kasu silmas pidades¹¹².

¹¹¹ Selline tõendamine peab jääma mõistuse piiresse ja keskenduma pigem tulemusele kui haldusprotsessile.

¹¹² Lisaks tõendamiskoormise muutmisele toetab töörühm ka seda, et kavandatavas määruses ei nõuta enam, et vastuväite saab esitada „[andmesubjekti] konkreetse olukorraga seotud õigustatud ja veenvatel põhjustel”. Pigem piisaks kavandatava määruse kohaselt viitest mis tahes (mitte tingimata „veenvale”) õiguspärasele alusele seoses andmesubjekti konkreetse olukorraga. Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni lõppraportis on tegelikult välja pakutud kaotada ära ka nõue, et vastuväide peab olema seotud andmesubjekti konkreetse olukorraga. Töörühm toetab seda lähenemisviisi, soovitades, et andmesubjektidel peaks olema võimalik kasutada

See nõue on vajalik, kuid mitte piisav. Kaitse tagamiseks kohe algusest peale ja vastutavale töötajale üle kantud tõendamiskoormisest kõrvalehoidmise vältimiseks¹¹³ on oluline, et meetmeid võetaks *enne* töötlemise alustamist ning mitte üksnes vastuväite esitamisele järgneva menetluse käigus.

Seetõttu pakutakse välja, et andmete vastutav töötaja võtaks mis tahes töötlustoimingu esimeses etapis mitu meetet. Kaks esimest meetet saab loetleda kavandatava määruse põhjenduses ja kolmanda esitada eraldi sättena.

- Hindamine,¹¹⁴ mis peaks hõlmama käesolevas arvamuses välja töötatud ja 1. lisa kokku võetud analüüsi eri etappe. Vastutav töötaja peaks sõnaselgelt esitama kaalul oleva(d) huvi(d) ja selgitama, miks see (need) on kaalukam(ad) kui andmesubjektide huvid. Selline eelnev hindamine ei tohiks olla liiga koormav ja see on *mahult paindlik* – hindamine võib piirduda põhikriteeriumidega, kui töötlemise mõju andmesubjektidele on esmapilgul ebaoluline, või olla põhjalikum, kui tasakaalu oli raske saavutada ja selleks on vaja võtta täiendavaid kaitsemeetmeid. Kui see on asjakohane, st kui töötlustoimingu kaasneb eriline risk andmesubjektide õigustele ja vabadustele, tuleb teha põhjalikum eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnang (vastavalt kavandatava määruse artiklile 33), mille oluline osa võib olla artikli 7 punkti f kohane hindamine.
- Hindamise dokumenteerimine. Sarnaselt hindamisega, mille puhul on põhjalikkus *varieeruv*, peaks olema varieeruv ka dokumentatsiooni ulatus. Mõningane põhidokumentatsioon peaks siiski olemas olema kõikidel juhtudel peale väga triviaalsete, olenemata sellest, milline hinnang antakse töötlemise mõju kohta üksikisikule. Sellise dokumentatsiooni alusel võidakse vastutava töötaja hinnang üle hinnata ja võimalik, et vaidlustada.

mõlemat või emba-kumba võimalust vastavalt vajadusele, st kas tugineda vastuväidetes oma konkreetsele olukorrale või esitada üldisem vastuväide, kusjuures viimase võimaluse puhul ei oleks kohustust esitada konkreetset põhjendust. Vt kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni lõppraporti muudatus nr 114 kavandatava määruse artikli 19 lõike 1 kohta.

¹¹³ Vastutavatel töötajatel võib näiteks olla kiusatus vältida tõendamist, et tema huvi on kaalukam, eraldi iga juhtumi korral, kasutades selle asemel põhjenduse standardvorme või muutes vastuväite esitamise muul viisil keerukaks.

¹¹⁴ Nagu on märgitud eespool allmärkuses nr 84, ei tohiks sellist hindamist segi ajada eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju kõikehõlmava hinnanguga. Praegu ei ole Euroopa tasandil olemas kõikehõlmavaid suuniseid mõjuhindamise kohta, kuigi teatud valdkondades, nimelt raadiosagedustuvastus ja arukad arvestid, on tehtud mitu kiiduväärt katset kogu Euroopa Liidus kasutamist võimaldava valdkonnaspetsiifilise meetodika/raamistiku (ja/või mudeli) kindlaksmääramiseks. Vt komisjoni arukate võrkude töörihma 2. eksperidirühma koostatud aruanded „Raadiosagedustuvastuse rakenduste jaoks teostatava eraelu puutumatusel ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangu raamistikku käsitlev tööstuse ettepanek” ja „Isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangu mudel arukate võrkude ja arukate arvestite süsteemide jaoks”. Töörihm on mõlema meetodika kohta välja andnud mitu arvamust.

Lisaks on olemas algatusi isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangu üldise meetodika kindlaksmääramiseks, mida saaks ära kasutada valdkonnaspetsiifilises tegevuses. Vt nt projekt PIAF (eraelu puutumatusel avaldatava mõju hinnangu raamistik andmekaitsega ja eraelu puutumatusel seotud õiguste jaoks): <http://www.piafproject.eu/>.

Riikliku tasandi suuniste küsimuses vt ka nt Prantsusmaa andmekaitseinspektiooni (CNIL) meetodika: <http://www.cnil.fr/fileadmin/documents/en/CNIL-ManagingPrivacyRisks-Methodology.pdf>;

Ühendkuningriigi andmekaitseasutuse (ICO) käsiraamat eraelu puutumatusel avaldatava mõju hinnangu kohta: http://ico.org.uk/pia_handbook_html_v2/files/PIAhandbookV2.pdf.

- Kirjeldatud teave tuleb teha andmesubjektide ja muude sidusrühmade jaoks selgelt mõistetavaks ja nähtavaks. Läbipaistvus tuleks tagada nii andmesubjektide kui ka andmekaitseasutuste ja vajaduse korral laiema üldsuse vaatenurgast. Andmesubjektide puhul osutab töörühm kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni raporti projektile,¹¹⁵ milles on märgitud, et vastutav töötleja peaks teavitama andmesubjekti põhjustest, miks ta arvab, et tema huvid on kaalukamad kui andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused. Selline teave tuleks töörühma arvates esitada andmesubjektidele koos teabega, mille vastutav töötleja peab esitama vastavalt kehtiva direktiivi artiklitele 10 ja 11 (kavandatava määruse artikkel 11). See võimaldab esitada andmesubjektil teises etapis vastuväiteid ja vastutaval töötlejal iga juhtumi kohta eraldi täiendavaid põhjendusi selle kohta, miks tema huvid on kaalukamad. Lisaks tuleks vastutava töötleja hinnangu aluseks olev dokumentatsioon teha taotluse korral kättesaadavaks andmekaitseasutustele, et nad saaksid seda kontrollida ja vajaduse korral nõuda eeskirjade täitmist.

Töörühm toetab nende kolme etapi lisamist sõnaselgelt kavandatavasse määrusesse eespool kirjeldatud viisil. Sellega tunnustatakse õiguslike aluste erilist rolli seaduslikkuse hindamises ja selgitatakse tasakaalustamise olulisust kavandatavas uues õigusraamistikus sisalduvate vastutusega seotud meetmete võtmise ja mõjuhinnangute laiemas kontekstis.

Töörühm soovib jätta vajalikuks osutuvate täiendavate suuniste esitamine kõnealuse raamistiku alusel Euroopa Andmekaitsekoostöö ülesandeks. Selline lähenemisviis tagab nii teksti piisava selguse kui ka rakendamise piisava paindlikkuse.

¹¹⁵ Raporti projekt ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)).

1. lisa. Lühijuhend artikli 7 punkti f kohase tasakaalustamise tegemise kohta

1. samm. Hindamine, milline artikli 7 punktides a kuni f sätestatud õiguslik alus on sobiv

Andmeid tohib töödelda üksnes juhul, kui kehtib vähemalt üks artikli 7 punktides a kuni f loetletud kuuest õiguslikust alusest (sama töötlustoimingu eri etappides saab toetuda eri alustele). Kui esmapilgul tundub, et sobilik õiguslik alus on artikli 7 punkt f, jätkake 2. sammuga.

Nõuanded:

- artikli 7 punkt a kehtib üksnes juhul, kui antud on vabatahtlik, teadlik, konkreetne ja ühemõtteline nõusolek; asjaolu, et üksikisik ei ole töötlemist artikli 14 kohaselt vaidlustanud, ei tohi segamini ajada artikli 7 punkti a kohase nõusolekuga – hõlpsalt kasutatavat mehhanismi töötlemise suhtes vastuväidete esitamiseks tuleb siiski pidada oluliseks kaitsemeetmeks artikli 7 punkti f raames;
- artikli 7 punkt b hõlmab töötlemist, mis on vajalik lepingu täitmiseks; ainuüksi asjaolu, et andmete töötlemine on lepinguga seotud või nähtud ette lepingutingimustega, ei tähenda tingimata, et asjaomane alus kehtib; kui see on asjakohane, kaaluge hoopis artikli 7 punkti f kasutamist;
- artikli 7 punkt c käsitleb üksnes selgeid ja konkreetseid ELi või liikmesriikide õigusaktidest tulenevaid seadusjärgseid kohustusi; mittesiduvate suuniste (näiteks reguleerivate asutuste välja antud suuniste) või välisriikide kehtestatud seadusjärgsete kohustuste korral võite kaaluda artikli 7 punkti f kasutamist.

2. samm. Huvi kvalifitseerumine õigustatuks või mitteõigustatuks

Selleks et huvi saaks pidada õigustatuks, peab see vastama järgmistele kumulatiivsetele tingimustele:

- see peab olema seaduslik (st kooskõlas ELi ja riikliku õigusega);
- see peab olema piisavalt selgelt sõnastatud, et seda võimalik tasakaalustada andmesubjekti huvide ja põhiõigustega (st piisavalt konkreetne);
- see peab esindama reaalsel ja hetkel esinevat huvi (st see ei tohi olla spekulatiivne).

3. samm. Otsustamine, kas töötlemine on asjaomase huvi elluviimiseks vajalik

Selle nõude täitmiseks mõelge järele, kas on olemas muid, vähem sekkuvaid viise töötlemise jaoks kindlaksmääratud eesmärgi saavutamiseks ja andmete vastutava töötleja õigustatud huvi elluviimiseks.

4. samm. Esialgse tasakaalu saavutamine, hinnates, kas andmete vastutava töötleja huvi kaaluvad üles andmesubjektide põhiõigused või huvid

- Analüüsige vastutava töötleja huvide liiki (põhiõigus, muud liiki huvi, üldine huvi);
- hinnake võimalikku kahju vastutavale töötlejale, kolmandale isikule või laiemale üldsusele, kui andmeid ei töödeldaks;
- võtke arvesse andmete liiki (kas need on kitsas või laias tähenduses tundlikud);

- analüüsi andmesubjekti staatust (alaealine, töötaja jms) ja vastutava töötaja staatust (nt kas äriorganisatsioonil on turgu valitsev seisund);
- võtke arvesse andmete töötlemise viisi (suuremahuline töötlemine, andmete kaevandamine, profileerimine, avalikustamine paljudele inimestele või avaldamine);
- tehke kindlaks andmesubjekti põhiõigused ja/või huvid, mida töötlemine võib mõjutada;
- võtke arvesse andmesubjektide mõistlikke ootusi;
- hinnake mõju andmesubjektile ja võrrelge seda kasuga, mida andmete vastutav töötaja loodab töötlemisest saada.

Nõuanne: võtke arvesse tegeliku töötlemise mõju konkreetsetele üksikisikutele – ärge käsitlege seda kui abstraktset või hüpoteetilist hindamist.

5. samm. Lõpliku tasakaalu saavutamine, võttes arvesse täiendavaid kaitsemeetmeid

Määrake lähtuvalt nõuetekohase hoolsuse kohustusest kindlaks kaitsemeetmed ja rakendage neid, näiteks järgmisi:

- andmete minimeerimine (nt ranged piirangud andmete kogumisele või andmete viivitamatu kustutamine pärast kasutamist);
- tehnilised ja organisatsioonilised meetmed, millega tagatakse, et andmeid ei saa kasutada üksikisikute suhtes otsuste tegemiseks või muude meetmete võtmiseks (funktsioonipõhine eraldamine);
- anonüümistehnikate ulatuslik kasutamine, andmete koondamine, eraelu puutumatust soodustav tehnoloogia, lõimitud eraelukaitse, eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnangud;
- suurem läbipaistvus, üldine ja tingimusteta õigus esitada vastuväiteid (st töötlemises osalemisest loobuda), andmete ülekantavus ja seotud meetmed andmesubjektide võimu suurendamiseks.

Nõuanne: eraelu puutumatust soodustava tehnoloogia ja lähenemisviisi kasutamine võib kallutada kaalukaasi andmete vastutava töötaja kasuks ning kaitsta seejuures üksikisikuid.

6. samm. Nõuetele vastavuse tõendamine ja läbipaistvuse tagamine

- Koostage 1. kuni 5. sammu kohta kava, et töötlemist enne töötlemisega alustamist põhjendada.
- Teavitage andmesubjekte põhjustest, miks te usute, et tasakaal on vastutava töötaja kasuks.
- Säilitage dokumentatsioon, et see oleks andmekaitseasutustele kättesaadav.

Nõuanne: see samm on *mahult varieeruv* – hindamise ja dokumenteerimise üksikasjalikkus sõltub töötlemise liigist ja kontekstist. Need meetmed on ulatuslikumad juhul, kui töödeldakse suures mahus teavet paljude inimeste kohta viisil, millel võib olla neile oluline mõju. Kõikehõlmav eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele avaldatava mõju hinnang (vastavalt kavandatava määruse artiklile 33) on vajalik üksnes juhul, kui töötlemine kujutab endast erilist ohtu andmesubjektide õigustele ja vabadustele. Sellistel juhtudel võib artikli 7 punkti f kohane hindamine moodustada laiemal mõjuhinnangu olulise osa.

7. samm. Tegevusplaan juhuks, kui andmesubjekt kasutab õigust esitada vastuväide

- Kui kaitsemeetmena on olemas üksnes kvalifitseeritud õigus töötlemises osalemisest loobuda (artikli 14 punktiga a nõutud minimaalne kaitsemeede): olukorras, kus andmesubjekt esitab töötlemise suhtes vastuväite, tuleb tagada, et olemas on asjakohane ja kasutajasõbralik mehhanism tasakaalu ümberhindamiseks seoses asjaomase üksikisikuga ja tema andmete töötlemise peatamiseks juhul, kui uus hindamine näitab, et tema huvid on kaalukamad;
- kui täiendava kaitsemeetmena on olemas tingimusteta võimalus töötlemises osalemisest loobuda (kas seetõttu, et seda nõutakse artikli 14 punkti b kohaselt või kuna seda peetakse muidu vajalikuks või kasulikuks täiendavaks kaitsemeetmeks): olukorras, kus andmesubjekt esitab töötlemise suhtes vastuväite, tuleb tagada, et tema soovi austatakse, ilma et vaja oleks astuda täiendavaid samme või teha uus hindamine.

2. lisa. Praktilised näited artikli 7 punkti f kohase tasakaalustamise kohta

Käesolev lisa sisaldab näiteid teatavate kõige levinumate olukordade kohta, kus võib tekkida küsimus õigustatud huvi kohta artikli 7 punkti f tähenduses. Enamikul juhtudel oleme kokku pannud kaks või enam seotud näidet, mida tasub võrrelda ühe teema all. Paljud näited põhinevad tegelikel juhtumitel või eri liikmesriikide andmekaitseasutustes arutlusel olnud juhtumite asjaoludel. Oleme teatavaid fakte siiski mõningal määral muutnud, et anda selgem ettekujutus sellest, kuidas tasakaalustamine käib.

Näited on esitatud *arutluskäigu* ehk mitut tegurit arvestava tasakaalustamise juures kasutatava meetodi kirjeldamiseks. Teisisõnu *ei ole* näidete eesmärk anda kirjeldatud juhtumitele *lõplikku hinnangut*. Paljudel juhtudel võib faktide mõningase muutumise tõttu (näiteks kui vastutav töötleja võtab täiendavaid kaitsemeetmeid, kasutab näiteks ulatuslikku anonüümimist, paremaid turvameetmeid, tagab suurema läbipaistvuse ja annab andmesubjektidele suurema tegeliku valikuvabaduse) muutuda ka tasakaalustamise tulemus¹¹⁶.

See peaks kannustama vastutavaid töötlejaid täitma paremini direktiivi horisontaalseid sätteid ja tagama lõimitud eraelu- ja andmekaitse kaudu suurema kaitse, kui see on asjakohane. Mida hoolikamalt vastutavad töötlejad isikuandmeid üldiselt kaitsevad, seda tõenäolisemalt saavutavad nad soodsa tasakaalu.

Sõna- ja teabevabaduse õiguse kasutamine,¹¹⁷ sealhulgas meedias ja kunstis

1. näide. Valitsusväline organisatsioon avaldab uuesti andmed parlamendiliikmete kulude kohta

Avaliku sektori asutus avaldab seadusjärgse kohustuse (artikli 7 punkt c) alusel parlamendiliikmete kulud; läbipaistvuse suurendamisega tegelev valitsusväline organisatsioon analüüsib omakorda neid andmeid ja avaldab need uuesti täpsel, proportsionaalsel, ent rohkem infot andval kujul koos märkustega, suurendades seeläbi läbipaistvust ja vastutust.

Eeldusel et valitsusväline organisatsioon avaldab andmed ja märkmed täpsel ning proportsionaalsel kujul, võtab asjakohased kaitsemeetmed ja austab laiemalt asjaomaste üksikisikute õigusi, peaks ta saama kasutada töötlemise õigusliku alusena artikli 7 punkti f. Sellised tegurid nagu õigustatud huvi liik (põhiõigus sõna- või teabevabadusele), üldsuse huvi läbipaistvuse ja vastutuse tagamise vastu ning asjaolu, et andmed on juba avaldatud ning käsitlevad (suhteliselt mittetundlikke) isikuandmeid, mis on seotud üksikisikute tegevusega

¹¹⁶ Artikli 7 punkti f nõuetekohane kohaldamine võib muuta hindamise keeruliseks ning seejuures võivad väga oluliseks juhendmaterjaliks olla konkreetsed õigusaktid, kohtupraktika, õigusteooriad, suunised, samuti käitumiskoodeksid ning muud ametlikud ja vähem ametlikud standardid.

¹¹⁷ Sõna- ja teabevabaduse kohta vt arvamuse lk 34. Näidete hindamisel tuleb arvesse võtta ka kõiki asjakohaseid erandeid, mis on sätestatud liikmesriigi õigusaktides seoses andmete töötlemisega ajakirjanduslikel eesmärkidel vastavalt direktiivi artiklile 9.

avalike ülesannete täitmisel,¹¹⁸ toetavad järeldust, et töötlemine on seaduslik. Asjaolu, et algne avaldamine on nõutud seadusega ning et üksikisikud peaksid seega arvestama sellega, et nende andmed avaldatakse, toetab samuti hindamise soodsat tulemust. Tasakaalu teise poole pealt vaadates võib mõju üksikisikule olla suur, näiteks avaliku tähelepanu tõttu ning kuna mõne isiku ausus võib sattuda kahtluse alla ja ta võib selle tagajärjel kaotada valimised või võidakse mõnel juhul algatada kriminaaluurimine seoses petturliku tegevusega. Eespool esitatud tegurid näitavad kokkuvõttes siiski, et kaalukausile pannes kaaluvad vastutava töötleja huvid (ja andmete avaldamise sihtrühmaks oleva üldsuse huvid) üles andmesubjektide huvid.

2. näide. Kohalik nõukogu liige määrab oma tütre eriasistendiks

Ajakirjanik avaldab kohalikus veebiväljaandes faktiliselt täpse, põhjaliku taustauuringuga artikli kohaliku nõukogu liikme kohta, paljastades, et nõukogu liige on viimasest 11st nõukogu koosolekust osalenud vaid ühel ning et tema tagasisivalimise võimalused on väiksed hiljutise skandaali tõttu seoses oma 17-aastase tütre nimetamisega eriasistendiks.

Sarnane arutluskäik nagu 1. näites, kehtib ka siin. Faktide põhjal on asjaomasel ajalehel õigustatud huvid kõnealust teavet avaldada. Kuigi paljastatakse nõukogu liikme isikuandmed, ei kaalu nõukogu liikme õigus eraelu puutumatusse üles põhiõigust sõnavabadusele ja õigust avaldada lugu ajalehes. See on tingitud sõnavabaduse erilisest tähtsusest ja asjaolust, et avaliku elu tegelaste õigused eraelu puutumatusse on nende avaliku tegevusega seotud aspektides suhteliselt piiratud – eriti kui loo avaldamine on üldistes huvides.

3. näide. Otsingutulemuste eesotsas püsib vähetähtis kuritegu

Ajalehe veebiarhiiv sisaldab vana artiklit üksikisiku, kunagise kohaliku kuulsuse ja väikelinna amatöörjalgpallimeeskonna kapteni kohta. Artiklis on kirjas tema täisnimi ja lugu käsitleb tema osalust suhteliselt vähetähtsas kriminaalmenetluses (joobes olek ja ebaviisakas käitumine). Karistusregistris üksikisiku kohta nüüdseks enam andmeid ei ole ja varasemat rikkumist, mille eest kandis ta karistuse ära mitu aastat tagasi, see ei kajasta. Üksikisikut häirib enim see, et tema nime otsimisel levinud interneti-otsingumootoritega on see uudis tema kohta käivate otsingutulemuste eesotsas. Hoolimata tema palvest keeldub ajaleht võtmast tehnilisi meetmeid, et piirata laiema üldsuse juurdepääsu andmesubjekti käsitlevale artiklile. Näiteks keeldub ajaleht võtmast tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid, millega saaks tehniliste võimaluste piires piirata üksikisiku nime otsingusõnana kasutatavate väliste otsingumootorite juurdepääsu kõnealusele teabele.

See näide käib samuti võimaliku konflikti kohta sõnavabaduse ja eraelu puutumatusse vahel. See näitab ka, et mõnel juhul võib kahe põhiõiguse asjakohase tasakaalu leidmisel võtmeroll olla täiendavatel kaitsemeetmetel, näiteks selle tagamisel, et vähemalt direktiivi artikli 14 punkti a kohase õigustatud vastuväite korral ei tehta ajalehe arhiivi asjaomast osa enam välistele otsingumootoritele kättesaadavaks või kasutatakse sellist vormi, mis ei võimalda

¹¹⁸ Ei saa välistada, et osa kulusid võivad paljastada tundlikumaid andmeid, nagu terviseandmed. Sellisel juhul tuleks need andmestikust juba enne esmakordset avaldamist välja jätta. Hea tava on kasutada ennetavat lähenemist ja anda üksikisikutele võimalus oma andmed enne avaldamist üle vaadata ja teavitada neid selgelt avaldamise võimalustest ja viisidest.

otsida nime järgi. See ei piira teisi meetmeid, mida võivad võtta otsingumootorid või muud kolmandad isikud¹¹⁹.

Tavapärase otseturustamine ning muud liiki turustamine ja reklaam

4. näide. Arvutipood reklaamib klientidele sarnaseid tooteid

Arvutipood saab klientidele toodete müümisel nende kontaktandmed ja kasutab neid regulaarselt reklaami saatmiseks oma sarnaste toodete kohta. Pood müüb kaupa ka veebis ja saadab reklaammeile uute toodete kohta. Kliente teavitatakse nende kontaktandmete kogumise ajal ja iga teate saatmisel selgesõnaliselt võimalusest tasuta ja hõlpsalt reklaami saamisest keelduda, juhul kui klient ei olnud algselt reklaami saamise vastu.

Töötlemise läbipaistvus, asjaolu, et poe kliendil on mõistlik ootus saada pakkumisi sarnaste toodete kohta ning et tal on õigus sellest keelduda, aitab tagada töötlemise seaduslikkuse ja kaitsta üksikisikute õigusi. Tasakaalu teise poole pealt vaadates ei paista töötlemine avaldavat ebaproportsionaalset mõju üksikisiku eraelu puutumatusse (selles näites eeldasime, et arvutipood ei loo oma klientide kohta keerukaid profile, näiteks klikivoo andmete üksikasjaliku analüüsi alusel).

5. näide. Internetiapteek tegeleb ulatusliku profileerimisega

Internetiapteegi turustustegevus põhineb andmetel ravimite ja muude toodete kohta, mida kliendid on ostnud, sealhulgas retseptiravimite kohta. Apteek analüüsib seda teavet koos klientide demograafiliste andmetega, nagu vanus ja sugu, et luua iga kliendi kohta nn tervise- ja heoluprofiil. Kasutatakse ka klikivoo andmeid, mida kogutakse mitte üksnes toodete kohta, mida kliendid on ostnud, vaid ka muude toodete ja teabe kohta, mida nad veebisaidil on vaadanud. Kliendiprofiilid sisaldavad teavet või prognoose, nagu et teatav klient on rase või et tal on teatav krooniline haigus või et ta on mingitel perioodidel aastas huvitatud toidulisandite, päikesekreemi või nahahooldustoodete ostmisest. Internetiapteegi analüütikud kasutavad seda teavet, et saata meili teel üksikisikutele individuaalseid pakkumisi käsimüügiravimite, toidulisandite ja muude toodete kohta. Käesoleval juhul ei saa apteek kliendiprofiilide loomisel ja nende kasutamisel turustamise eesmärgil toetuda õigustatud huvidele. Kirjeldatud profileerimise puhul esineb mitu probleemi. Teave on eriti tundlik ja võib paljastada hulganisti detaile, mida paljud üksikisikud eeldavad, et hoitakse konfidentsiaalsena¹²⁰. Profileerimise ulatus ja viis (klikivoo andmete kasutamine, prognoosimisalgoritmid) osutavad samuti suurele sekkuvusele. Alternatiivse lahendusena võib kaaluda artikli 7 punktile a ja artikli 8 lõike 2 punktile a (kui töödeldakse tundlikke andmeid) vastava nõusoleku kasutamist, kui see on asjakohane.

Tellimata mitteärilise sisuga teated, sealhulgas poliitilised kampaaniad või heategevuslik korjandus

6. näide. Kohalike valimiste kandidaat kasutab sihipäraselt valimisregistrit

¹¹⁹ Vt ka kohtuasi C-131/12: Google Spain vs. Agencia Española de Protección de Datos, praegu Euroopa Kohtus menetlemisel.

¹²⁰ Lisaks andmekaitset käsitlevates õigusaktides sätestatud piirangutele on ELis rangelt reguleeritud retseptiravimite reklaam ning kehtestatud on teatavad piirangud ka käsimüügiravimite reklaamimisele. Lisaks tuleb arvesse võtta artikli 8 nõudeid andmete eriliikide (nt terviseandmete) kohta.

Kohalike valimiste kandidaat kasutab valimisregistrit,¹²¹ et saata tutvustav kiri enda kampaania kohta eesootavatel valimistel oma valimispiirkonna kõikidele võimalikele valijatele. Kandidaat kasutab valimisregistrist saadud andmeid üksnes kirja saatmiseks ja ei hoia andmeid alles kauem kui kampaania lõpuni.

Kohaliku registri kasutamine sellisel viisil vastab üksikisikute mõistlikele ootustele, kui see toimub valimiseelsel perioodil – vastutava töötleja huvi on selge ja õigustatud. Teabe piiratud ja sihipärane kasutamine aitab samuti kallutada kaalukaussi vastutava töötleja õigustatud huvi kasuks. Valimisregistri selline kasutamine võib üldise huvi seisukohast olla reguleeritud ka riigi tasandi õigusaktidega, milles on sätestatud valimisregistri kasutamisega seotud erieeskirjad, piirangud ja kaitsemeetmed. Sellisel juhul tuleb töötlemise seaduslikkuse tagamiseks järgida asjaomaseid erieeskirju.

7. näide. Mittetulundusorganisatsioon kogub teavet tegevuse suunamiseks

Inim- ja ühiskonna arengu küsimustega tegelev filosoofilise suunitlusega organisatsioon otsustab korraldada oma liikmete profiile aluseks võttes heategevuslike korjandusi. Selleks kogub ta juhutarkvaraga andmeid nende üksikisikute sotsiaalvõrgustike lehtedelt, kes on vajutanud organisatsiooni lehele „Like” või jaganud organisatsiooni postitatud teateid, vaadanud korrapäraselt teatavaid asju või edastanud organisatsiooni Twitteri sõnumeid. Seejärel saadab ta liikmetele sõnumeid ja uudiskirju vastavalt nende profiilile. Näiteks eakamatele koeraomanikele, kes on vajutanud „Like” loomade varjupaiku käsitlevatele artiklitele, saadetakse teistsuguseid heategevuslike korjanduste kutseid kui väikeste lastega peredele; eri etnilise päritoluga inimesed saavad samuti eri teateid.

Kuna töödeldakse eriliiki andmeid (filosoofiliste veendumuste kohta), on vaja järgida artiklit 8: tingimus, mis tundub olevat täidetud, kuna töötlemine toimub organisatsiooni seadusliku tegevuse raames. Sellest tingimusest käesoleval juhul siiski ei piisa – viis, kuidas andmeid töödeldakse, ületab üksikisikute mõistlike ootusi. Kogutud andmete hulk, läbipaistvuse puudumine seoses algselt ühel eesmärgil avaldatud andmete kogumisega ja taaskasutamisega teisel eesmärgil viivad järelduseni, et käesoleval juhul ei saa toetuda artikli 7 punktile f. Seetõttu ei saa töötlemist lubada, välja arvatud juhul, kui kasutada saab teist alust, näiteks artikli 7 punkti a kohast nõusolekut.

Õiguslike nõuete täitmine, sealhulgas võla sissenõudmine kohtuväliste menetluste kaudu

8. näide. Vaidlus remonditööde kvaliteedi üle

Klient ei ole rahul köögiremondi kvaliteediga ja keeldub maksmast täishinda. Ehitusfirma edastab asjakohase proportsionaalse teabe oma advokaadile, et too tuletaks kliendile maksmist meelde ja leiaks lahenduse, kui klient keeldub maksmast.

Käesoleval juhul võivad ehitusfirma esialgsed sammud, milles kasutatakse andmesubjekti põhiandmeid (nt nimi, aadress, lepingu number) andmesubjektile meeldetuletuse saatmiseks

¹²¹ Eeldatakse, et näites kasutatud liikmesriigis on olemas õigusaktide alusel loodud valimisregister.

(otse või käesoleval juhul advokaadi kaudu), jääda siiski lepingu täitmiseks vajaliku töötlemise raamesse (artikli 7 punkt b). Edasisi samme,¹²² sealhulgas inkassofirma kaasamist, tuleks siiski hinnata artikli 7 punkti f alusel, võttes muu hulgas arvesse nende sekkuvust ja mõju andmesubjektile, nagu on kirjeldatud järgmises näites.

9. näide. Klient kaob koos laenu eest ostetud autoga

Klient jätab maksmata osamaksed laenuga ostetud kalli sportauto eest ja seejärel kaob. Automüüja palkab kolmandast isikust inkassofirma. Inkassofirma teostab õiguskaitseasutuse tegevusega sarnaneva sekkuva uurimise, kasutades muu hulgas salajast videovalvet ja pealtkuulamist.

Kuigi automüüja ja inkassofirma huvid on õigustatud, ei ole need kaalukamad, kuna teabe kogumiseks kasutatakse sekkuvaid meetodeid, millest osa on seadusega keelatud (pealtkuulamine). Järeldus oleks teistsugune näiteks juhul, kui automüüja või inkassofirma kontrollid piirduksid vaid andmesubjekti kontaktandmete kinnitamisega kohtumenetluse alustamiseks.

Pettuse, teenuste kuritarvitamise või rahapesu tõkestamine

10. näide. Kliendi andmete kontrollimine enne pangakonto avamist

Finantsasutus järgib konto avamist taotleva isiku identiteedi kontrollimisel mõistlikke ja proportsionaalseid menetlusi kooskõlas pädeva riikliku finantsjärelevalveasutuse mittesiduvate suunistega. Asutus säilitab isiku identiteedi kontrollimiseks kasutatud teabe.

Vastutava töötleja huvi on õigustatud, andmete töötlemine hõlmab vaid piiratud ja vajalikku teavet (valdkonna üldine tava, vastab andmesubjektide mõistlikele ootustele ja pädevate asutuste soovitudele). Võetud on asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektidele ebaproportsionaalse ja põhjendamatu mõju avaldamise vältimiseks. Seetõttu saab vastutav töötleja tugineda artikli 7 punktile f. Teise võimalusena ja seni, kuni võetud meetmed on kohaldatavate õigusaktidega konkreetselt nõutud, saaks kasutada ka artikli 7 punkti c.

11. näide. Teabe vahetamine rahapesu vastu võitlemiseks

Finantsasutus rakendab pädeva andmekaitseasutuse nõuandel konkreetsetel ja piiratud kriteeriumidel põhinevaid menetlusi teiste samasse kontserni kuuluvate ettevõtjatega rahapesuvastaste eeskirjade kahtlustatavat kuritarvitamist käsitlevate andmete vahetamiseks, piirates ja turvates rangelt andmetele juurdepääsu ja keelates andmete edasise kasutamise muudel eesmärkidel.

Sarnaselt eespool kirjeldatud põhjustega ja sõltuvalt juhtumi asjaoludest võib andmete töötlemine põhineda artikli 7 punktil f. Teise võimalusena ja seni, kuni võetud meetmed on kohaldatavate õigusaktidega konkreetselt nõutud, saaks kasutada ka artikli 7 punkti c.

¹²² Praegu esineb liikmesriikide vahel erinevusi seoses meetmetega, mida võib pidada lepingu täitmise jaoks vajalikuks.

12. näide. Agressiivsete narkomaanide must nimekirj

Teatav rühm haiglaid moodustab narkootikumide jahtivate agressiivsete üksikisikute nimekirja, et takistada nende ligipääsu selles ettevõtmises osalevate haiglate ruumidesse.

Isegi kui vastutavate töötajate huvi tagada oma ruumides ohutus ja turvalisus on õigustatud, tuleb see tasakaalustada põhiõigusega eraelu puutumatusele ja muude oluliste teguritega, nagu vajadus mitte jätta asjaomaseid üksikisikuid ilma arstiabist. Asjaolu, et töödeldakse tundlikke andmeid (st narkosõltuvusega seotud terviseandmeid), toetab samuti järeldust, et töötlemist ei saa tõenäoliselt pidada lubatuks artikli 7 punkti f alusel¹²³. Töötlemine võiks olla lubatud, kui see oleks näiteks reguleeritud õigusaktidega, milles on sätestatud konkreetsed kaitsemeetmed (kontrollid, läbipaistvus, automatiseeritud otsuste tegemise vältimine) selle tagamiseks, et töötlemisega ei rikutaks üksikisikute põhiõigusi¹²⁴. Viimasel juhul saaks sõltuvalt sellest, kas õigusaktidega nõutakse või üksnes lubatakse töötlemist, kasutada õigusliku alusena kas artikli 7 punkti c või artikli 7 punkti f.

Töötajate jälgimine ohutuse või juhtimise jaoks

13. näide. Juristide töötundide kasutamine nii arvete esitamiseks kui ka preemiade määramiseks

Ettevõttes töötavate juristide tasustatud töötundide arvu käsitlevaid andmeid töödeldakse arvete koostamiseks ja iga-aastaste preemiade määramiseks. Süsteemi selgitatakse läbipaistvalt töötajatele, kellel on sõnaselge õigus väljendada rahulolematust arve koostamise ja preemia määramise suhtes tehtud lõppjäreldusega ja arutada seda seejärel ülemustega.

Töötlemine tundub olevat vastutava töötaja õigustatud huvides ja eesmärgi saavutamiseks ei tundu olevat vähem sekkuvat viisi. Mõju töötajatele vähendatakse võetud kaitsemeetmete ja kehtestatud menetlustega. Seega saab kõnealusel juhul pidada artikli 7 punkti f asjakohaseks õiguslikuks aluseks. Lisaks võib väita, et töötlemine ühel või mõlemal eesmärgil on vajalik ka lepingu täitmiseks.

14. näide. Internetikasutuse elektrooniline seire¹²⁵

Tööandja jälgib töötajate internetikasutust tööajal, et kontrollida, et nad ei kasutaks ettevõtte infotehnoloogiaressursse liigselt erahuvides. Muu hulgas kogutakse töötajate arvutitesse loodavaid ajutisi faile ja küpsiseid, mis näitavad, milliseid veebisaite on tööajal külastatud ja mida alla laaditud. Andmeid töödeldakse andmesubjektide ja ettevõtte ametiühingu esindajatega / töönõukoguga eelnevalt konsulteerimata. Asjaomastele üksikisikutele ei anta ka sellise teguviisi kohta piisavalt teavet.

¹²³ Lisaks tuleb arvesse võtta artikli 8 nõudeid andmete eriliikide (nt terviseandmete) kohta.

¹²⁴ Vt töödokument mustade nimekirjade kohta (WP 65), vastu võetud 3. oktoobril 2002.

¹²⁵ Osa liikmesriike peab mõningast piiratud elektroonilist seiret vajalikuks lepingu täitmise jaoks ja seega võib selle õigusliku alusena kasutada pigem artikli 7 punkti b kui artikli 7 punkti f.

Kogutud andmete hulka ja liiki silmas pidades on tegu tõsise sekkumisega töötajate eraellu. Lisaks proportsionaalsusele on oluline arvestada ka tegevuse läbipaistvusega, mis on tihedalt seotud andmesubjektide mõistlike ootustega. Isegi kui tööandjal on õigustatud huvi piirata aega, mida töötajad kulutavad tööga otseselt mitteseotud veebisaitide külastamisele, ei ole kasutatud meetodid artikli 7 punkti f kohase tasakaalustamise järgi sobivad. Tööandja peaks kasutama vähem sekkuvaid meetodeid (nt piirama juurdepääsu teatavatele saitidele), mida parima tava kohaselt arutatakse ja milles lepitakse kokku töötajate esindajatega ning millest teavitatakse töötajaid läbipaistval viisil.

Rikkumisest teatamise mehhanismid

15. näide. Rikkumisest teatamise mehhanism välisriigi kehtestatud seadusjärgse kohustuse täitmiseks

USA kontserni ELis asuv harukontor on kehtestanud piiratud mehhanismi, mille kaudu teatada raamatupidamis- ja rahandusvaldkonnas esinevatest olulistest rikkumistest. Kontserni üksused peavad järgima hea juhtimistava koodeksit, mille kohaselt on vaja tugevdada sisekontrolli- ja riskijuhtimismenetlusi. Rahvusvahelise tegevuse tõttu peab ELis asuv harukontor esitama kontserni teistele liikmetele USAs usaldusväärseid finantsandmeid. Mehhanism vastab nii USA õigusnõuetele kui ka ELi liikmesriikide andmekaitseasutuste suunistele.

Kaitsemeetmete hulka kuulub töötajatele koolituste ja muude vahendite kaudu selgete juhtnõuete andmine selle kohta, millistes olukordades tuleb mehhanismi kasutada. Töötajaid hoiatatakse mehhanismi kuritarvitamise eest, nt teiste töötajate kohta vale- või põhjendamatute süüdistuste esitamise eest. Lisaks selgitatakse neile, et soovi korral saavad nad kasutada mehhanismi anonüümselt või tuvastada end, kui nad seda tahavad. Viimase võimaluse kohta selgitatakse töötajatele, millistel tingimustel nende isikut paljastav teave edastatakse nende tööandjale või muudele asutustele.

Kui mehhanism oleks nõutud ELi õiguse või ELi liikmesriigi õigusega, saaks töötlemisel tugineda artikli 7 punktile c. Välisriikide kehtestatud seadusjärgsed kohustused aga ei kvalifitseeru seadusjärgseks kohustuseks artikli 7 punkti c tähenduses ja seega ei muuda selline kohustus töötlemist seaduslikuks artikli 7 punkti c alusel. Töötlemisel saab aga tugineda artikli 7 punktile f, näiteks kui olemas on õigustatud huvi tagada finantsturgude stabiilsus või võidelda korrupsiooni vastu ning eeldusel, et mehhanism sisaldab piisavaid kaitsemeetmeid kooskõlas ELi asjakohaste reguleerivate asutuste suunistega.

16. näide. Asutusesisene rikkumisest teatamise mehhanism ilma kindla menetluskorrata

Finantsteenuseid osutav ettevõtte otsustab kehtestada rikkumisest teatamise mehhanismi, kuna kahtlustab töötajate seas laialdast varastamist ja korrupsiooni ning soovib ärgitada töötajaid üksteise peale kaebama. Raha säästmiseks otsustab ettevõtte kasutada mehhanismi haldajatena oma personaliosakonna töötajaid. Töötajate innustamiseks pakutakse nendele töötajatele, kelle info põhjal avastatakse ebasobiv käitumine ja saadakse raha tagasi, rahalist tasu edasisi küsimusi esitamata.

Ettevõttel on õigustatud huvi avastada ja takistada vargusi ja korrupsiooni. Rikkumisest teatamise mehhanism aga on nii halvasti üles ehitatud ja selles puuduvad kaitsemeetmed, et

ettevõtte huvid jäävad alla nii töötajate huvidele kui ka õigusele eraelu puutumatusel, eriti nende puhul, kes võivad sattuda üksnes finantskasu silmas pidades esitatud valekaebuste ohvriks. Asjaolu, et mehhanismi jaoks kasutatakse asutuse töötajaid, mitte sõltumatuid isikuid, on samuti probleem, kuna mehhanismi kasutamiseks puuduvad vajalikud koolitused ja juhtnöörid.

Füüsiline julgeolek, IT- ja võrguturve

17. näide. Biomeetriline kontroll uurimislaboris

Surmavaid viiruseid uurivas teadusuuringute laboris kasutatakse biomeetrilist sissepääsusüsteemi, kuna viiruste labori piirest väljakandmise korral oleks risk rahvatervisele suur. Kasutatakse asjakohaseid kaitsemeetmeid, kusjuures biomeetrilised andmed on salvestatud töötaja kaardile ja mitte tsentraliseeritud süsteemi.

Kuigi andmed on laias tähenduses tundlikud, töödeldakse neid üldises huvis. See ja asjaolu, et kuritarvitamise riski on asjakohaselt vähendatud kaitsemeetmetega, võimaldab kasutada töötlemise alusena artikli 7 punkti f.

18. näide. Varjatud kaamerad suitsetavate küllastajate ja töötajate kindlakstegemiseks

Ettevõtte kasutab varjatud kaameraid, et teha kindlaks töötajad ja küllastajad, kes suitsetavad hoones selleks mitte ettenähtud kohtades.

Kuigi vastutaval töötlejal on õigustatud huvi tagada vastavus suitsetamist keelavatele eeskirjadele, on selleks kasutatav vahend kokkuvõtlikult ebaproportsionaalne ja liigselt sekkuv. Võimalik on kasutada vähem sekkuvaid ja läbipaistvamaid meetodeid (nt suitsuandurid ja silmatorkavad sildid). Seega ei vasta töötlemine artiklile 6, milles nõutakse, et andmed ei tohi ületada selle otstarbe piire, mille tarvis neid kogutakse või täiendavalt töödeldakse. Tõenäoliselt ei sobiks see ka artikli 7 kohase tasakaalustamise järgi.

Teadusuuringud

19. näide. Uuring vanemate lahutuse ja töötuse mõju kohta laste hariduslikele saavutustele

Valitsuse käivitatud ja pädeva eetikakomitee heakskiidetud uurimisprogrammi raames uuritakse seost lahutuse, vanemate töötuse ja laste hariduslike saavutuste vahel. Kuigi see ei liigitu andmete eriliigiks, on uuringu põhiteemaks siiski aspektid, mida paljud pered peavad väga isiklikuks teabeks. Uuring võimaldab suunata haridusalast eriabi lastele, kes muidu võivad hakata koolist puuduma, saavutada kehvemaid õpitulemusi, jääda täiskasvanuna töötuks ja sattuda kuritegelikule teele. Asjaomase liikmesriigi õigusaktid lubavad sõnaselgelt isikuandmeid (välja arvatud eriliiki andmeid) teaduslikel eesmärkidel töödelda, eeldusel et teadusuuring on vajalik olulistes üldistes huvides ja selle tegemisel võetakse piisavaid kaitsemeetmeid, mis on täpsemalt sätestatud rakendusaktides. Õigusraamistik sisaldab

erinõudeid ning lisaks vastutusraamistikku, mis võimaldab hinnata lubatavust iga uuringu korral eraldi (kui tehakse ilma asjaomaste isikute nõusolekuta), ning erimeetmeid, mida tuleb võtta andmesubjektide kaitsmiseks.

Uuringu korraldajal on turvaline uurimisasutus ning rahvastikuregister, kohtud, töötukassad ja koolid edastavad talle asjaomaseid andmeid turvalistel tingimustel. Uurimiskeskus peidab seejärel üksikisikute identiteedi nii, et lahutuse, töötuse ja haridusandmeid saab siduda, kuid ilma üksikisiku tuvastamist võimaldavaid andmeid, nagu nime ja aadressi paljastamata. Pärast seda kustutatakse algandmed taastamisvõimaluseta. Võetakse ka lisameetmeid funktsioonipõhise eraldamise tagamiseks (st andmeid kasutatakse vaid uuringu eesmärkidel) ja vähendatakse isikute uuesti tuvastamise riski.

Uurimiskeskuse töötajad läbivad range turvakoolituse ja nad on isiklikult, võimalik et isegi kriminaalkorras vastutavad oma vastutusalasse jäävate turvarikkumiste eest. Võetakse ka tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid, näiteks selle tagamiseks, et USB-mälupulki kasutavad töötajad ei saaks isikuandmeid asutusest välja viia.

Suurt üldist huvi teeniva uuringu tegemine on uurimiskeskuse õigustatud huvides. See on ka uuringus osalevate tööhõive-, haridus- ja muude asutuste õigustatud huvides, kuna see aitab neil kavandada teenuseid ja osutada neid neile, kes seda enim vajavad. Programmi eraelu puutumatus käsitlevad aspektid on hästi läbimõeldud ja tänu võetud kaitsemeetmetele ei kaalu uuringus osalevate organisatsioonide õigustatud huve üles nende vanemate või laste huvid ega õigus eraelu puutumatusse, kelle andmetel uuring põhineb.

20. näide. Uuring rasvumise kohta

Ülikool soovib uurida laste rasvumist mitmes linnas ja maapiirkonnas. Hoolimata raskustest koolidelt ja teistelt asutustelt asjakohase teabe saamisel, õnnestub ülikoolil veenda parkümmend kooliõpetajat jälgima teatud aja jooksul nende klassis õppivaid lapsi, kes tunduvad olevat rasvunud, ja küsima neilt küsimusi nende toitumise, füüsilise aktiivsuse, arvutimängude mängimise jms kohta. Kooliõpetajad panevad kirja ka küsitletud laste nimed ja aadressid, et neile saaks uuringus osalemise eest saata tasuta e-vautšerid muusika ostmiseks. Seejärel koostavad uurijad laste andmebaasi, kus rasvumise tase seotakse füüsilise aktiivsuse ja muude teguritega. Täidetud küsimustike paberkoopiaid, mis sisaldavad endiselt konkreetsete laste tuvastamist võimaldavaid andmeid, säilitatakse ülikooli arhiivis määramata aja jooksul piisavaid kaitsemeetmeid rakendamata. Kõikide küsimustike koopiaid jagatakse taotluse korral uuringuandmeid edasi kasutada soovivatele ülikooli ja partnerülikoolide magistrantidele ja doktorantidele üle maailma.

Kuigi ülikoolil on õigustatud huvi uuringut teha, on uuringu ülesehituses mitu aspekti, mis näitavad, et ülikooli huvid on vähem kaalukad kui laste huvid ja õigus eraelu puutumatusse. Peale uuringu meetodika, milles puudub teaduslik rangus, on peamine probleem eelkõige eraelu puutumatus soodustavate lähenemisviiside puudumine uuringu ülesehituses ja laialdane juurdepääs kogutud isikuandmetele. Laste andmeid ei kodeerita ega anonüümista üldse ega võeta mingeid muid meetmeid andmete turvalisuse või funktsioonipõhise eraldamise tagamiseks. Artikli 7 punkti a ja artikli 8 lõike 2 punkti a kohast kehtivat nõusolekut ei ole samuti saadud ning ei ole selge, kas lastele või nende vanematele on selgitatud, milleks nende isikuandmeid kasutatakse ja kellele neid jagatakse.

Välisriikide kehtestatud seadusjärgsed kohustused

21. näide. Kolmanda riigi maksueeskirjade järgimine

ELi pangad koguvad ja edastavad teatavate klientide andmeid, et nende kliendid täidaksid kolmanda riigi kehtestatud maksukohustusi. Kogumine ja edastamine on kindlaks määratud ELi ja välisriigi vahelises rahvusvahelises lepingus ja selle suhtes rakendatakse nimetatud lepingus sätestatud tingimusi ja kaitsemeetmeid.

Kuigi välisriigi kehtestatud kohustust ennast ei saa pidada artikli 7 punktil c põhinevaks töötlemise õiguspäraseks aluseks, saab selleks pidada aga asjaolu, et selline kohustus on sätestatud rahvusvahelises lepingus. Viimasel juhul saab töötlemist pidada vajalikuks rahvusvahelise lepinguga riigi õigusraamistikku üle võetud seadusjärgse kohustuse täitmiseks. Kui sellist lepingut aga sõlmitud ei ole, tuleb kogumist ja edastamist hinnata vastavalt artikli 7 punkti f nõuetele ja seda saab pidada lubatavaks üksnes juhul, kui võetud on piisavad kaitsemeetmed, mille on heaks kiitnud pädev andmekaitseasutus (vt 15. näide eespool).

22. näide. Dissidente käsitlevate andmete edastamine

ELis asuv ettevõtte edastab taotluse alusel andmeid väliskodanike kohta repressiivsele režiimile kolmandas riigis, kes soovib saada andmeid dissidentide kohta (nt nende meililiiklus, meilide sisu, brausimisajalugu või privaatsõnumid sotsiaalvõrgustikes).

Erinevalt eelmisest näitest ei ole kõnealusel juhul olemas rahvusvahelist lepingut, mis võimaldaks kohaldada õigusliku alusena artikli 7 punkti c. Lisaks räägib mitu aspekti selle vastu, et töötlemise õigusliku alusena saaks kasutada artikli 7 punkti f. Kuigi vastutaval töötlejal võib olla majanduslik huvi tagada välisriigi valitsuse taotluse täitmine (muidu võib kolmanda riigi valitsus suhtuda ettevõttesse vähem soosivalt kui teistesse ettevõtetesse), on andmete edastamise seaduslikkus ja proportsionaalsus ELi põhiõiguste raamistikku arvestades äärmiselt küsitav. Selle võimalik suur mõju asjaomastele üksikisikutele (nt diskrimineerimine, vangistus, surmanuhtlus) räägib tugevalt asjaomaste üksikisikute huvide ja õiguste kasuks.

Avalikult kättesaadavate andmete edasi kasutamine

23. näide. Poliitikute hindamine¹²⁶

Läbipaistvust edendav valitsusväline organisatsioon kasutab avalikult kättesaadavaid andmeid poliitikute kohta (valimiste ajal antud lubadused ja tegeliku hääletamise ajalugu), et hinnata, kui võrd on nad oma lubadusi täitnud.

Kuigi mõju asjaomastele poliitikutele võib olla suur, kallutab asjaolu, et töötlemine põhineb avalikult kättesaadaval teabel ja on seotud üksikisikute avalike kohustustega ning et töötlemise eesmärk on selgelt suurendada läbipaistvust ja vastutust, kaalukausi vastutava töötleja huvi kasuks¹²⁷.

¹²⁶ Vt ja vrld ka 7. näide eespool.

¹²⁷ Sarnaselt 1. ja 2. näitega eeldame, et avaldatud andmed on täpsed ja proportsionaalsed. Kaitsemeetmete puudumise ja muude tegurite korral võib huvide tasakaal sõltuvalt olukorra asjaoludest muutuda.

Lapsed ja muud haavatavad isikud

24. näide. Teabeleht noortele

Valitsusvälise organisatsiooni veebisaidil antakse teismelistele nõuandeid narkootikumide ja alkoholi kuritarvitamise ja raseduse küsimustes ning kogutakse serveri kaudu andmeid saidi külastajate kohta. Seejärel muudetakse andmed kohe anonüümseks ja koondatakse üldiseks statistikaks selle kohta, millised veebisaidi osad on riigi eri geograafilistest piirkondadest pärit külastajate seas kõige populaarsemad.

Kuigi kõnealused andmed on haavatavate üksikisikute kohta, saab õigusliku alusena kasutada artikli 7 punkti f, kuna töötlemine on üldises huvis ja toimub rangete kaitsemeetmete alusel (andmed muudetakse kohe anonüümseks ja neid kasutatakse üksnes statistika koostamiseks), ning see aitab kallutada kaalukaussi vastutava töötleja kasuks.

Lõimitud eraelukaitse täiendava kaitsemeetmena

25. näide. Juurdepääs rakenduse kasutajate ja mittekasutajate mobiiltelefoninumbritele võrdle-ja-unusta-põhimõttel

Üksikisikute isikuandmeid töödeldakse, et kontrollida, kas nad on minevikus juba andnud ühemõttelise nõusoleku (st võrdle-ja-unusta-põhimõtte kasutamine kaitsemeetmena).

Rakenduse arendajal on vaja andmesubjektide isikuandmete töötlemiseks nende ühemõttelist nõusolekut – näiteks soovib rakenduse arendaja pääseda andmete kogumise eesmärgil juurde rakenduse kasutajate kogu elektroonilise aadressiraamatu sisule, sealhulgas rakendust mittekasutavate kontaktide mobiiltelefoninumbritele. Selleks peab ta esmalt välja selgitama, kas rakenduse kasutajate aadressiraamatus sisalduvate mobiiltelefoninumbrite omanikud on andnud ühemõttelise nõusoleku (artikli 7 punkt a) oma andmete töötlemiseks.

Sellisel piiratud esialgsel töötlemisel (st lühiajaliseks lugemisjuurdepääsuks rakenduse kasutaja kogu aadressiraamatule) võib rakenduse arendaja tugineda kaitsemeetmete võtmise korral õigusliku alusena artikli 7 punktile f. Võetavad kaitsemeetmed peaksid hõlmama tehnilisi ja organisatsioonilisi meetmeid, millega tagatakse, et ettevõtte kasutab sellist juurdepääsu üksnes selleks, et aidata kasutajal kindlaks teha, millised tema kontaktisikud on juba kasutajad ning seega juba andnud ettevõttele ühemõttelise nõusoleku koguda ja töödelda telefoninumbreid sel eesmärgil. Mittekasutajate mobiiltelefoninumbreid tohib koguda ja kasutada rangelt piiratud eesmärgil, st kontrollimiseks, kas nad on andnud ühemõttelise nõusoleku oma andmete töötlemiseks, ning pärast seda tuleks need viivitamatult kustutada.

Eri veebiteenuste kaudu saadud isikuandmete liitmine

26. näide. Eri veebiteenuste kaudu saadud isikuandmete liitmine

Internetifirma, mis osutab mitmesuguseid teenuseid, sealhulgas otsingumootor, videote jagamine, sotsiaalvõrgustik, töötab välja privaatsuspoliitika, mis sisaldab klauslit, mille alusel saab ettevõtte liita kokku kõik isikuandmed, mis on kasutajate kohta kogutud nende

kasutatavate eri teenuste kaudu, määramata seejuures kindlaks andmete säilitamise aega. Ettevõtte sõnul tehakse seda teenuste parima võimaliku kvaliteedi tagamiseks.

Ettevõtte teeb eri kategooriate kasutajatele kättesaadavaks teatavad vahendid, et nad saaksid kasutada oma õigusi (nt deaktiveerida suunatud reklaami, keelata teatavat liiki küpsiste salvestamine).

Kättesaadavad vahendid ei võimalda aga kasutajatel tegelikult otsustada oma andmete töötlemise üle – kasutajad ei saa piirata eri teenuste kaudu kogutud andmete liitmist ega esitada vastuväiteid oma andmete liitmise suhtes. Üldiselt ei ole ettevõtte õigustatud huvi ja kasutajate põhiõiguste kaitse tasakaalus ning töötlemise õigusliku alusena ei tohiks kasutada artikli 7 punkti f. Asjakohane alus oleks artikli 7 punkt a, eeldusel et kehtiva nõusoleku tingimused on täidetud.